

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
Комітет Верховної Ради України з питань екологічної
політики та природокористування

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ

ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА ГРОМАДСЬКИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ
«Асоціація зоозахисних організацій України»

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
Головне слідче управління

ЯК ЗАХИСТИТИ ТВАРИН ВІД
ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ:
ОРГАНІЗАЦІЙНІ, КРИМІНАЛЬНІ,
КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА
КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Київ – Харків – Вінниця 2024

Автори:

Овчинникова Юлія – народний депутат України, Голова підкомітету з питань лісових ресурсів, біорізноманіття, природних ландшафтів, об'єктів природно-заповідного фонду та з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування;

Цуцкірідзе Максим – перший заступник Голови Національної поліції України – начальник Головного слідчого управління, д.ю.н., проф., заслужений юрист України;

Суркова Марина – президентка Всеукраїнської спілки громадських організацій «Асоціація зоозахисних організацій України»;

Шевчишен Артем – заступник начальника Головного слідчого управління НПУ України, д.ю.н., проф., заслужений юрист України;

Руденко Світлана – громадська активістка, адвокатка, експертка у сфері зоозахисту;

Романов Максим – заступник начальника управління організації наукової діяльності та інновацій Департаменту освіти, науки та спорту МВС, д.фил. (081);

Романюк Віталій – декан факультету № 1 ХНУВС, к.ю.н., доц.;

Дрозд Валентина – головний спеціаліст Департаменту забезпечення діяльності Голови НПУ України, д.ю.н., проф., заслужений юрист України;

Бурлака Владислав – начальник відділу Головного слідчого управління НПУ України, к.ю.н.;

Орлов Юрій – завідувач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 ХНУВС, д.ю.н., проф.;

Орлова Тетяна – доцент кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 ХНУВС, к.ю.н., доц.;

Богдан Наталія – помічниця-консультантка народного депутата України;

Строк Інна – доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 ХНУВС, к.ю.н.;

Кирий Леся – старший слідчий в ОВС Головного слідчого управління НПУ України, к.ю.н.;

Вітталова Аліна – старший слідчий в ОВС Головного слідчого управління НПУ України;

Бурмистрова Лариса – старший слідчий в ОВС Головного слідчого управління НПУ України;

Яценко Іван – провідний науковий співробітник Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», д.вет.н., проф., академік ГО «Національна академія наук вищої освіти України».

Рецензенти:

Капліна Оксана – завідувач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент НАПрН України;

Погорецький Микола – проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.

Як захистити тварин від жорстокого поводження: організаційні, кримінальні, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти: методичні рекомендації / Овчинникова Ю., Цуцкірідзе М., Суркова М., Шевчишен А., Романюк В.В. та ін. Х.: Харківський нац. ун-т внутр. справ; К.: 7БЦ. 2024. 208 с.

ISBN 978-617-549-373-1

З набуттям тваринами нового статусу все більшої уваги привертає питання щодо їх охорони та захисту від жорстокого поводження. Законодавство розвинутих країн йде далі та визначає вже не просто необхідність захисту тварин від жорстокого поводження, а необхідність запобігання, зменшення або усунення шкоди, що заподіюється тваринам людьми.

З огляду на це, законодавство України, з метою забезпечення охорони тварин, в тому числі від жорстокого поводження, постійно змінюється та удосконалюється.

Методичні рекомендації розроблені для громадськості, державних службовців, працівників правоохоронних і правозахисних органів (слідчих підрозділів і підрозділів дзнання, оперативних працівників, прокурорів, державних службовців уповноважених органів у сфері зоозахисту), а також викладачів, науковців, курсантів, студентів, слухачів, ад'юнктів, аспірантів та докторантів правничого фаху.

ЗМІСТ

Вступ	5
1. Інститут захисту тварин від жорстокого поводження	
1.1. Міжнародно-правова конвенційна база захисту тварин від жорстокого поводження	7
1.2. Аналіз положень чинного законодавства України	23
1.3. Тенденції дослідження фактів жорстокого поводження з тваринами та притягнення до відповідальності	29
2. Кримінально-правова характеристика проявів жорстокого поводження з тваринами	
2.1. Склад злочину	36
2.2. Відмежування складу злочину, передбаченого ст. 299 КК України, від складу адміністративного правопорушення та його розмежування із суміжними складами кримінальних правопорушень	61
3. Процесуальний порядок досудового розслідування жорстокого поводження із тваринами	
3.1. Початок досудового розслідування та першочергові слідчі дії	68
3.2. Особливості організації доказування	83
3.3. Судово-ветеринарна експертиза	98
4. Міжнародний досвід правової охорони тварин від жорстокого поводження	109
Висновки	124
Список використаних джерел	126
Додатки	137
Додаток 1. «Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» № 3447-IV від 21.02.2006 зі змiнами»	137

Додаток 2. «Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 127/29538/19 від 20.05.2021» ...	172
Додаток 3. «Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 663/2025/16-к від 03.07.2018» ...	179
Додаток 4. «Орієнтовний перелік установ Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів»	185
Додаток 5. «Орієнтовний перелік комунальних служб або підприємства з питань утримання та поводження з тваринами, на базі яких може бути здійснений огляд живої тварини на предмет виявлення тілесних ушкоджень, каліцтва для встановлення причин таких тілесних ушкоджень, каліцтва або патологоанатомічний розтин трупу тварини для встановлення причин загибелі»	202
Додаток 6. «Перелік експертів за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження»	203

Додатки, а також інші корисні матеріали, що час від часу будуть додаватися, доступні для завантаження за QR кодом

ВСТУП

З набуттям тваринами нового статусу усе більшої уваги привертає питання їх охорони та захисту від жорстокого поводження. Законодавство розвинутих країн йде далі та визначає вже не просто необхідність захисту тварин від жорстокого поводження, а необхідність запобігання, зменшення або усунення шкоди, що заподіюється тваринам людьми. Наукові дослідження все частіше демонструють, що тварини більш чутливі, обізнані та розумні, ніж тривалий час вважалося. Суспільство розглядає тварин не тільки як власність, але і як членів родин, розумних істот, що можуть мати стійку емоційну прив'язаність до людей та залежність від них, відчувати біль і страждання. З огляду на це, законодавство України, з метою забезпечення охорони тварин, постійно змінюється та удосконалюється.

Прийняття міжнародних правових актів у сфері захисту тварин послужило каталізатором для відповідних зрушень у законотворчому процесі України. 21.02.2006 прийнято Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», що стало надзвичайно важливим кроком у соціально-правовому полі України, який свідчить про суттєві зрушення у менталітеті українців.

Суспільна небезпека жорстокого поводження з тваринами (стаття 299 КК України) передусім полягає не тільки у тому, що жорстокість відносно тварин завдає їм шкоди, є несумісною з вимогами моральності та гуманності, спричиняє моральну шкоду людині, але й у тому, що вона виступає джерелом інших кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я людини. Слідча та судова практика свідчить, що багато з тих осіб, які вчинили тяжкі злочини проти життя та здоров'я людини, починали зі знущання над тваринами. Факти цинічної наруги, фізичного насильства над тваринами не тільки негативно позначаються на

психіці людей, особливо дітей і підлітків на певних аспектах формування їх моральної поведінки, а й розглядаються як дії, якими спричиняється шкода певній сфері морально-правових засад суспільства. Дослідження Єльського університету показали, що приголомшливі 80 відсотків досліджуваних засуджених за насильницькі злочини мають історію заподіяння шкоди або вбивства тварин¹. Обов'язок держави полягає в захисті представників тваринного світу, забезпеченні гуманного, цивілізованого ставлення до них. Цій меті значною мірою відповідає ст. 299 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами.

У відповідності до даних Єдиного державного реєстру судових рішень щорічний приріст обвинувальних вироків за ст. 299 КК України у 2023 році, порівняно із показниками 2019 року, продемонстрував динаміку зростання у 53 %. Відповідно, у суспільстві є потреба в особливій нормативно-правовій регламентації відносин, спрямованих на захист тварин, навіть під час воєнного стану. Як зазначав В. Кебуладзе², кожен, хто згадає жажіття триваючої російсько-української війни мусить схилитися перед неспростовністю думки про те, що культура поводження з тваринами – віддзеркалення, проявлення людськості як такої, себто тієї есенції, що залишає нам надію на життя та полягає у здатності до співчуття, до безумовної любові. Тому діяльність з усебічного захисту тварин – один зі значущих компонентів не лише новітнього гуманістичного руху і цивілізаційного поступу України, а й прояв самої ідентичності та гідності українців у свободі та культурній автентичності.

¹ Animal Abuse as a Warning Sign of School Massacres: A Critique and Refinement: study of Christopher P. Flynn and Meghan M. Heitzeg, Yale University School of Medicine, *Journal of Interpersonal Violence*, 2017, P. 134.

² Кебуладзе В. Чарунки долі : есеї. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. С. 9-12.

1. ІНСТИТУТ ЗАХИСТУ ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

1.1. Міжнародно-правова конвенційна база захисту тварин від жорстокого поводження

На міжнародно-правовому рівні інститут захисту тварин від жорстокого поводження представлений конвенційним корпусом, який хоча, як правило, безпосередньо не використовується у роботі органів досудового слідства Національної поліції (при тлумаченні окремих ознак складу злочину, передбаченого ст. 299 КК України), однак, тим не менш, включений до системи джерел права України. Знання його основних положень, хоча б пунктирне визначення ключових ідей, сприятиме формуванню у правозастосовувачів, поліцейських чіткішого, ґрунтовнішого уявлення не лише про букву, а й про дух закону у сфері захисту тварин від жорстокого поводження. І такі уявлення та знання є конче необхідними в контексті українського посттоталітарного і повоєнного історичного транзиту.

Зауважимо, що навряд чи можливо говорити про інституціональну цілісність міжнародного досвіду захисту тварин від жорстокого поводження. Він, захист, гарантований, забезпечений цілою низкою міжнародних конвенцій, рекомендацій, частина з яких ратифікована абсолютно більшістю країн світу, а частина – обмежена у колі суб'єктів застосування. Натомість, не підлягає сумніву цілісність концептуального рівня, яка, серед іншого, фіксується у тих міжнародних нормативно-правових актах, які ратифіковані Україною і які складають аксіологічні, смислові орієнтири для законотворчої та правозастосовної діяльності.

Варто звернути увагу на *Всесвітню декларацію прав тварин*, яка була прийнята Міжнародною лігою прав тварин

15.10.1978 під егідою ЮНЕСКО. Міжнародна ліга прав тварин є неурядовою організацією, а тому й згадана декларація носить не імперативно-регулятивний, а суто ціннісно-орієнтуєчий характер. Примітним є те, що вказаний документ був фондований Загальною декларацією прав людини та явив собою варіант останньої, але розширеної до меж всіх представників живої природи. Констатовано, що **усяке тваринне життя має право на повагу** (ст. 2), та що тварини не повинні піддаватися поганому поводженню чи жорстоким діям (ст. 3); будь-який акт, який призводить до невиправданої загибелі тварини, і будь-яке рішення, що веде до такого акту, є злочином проти життя (ст. 7)³. Близькою за змістом та значенням є **Всесвітня декларація належного поводження з тваринами**, проєкт якої розроблений у 2003 році Всесвітнім товариством захисту тварин⁴. Й досі триває процес узгодження цієї декларації на рівні Економічної та Соціальної Ради ООН. Тож представники тваринного світу наділені правосуб'єктністю, що хоча і йде в розріз з українською правовою культурою і традицією, тим не менш, не може не враховуватись при формуванні уявлення про зміст, характер небезпечності кримінальних правопорушень, передбачених ст. 299 КК України.

На жаль, глобальний, всесвітній рівень регулювання питань запобігання і протидії жорстокому поводженню з тваринами більше не представлений жодними конвенціями, що додатково підкреслює важливість згаданих декларацій, але виключно у юридико-аксіологічному контексті. Проте цей недолік частково компенсується регіональним рівнем правового регулювання. Найбільшого розвитку він набув саме в Європі, що відобразилось

³ Universal declaration of animal rights (15 October 1978). URL : <https://constitutii.files.wordpress.com/2016/06/file-id-607.pdf>.

⁴ The Universal Declaration on Animal Welfare. URL : https://www.worldanimalprotection.ca/sites/default/files/media/ca_-_en_files/case_for_a_udaw_tcm22-8305.pdf

на конвенційній базі Ради Європи та Європейського Союзу (далі – ЄС).

Європейські конвенції щодо поводження з тваринами були розроблені представниками держав з використанням наукового і практичного досвіду, із урахуванням думок спостерігачів – неурядових організацій (WSPA, Eurogroup for Animals), ветеринарних організацій (Федерація ветеринарів Європи – Federation of Veterinarians of Europe (FVE)), фермерських організацій (European Farmers&European Agri-Cooperatives (COPA COGECA)). Конвенції покликані забезпечити встановлення єдиних мінімальних стандартів добробуту тварин у державах-членах РС. У свою чергу, вже існуючі конвенції покладені в основу права ЄС щодо забезпечення добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження⁵.

Європейські конвенції щодо поводження з тваринами ґрунтуються на природоцентричному підході, який зазначає, що людина для її власного добробуту може «використовувати тварин, але вона має моральне зобов'язання забезпечити в розумних межах здоров'я і добробут тварин, і в кожному окремому випадку не наражати їх зайвому ризику». Більшість держав-членів Ради Європи підписали ці конвенції, висловивши тим самим свою підтримку політики Ради Європи щодо добробуту тварин⁶.

⁵ Animal Welfare. URL : <http://www.fao.org/ag/againfo/themes/animal-welfare/aw-direct/search/detail/en/c/8255/>; Зубченко М. І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження : монографія / Під наук. ред. Т. Р. Короткого. Одеса : Фенікс, 2016. С. 102–103.

⁶ Biological safety use of animals by humans / Council of Europe, Human rights and legal affairs. URL : http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/biological_safety_and_use_of_animals/default.asp;

Зубченко М. І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження : монографія / Під наук. ред. Т. Р. Короткого. Одеса : Фенікс, 2016. С. 103.

Європейська конвенція про захист тварин під час міжнародних перевезень від 13.12.1968 (Рада Європи), застосування якої поширюється на сільськогосподарських непарнокопитних та домашніх тварин: 1) великої рогатої худоби, овець, кіз та свиней; 2) свійських птахів та домашніх кроликів; 3) домашніх собак та домашніх котів; 4) інших ссавців та птахів; 5) холонокровних тварин⁷. Конвенція встановлює мінімальні вимоги забезпечення охорони здоров'я та мінімізації страждання зазначених груп тварин при міжнародних перевезеннях. Втім, Україна цю Конвенцію не підписала, не взяла на себе відповідні міжнародні зобов'язання. Як видається, такий стан справ не можна визнати задовільним, особливо з огляду на євроінтеграційні устремління та цивілізаційно-географічні контури української ідентичності.

Натомість Україною ратифіковано *Європейську конвенцію про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей* від 18.03.1986 (Рада Європи)⁸, яка сфокусована на унормуванні підходів і стандартів поводження з тваринами виключно у дослідних та наукових цілях, що, в тому числі, виключають недослідні сільськогосподарські клінічні ветеринарні практики. Конвенцією, серед іншого, передбачено, що будь-яка тварина, яка використовується або призначена для використання у тій чи іншій процедурі, забезпечується приміщенням, відповідним середовищем існування, мінімальною свободою пересування, їжею, водою та доглядом, що відповідають вимогам її стану здоров'я та умовам утримання. Будь-яке обмеження можливостей тварини

⁷ European Convention for the Protection of Animals during International Transport : The International Document of Council of Europe, 13.12.1968. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22004A0713%2801%29/>.

⁸ Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей : Міжнародний документ Ради Європи від 18.03.1986 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137#Text.

задовольняти свої фізіологічні та етологічні потреби має бути як найменшим, коли це практично можливо⁹. Умови утримання та стан здоров'я тварин обстежуються достатньо ретельно і регулярно для того, щоб запобігати болю або стражданням, занепокоєнню чи тривалій шкоді, що можуть бути відвернуті¹⁰. Загалом, цією Конвенцією встановлюються принципи, підходи, спрямовані на зменшення больового синдрому у піддослідних тварин. Втім цього, наразі, є замало, з урахуванням розвитку науки та можливостей проведення альтернативних дослідів. Тому у країнах-членах ЄС спостерігається тенденція (наразі переважно у формі культури відміни) до громадянської та бізнесової депопуляризації комерційних брендів, що використовують для виготовлення косметики результатів тестувань на тваринах.

Зміна рамок біоетичних вимог поступово дістається й України. Так, 20.01.2021 постановою Кабінету Міністрів України № 65 затверджено Технічний регламент на косметичну продукцію (*набуває чинності з 03.08.2024*), яким забороняється:

1) введення в обіг косметичної продукції, якщо її кінцевий склад з метою відповідності вимогам цього Технічного регламенту проходив випробування на тваринах з використанням методу відмінного від альтернативного методу, після того, як такий метод був обґрунтований та прийнятий в Україні, або після того, як такий метод був прийнятий іншою державою з належним урахуванням розробки обґрунтувань Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD);

2) введення в обіг косметичної продукції, що містить інгредієнти або комбінації інгредієнтів, які з метою відповідності вимогам цього Технічного регламенту проходили випробування на тваринах з використанням методу відмінного від

⁹ Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей : Міжнародний документ Ради Європи від 18.03.1986 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137#Text.

¹⁰ Там само.

альтернативного методу, після того, як такий метод був обґрунтований та прийнятий в Україні, або після того, як такий метод був прийнятий іншою державою з належним урахуванням розробки обґрунтувань Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD);

3) проведення випробувань на тваринах кінцевої косметичної продукції на території України з метою дотримання вимог цього Технічного регламенту¹¹.

Як виняток випробування на тваринах з використанням методу відмінного від альтернативного, може проводитися у випадках, якщо:

– інгредієнт або комбінація інгредієнтів широко використовується і не можуть бути замінені іншими, що здатні виконувати аналогічну функцію;

– певні проблеми зі здоров'ям населення є обґрунтованими, необхідність проведення випробувань на тваринах є виправданим і може підтвердити або спростувати взаємозв'язок дії інгредієнта або комбінації інгредієнтів з погіршенням стану здоров'я кінцевого користувача косметичної продукції¹².

Ці положення мають бути враховані у майбутньому (з 03.08.2024) при визначені кола діянь щодо проведення дослідів над тваринами, які складатимуть об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 299 КК України, з урахуванням положень Порядку проведення науковими установами дослідів, експериментів на тваринах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01.03.2012

¹¹ Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію : постановою Кабінету Міністрів України № 65 від 20.01.2021 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2021-%D0%BF#Text>.

¹² Там само.

№ 249¹³. Також, вочевидь, стоятиме питання про синхронізацію вказаного Порядку й Технічного регламенту.

Наступний документ Ради Європи, на який варто звернути увагу – *Європейська конвенція про захист тварин, що утримуються для сільськогосподарських потреб* від 17.11.1978¹⁴. Він не ратифікований Україною. Однак з огляду на те, що до окресленого ним конвенційного поля потрапляють всі країни ЄС, Україна не може не зважати на відповідні положення, зокрема, зважаючи на зобов'язання нашої держави, які випливають з Угоди про асоціацію з ЄС¹⁵, а також Директиви ЄС 98/58 щодо захисту тварин, що утримуються для сільськогосподарських цілей від 20.07.1998. В останній, зокрема, зазначається, що кожна держава-член повинна встановити положення для гарантування, що власники або утримувачі застосують всі обґрунтовані кроки для забезпечення нормального існування тварин під їх опікою та гарантуватимуть, що ці тварини не піддаються зайвому болю, стражданню та ушкодженням¹⁶. Новий Закон України «Про ветеринарну медицину» № 1206-IX від 04.02.2021 зі змінами містить Розділ VI «Благополуччя тварин», який, фактично, імплементує положення Директиви ЄС 98/58. Цей Закон вводиться в дію через один рік з дня припинення або скасування воєнного стану. Відтак, під пильну увагу з боку правоохоронців мають потрапляти фермерські господарства, що займаються тваринництвом.

¹³ Про затвердження Порядку проведення науковими установами дослідів, експериментів на тваринах : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.03.2012 № 249. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0416-12#Text>.

¹⁴ The European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes : *The International Document of Council of Europe*, 17.11.1978. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21978A1117%2801%29/>

¹⁵ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ, Угода від 27.06.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011.

¹⁶ Директива ЄС 98/58 щодо захисту тварин, що утримуються для сільськогосподарських цілей від 20.07.1998 URL : <https://ciwf.in.ua/wp-content/uploads/2015/03/direktivu.pdf>.

Загалом компетенція ЄС у сфері поводження з тваринами ґрунтується на ст. 13 Договору про функціонування Європейського Союзу 2004 року (Лісабонський договір, набув чинності в 2009 році), який затверджує основні принципи формування політики Європейського Співтовариства в аграрній сфері, у сфері досліджень і т.д: «Визначаючи та реалізуючи політику Союзу в сферах сільського господарства, рибальства, транспорту, внутрішнього ринку, досліджень та технологічного розвитку і космосу, Союз та держави-члени зважають на вимоги добробуту тварин, як істот, здатних відчувати, поважаючи законодавчі або адміністративні положення, а також звичаї держав-членів, зокрема, щодо релігійних обрядів, культурних традицій та регіональної спадщини». Відповідно до ст. 36 зазначеного Договору, повинні застосовуватися необхідні заходи для збереження здоров'я людей, а також тварин і рослин. Тим самим, ЄС встановлює власну компетенцію і формує свою політику у сфері забезпечення добробуту тварин та захисту їх від жорстокого поводження¹⁷. Долучення до цієї політики, гармонізація із нею національних механізмів, в тому числі й в контексті кримінально-правової охорони тварин від жорстокого поводження – важлива євроінтеграційна задача України. У цьому сенсі виняткового значення набувають компаративні дослідження, аналіз відповідних положень кримінального законодавства країн-членів ЄС, що буде репрезентовано нижче.

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначає механізм досягнення Україною відповідності вимогам Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

¹⁷ Зубченко М. І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження : монографія / Під наук. ред. Т. Р. Короткого. Одеса : Фенікс, 2016. С. 119.

державами-членами, яка була ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014 (далі – Угода про асоціацію).

Згідно статті 64 «Нормативно-правове наближення» глави 4 «Санітарні та фітосанітарні заходи» Угоди про асоціацію Україна має наблизити своє законодавство про санітарні та фітосанітарні заходи щодо охорони тварин до законодавства ЄС. Законодавство повинно бути адаптоване згідно стандартів, вказаних у додатку IV-B «Стандарти утримання тварин». Додаток включає стандарти стосовно:

1. оглушення та забою тварин;
2. транспортування тварин та пов'язані з цим дії;
3. розведення тварин.

Відповідно до Всеохоплюючої стратегії імплементації законодавства у сфері санітарних та фітосанітарних заходів, затвердженої Розпорядженням КМУ № 228-р від 24.02.2016 (далі – Всеохоплюючої стратегії імплементації законодавства)¹⁸, Україна має адаптувати в національне законодавство, зокрема:

– Регламент Ради (ЄС) № 1099/2009 від 24.09.2009 щодо захисту тварин під час забою;

– Виконавче рішення Комісії 2013/188/ЄС від 18.04.2013 щодо щорічних звітів про проведення недискримінаційних перевірок відповідно до Директиви 1/2005 про захист тварин під час транспортування та внесення змін до Директив 64/432/ЄЕС та 93/119/ЄС і Регламенту (ЄС) № 1255/97;

– Рішення Комісії 2006/778 від 14.11.2006 щодо мінімальних вимог до збору інформації під час перевірок місць, де розводяться певні види тварин;

¹⁸ Розпорядження КМУ України «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV “Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею” Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 228-р від 24.02.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2016-%D1%80#Text>

- Директива Ради 1999/74/ЄС від 19.07.1999 щодо встановлення мінімальних стандартів для захисту курей-несучок;
- Директива Комісії 2002/4/ЄС від 30.01.2002 про реєстрацію підприємств, що утримують курей-несучок, відповідно до вимог Директиви Ради 1999/74/ЄС;
- Директива Ради 2007/43/ЄС від 28.02.2007, якою встановлюються мінімальні правила для захисту курей, що утримуються для виробництва м'яса;
- Директива Ради 2008/119/ЄС від 18.12.2008, якою встановлюються мінімальні стандарти для захисту телят;
- Директива Ради 2008/120/ЄС від 18.12.2008, якою встановлюються мінімальні стандарти для захисту свиней;
- Регламент Ради (ЄС) № 1/2005 від 22.12.2004 щодо захисту тварин під час транспортування та проведення відповідних процедур, які вносять зміни до Директив 64/432/ЄС та 93/119/ЄС і Регламенту ЄС № 1255/97.

На виконання Розпорядженням КМУ № 228-р від 24.02.2016 Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 224 від 08.02.2021 (далі – Наказ № 224) затверджені Вимоги до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання:

- Загальні вимоги до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання;
- Вимоги до благополуччя бройлерів під час їх утримання;
- Вимоги до благополуччя курей-несучок під час їх утримання;
- Вимоги до благополуччя свиней під час їх утримання;
- Вимоги до благополуччя телят під час їх утримання.

Наказ № 224 вступає в силу 01.01.2026, тобто з відтермінуванням більше ніж на 7 років порівняно зі строками, передбаченими міжнародними зобов'язаннями та Всеохоплюючої стратегією імплементації законодавства. Вимоги, які мали бути

введені в дію в 2018-2019 роках, залишаються невиконаними, що негативно вплинуло на захист сільськогосподарських тварин та, як наслідок, на здоров'я людей через умови утримання тварин. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України допустило невиправдану затримку, що зараз, в умовах воєнного стану, ускладнює виконання цих вимог, незважаючи на те, що основними власниками сільськогосподарських тварин в Україні є великі підприємства та холдинги. Водночас Європейська комісія вже працює над оновленням стандартів для покращення мінімальних стандартів утримання тварин.

Наразі є чинним невеликий Порядок використання тварин у сільському господарстві, затверджений Наказом № 652 від 25.10.2018 Міністерства аграрної політики та продовольства України¹⁹.

Наголосимо, що з точки зору частоти проявів жорстокого поводження з тваринами, що зустрічаються у слідчій практиці в Україні, варто окрему увагу приділити положенням *Європейської конвенції про захист домашніх тварин* від 13.11.1987 (Рада Європи), ратифікованої Україною Законом № 578-VII (578-18) від 18.09.2013²⁰. У преамбулі до цієї Конвенції недвозначно зафіксовано, що людина має моральне зобов'язання поважати всіх живих істот і що домашні тварини мають особливі стосунки з людиною. У ст. 3 Конвенції особливо наголошується на тому, що ніхто не повинен спричиняти для домашньої тварини непотрібного болю, страждання або пригнічення. Крім того, ніхто не повинен залишати домашньої тварини²¹. Війна ж

¹⁹ Порядок використання тварин у сільському господарстві, затверджений Наказом № 652 від 25.10.2018 Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1898-12#Text>.

²⁰ Європейська конвенція про захист домашніх тварин : Міжнародний документ Ради Європи від 13.11.1987 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_a15/sp:max50:nav7:font2.

²¹ Там само.

продемонструвала, що часто-густо господарі домашніх тварин залишають їх зачиненими в покинутих оселях або ж при залишених приватних будинках, на перонах вокзалів, просто неба на вулицях. Окрім суспільної небезпечності подібних проявів в контексті порушень моральності, це наражає волонтерів та військовослужбовців на ризик, адже прагнення врятувати тварин від голодної чи спраглої смерті нерідко відбувається в обстановці інтенсивного ворожого вогню. Тому подібним випадкам слід приділяти особливу увагу, зокрема й при розгортанні, відновлення повноцінної юрисдикції України, здійснення службової діяльності на деокупованих територіях. Звісна річ, кожен факт залишення домашніх тварин має оцінюватись окремо, враховуючи зміст правової норми про крайню необхідність (ст. 39 КК України).

В цьому ж контексті не можна не звернути уваги й на положення ст. 4 Конвенції, яка закріплює стандарти утримання домашніх тварин. Ці стандарти зводяться до того, що будь-яка особа, яка утримує домашню тварину або яка доглядає за нею, повинна забезпечувати їй місце для проживання, турботу й увагу з урахуванням етологічних потреб тварини відповідно до її виду й породи, зокрема: а) забезпечувати її належною їжею та водою в достатній кількості; б) надавати їй відповідні можливості для фізичного навантаження; с) уживати всіх обґрунтованих заходів для недопущення її втечі²². Тож очевидно, що залишення домашніх тварин напризволяще та незабезпечення їх їжею та водою створює ризик або спричиняє їх загибель, а отже є проявом жорстокого поводження з тваринами. Разом з цим необхідно врахувати, що при крайній необхідності залишити тварину (у випадку об'єктивної відсутності змоги евакуюватися з твариною), останній мають бути створені якомога сприятливіші умови для виживання та самостійного пошуку їжі, води, прихистку (тварин,

²² Європейська конвенція про захист домашніх тварин : Міжнародний документ Ради Європи від 13.11.1987 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_a15/sp:max50:nav7:font2.

щонайменше, відв'язали з прив'язі, випустили з закритого приміщення тощо).

При цьому слід усвідомлювати і ту обставину, що ст.ст. 1, 10, 17 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» передбачають можливість застосування евтаназії, як ветеринарної послуги, тобто гуманного методу умертвіння тварин, що виключають їх передсмертні страждання, тільки для припинення страждань тварини, якщо вони не можуть бути припинені в інший спосіб. Відповідно до ст. 13 Європейської конвенції про захист домашніх тварин присипляти тварин має право тільки ветеринарний лікар або інша компетентна особа, за винятком надзвичайних ситуацій, коли необхідно покласти край стражданням тварини, а допомога ветеринарного лікаря або іншої компетентної особи не може бути надана швидко, чи в будь-яких інших надзвичайних ситуаціях, передбачених національним законодавством. Усі присипляння повинні здійснюватися із спричиненням мінімальних фізичних і психічних страждань відповідно до обставин. Вибраний спосіб присипляння, за винятком присипляння в надзвичайній ситуації, повинен: або спричинити швидко втрату свідомості й смерть, або починатися зі спричинення глибокого загального знеболювання, за яким настає етап, який зрештою обов'язково призведе до смерті. Особа, відповідальна за присипляння, повинна переконатись, що тварина мертва, перед тим, як її тіло буде ліквідовано.

Забороняються такі *методи* присипляння:

– утоплення та інші способи задушення, якщо їм не передують спричинення глибокого загального знеболювання, за яким настає етап, який зрештою обов'язково призведе до смерті;

– використання отруєних речовин або ліків, доза або застосування яких не можуть бути проконтрольовані з погляду спричинення мінімальних фізичних і психічних страждань;

– використання електричного струму, якщо цьому не передує миттєва втрата свідомості²³

Національне законодавство України містить більш суворі обмеження щодо умертвіння тварин (і не лише домашніх, а й сільськогосподарських та диких), адже відповідно до п. 3 ст. 2 Європейської конвенції ніщо в цій Конвенції не впливає на свободу Сторін приймати суворіші акти про захист домашніх тварин або застосовувати положення, які містяться тут, до категорій тварин, які в цьому документі не були згадані прямо.

Як зазначалося вище стаття 17 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» визначає виключний перелік підстав для умертвіння тварин.

Таким чином, суб'єкт здійснення присиплення (умертвіння), його спосіб, обстановка мають серед іншого враховуватись при визначенні наявності чи відсутності в діяннях особи складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 299 КК України.

Окремо слід підкреслити ті стандарти Європейської конвенції про захист домашніх тварин, які мають орієнтувати правозастосувача безвідносно воєнного контексту. Так ст. 7 містить мінімальні вимоги – обмеження у справі дресування домашніх тварин. Зазначається, що жодна домашня тварина не повинна дресуватись у спосіб, який завдає шкоди її здоров'ю та загальному станові, особливо шляхом примушування її перевершувати свої природні можливості чи силу або шляхом застосування штучних допоміжних засобів, які спричиняють ушкодження чи викликають непотрібний біль, страждання або пригнічення²⁴. Ці вимоги мають особливо прискіпливо досліджуватись у випадках вивчення ситуацій поводження з

²³ Європейська конвенція про захист домашніх тварин: Міжнародний документ Ради Європи від 13.11.1987 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_a15/sp:max50:nav7:font2.

²⁴ Європейська конвенція про захист домашніх тварин : Міжнародний документ Ради Європи від 13.11.1987 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_a15/sp:max50:nav7:font2.

тваринами, що використовуються для циркових вистав, а так само при наданні кінологічних послуг громадянам окремими дресирувальниками чи представниками кінологічних клубів. Втім й поза цими колами суб'єктів порушення конвенційних вимог також можливе, коли йдеться про особливі варіації по суті хуліганських дій, коли знущання над твариною під виглядом дресирування (зокрема й зокрема через демонстративні акти «покарання» за непослух) є способом самоствердження (а надто у випадках порушення тим самим громадського порядку), виражає так званий мотив неповаги до суспільства.

Ст. 10 Конвенції фокусує увагу на неприйнятних і заборонених хірургічних операціях, що здійснюються у нелікувальних цілях, зокрема: а) купірування хвоста; б) купірування вух; в) позбавлення голосу; г) видалення зубів і пазурів²⁵. Подібних заборон в Україні, як правило, дотримуються. Хоча й досі трапляються випадки хірургічного видалення кликів у диких тварин, пазурів у домашніх котів, купірування хвостів, які фактично є частиною хребта, вух у собак у так званих «естетичних» цілях тощо. Таким чином, поліцейські мають приділяти окрему увагу подібним випадкам та сприяти викориненню цієї ганебної практики.

Поруч з цим варто зауважити, що не лише домашні тварини, які мають власників, страждають від жорстокого з ними поводження. Чимала шкода спричиняється і безпритульним тваринам, що не могло лишитись без правової реакції, зокрема й на міжнародному рівні. Вже згадана Європейська конвенція про захист домашніх тварин виокремлює додаткові заходи щодо захисту безпритульних тварин. Пріоритетним з них є скорочення чисельності таких тварин. Однак при цьому вимагається суворе

²⁵ Там само.

дотримання базових принципів і підходів належного поводження, а саме:

1) якщо необхідним є відлов таких тварин, то він повинен проводитись зі спричиненням їм мінімальних фізичних і психічних страждань;

2) незалежно від того, будуть ці тварини утримуватися в притулку чи будуть присиплятися, робитися це повинно відповідно до принципів, викладених у цій Конвенції²⁶.

Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021, що був введений у дію 08.11.2021, доповнено частиною четвертою ст. 17, якою прямо забороняється умертвіння тварин для регулювання чисельності безпритульних тварин.

Сторони Конвенції також зобов'язуються розглянути: а) забезпечення можливості постійної ідентифікації собак і котів за допомогою спеціальних методів, під час застосування яких тварині спричиняються незначні біль, страждання чи пригнічення або не спричиняються взагалі, наприклад за допомогою татуювання, а також введення реєстру номерів тварин разом з прізвищами та адресами їхніх власників; б) зменшення незапланованого розмноження собак і котів за допомогою кастрації цих тварин²⁷. Отже, міжнародно-правові рамки захисту тварин від жорстокого з ними поводження повною мірою поширюються і на бездомних тварин, доповнюючись специфікаціями щодо заходів, спрямованих на обмеження їх чисельності. Окрім іншого це означає активізацію протидії діяльності так званих догхантерів²⁸ та представників

²⁶ Європейська конвенція про захист домашніх тварин : Міжнародний документ Ради Європи від 13.11.1987 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_a15/sp:card/994_a15/sp:max50:nav7:font2.

²⁷ Там само.

²⁸ *Примітка:* догхантери – самоназва осіб, що з власної ініціативи займаються винищенням безпритульних собак у містах. На території України діють цілі угруповання догхантерів (з англійської dog + hunters перекладається як “собака + мисливці”). Догхантери декларують свою діяльність як убезпечення себе та близьких від можливості бути покусаними

муніципалітету, що використовують жорстокі практики, спрямованих на депопуляцію безпритульних тварин.

Зауважимо, що національним законодавством України врегульовано питання регулювання чисельності безпритульних тварин. Так, відповідно до ч. 2 ст.16 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» регулювання чисельності безпритульних тварин здійснюється методом біостерилізації з подальшими вакцинацією та ідентифікацією (кліпсуванням) або шляхом розміщення у притулки для тварин, центри реабілітації тварин чи під нагляд громадських та благодійних організацій, які зобов'язані забезпечити утримання та догляд за твариною з додержанням ветеринарних правил, або шляхом повернення тварин до ареалу перебування (місць вилову) для вільного проживання.

Підсумовуючи, зауважимо, що конвенційна єдність міжнародних стандартів, орієнтирів, норм у захисті тварин від жорстокого поводження не супроводжується, однак, єдністю національних підходів, щодо впровадження цих стандартів у законодавство й правозастосовну практику. З огляду на це не позбавленим інтересу і прикладного сенсу є аналіз з цього приводу законодавства окремих іноземних країн, який буде наведений у Розділі 4.

чи навіть убитими зграсю безпритульних собак, а також очищення місць від переносників хвороб та паразитів. Вони діють майже в кожному великому місті України, гуртуються в інтернет-спільноті і методично винищують беззахисних собак, хизуються своїми вчинками, агітують до жорстокості щодо тварин (Хто такі догхантери? Яку загрозу становлять для тварин? / Об'єднання ветеринарної медицини в м. Києві. URL : <http://ovm.gov.ua/index.php/308-khto-taki-dohkhantery-yaku-zahrozu-stanovliat-dlia-tvaryn>). Фіксується активізація діяльності груп догхантерів через соціальні мережі, що пропагують жорстоке поводження з тваринами шляхом викладення відеоматеріалів з демонстрацією безжалісних вбивств і катувань тварин. Поширеність цієї проблеми пов'язана з безкарністю таких дій (Пашковська М. В. Правове регулювання в законодавстві України захисту тварин від жорстокого поводження. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018 № 3 (108). С 108–109).

1.2. Аналіз положень чинного законодавства України

Дослідження положень чинного законодавства України, в яких знаходить вияв інститут захисту тварин від жорстокого поводження, зумовлює необхідність аналізу понятійно-категоріального апарату інституту захисту тварин від жорстокого поводження.

Розглянемо далі основні положення, покладені в підґрунтя цього підходу, що організовують межі можливих аспектів дослідження інституту захисту тварин від жорстокого поводження.

Положення *Закону України «Про тваринний світ»* декларують, що тваринний світ є одним з компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей.

Об'єктами тваринного світу, на які поширюється дія цього Закону, є: дикі тварини – хордові, зокрема хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі; частини диких тварин (роги, шкіра тощо); продукти життєдіяльності диких тварин (мед, віск тощо).

В інтересах нинішнього і майбутніх поколінь в Україні за участю підприємств, установ, організацій і громадян здійснюються заходи щодо охорони, науково обґрунтованого,

невиснажливого використання і відтворення об'єктів тваринного світу²⁹.

Згідно зі ст. 4, ч. 2 ст. 18 *Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження»* жорстоке поводження з тваринами є несумісним з вимогами моральності та гуманності, спричиняє моральну шкоду людині; забороняється вчинення дій, що суперечать принципам захисту тварин від жорстокого поводження; за жорстоке поводження з тваринами настає відповідальність визначена законодавством України³⁰.

Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» визначає, що об'єктами захисту є всі види тварин, поділяючи їх у ст. 1 на 3 категорії: домашні (в тому числі безпритульні), дикі, сільськогосподарські (в тому числі птиця та хутрові).

Положення *Європейської конвенції про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей* засвідчують, що «тварина», якщо інше не зазначене, означає будь-яку живу хребетну тварину, що не належить до людського роду, включаючи непаразитуючі та/або відтворюючі личинкові форми, за винятком інших зародкових чи ембріональних форм³¹.

У Законі України «Про захист тварин від жорстокого поводження» терміни, які зумовлюють тлумачення під час здійснення правової оцінки дій, що суперечать принципам захисту тварин від жорстокого поводження, вживаються в такому значенні:

²⁹ Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 № 2894-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137#Text.

³⁰ Про захист тварин від жорсткого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>.

³¹ Європейська конвенція про захист хребетних тварин (Страсбург, 18.03.1986) : міжнародний документ. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137#Text.

тварини – біологічні об'єкти, що відносяться до фауни: сільськогосподарські, домашні, дикі, у тому числі домашня і дика птиця, хутрові, лабораторні, зоопаркові, циркові;

сільськогосподарські тварини – тварини, що утримуються та розводяться людиною для отримання продуктів і сировини тваринного походження;

домашні тварини – собаки, коти та інші тварини, що протягом тривалого історичного періоду традиційно утримуються і розводяться людиною, а також тварини видів чи порід, штучно виведених людиною для задоволення естетичних потреб і потреб у спілкуванні, що, як правило, не мають життєздатних диких популяцій, які складаються з особин з аналогічними морфологічними ознаками, та існують тривалий час у їх природному ареалі;

дикі тварини – тварини, природним середовищем існування яких є дика природа, у тому числі ті, які перебувають у неволі чи напіввільних умовах;

безпритульні тварини – домашні тварини, що залишилися без догляду людини або утворили напіввільні угруповання, здатні розмножуватися поза контролем людини;

жорстоке поводження з тваринами – знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, у тому числі спричинило тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель, нацькування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення тварин напризволяще, а також інші порушення правил утримання, поводження та транспортування тварин³².

Інші порушення правил утримання та поводження з тваринами, про які зазначено в дефініції терміну «жорстоке

³² Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2016 № 3447-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>.

поводження з тваринами» детально зазначені в Розділі II (Правила утримання тварин, що включають жорстокість) та Розділі III (Правила поводження з тваринами, що виключають жорстокість) Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», до якого потрібно звертатися при встановленні складу правопорушення.

Стаття 7 Закону Україна «Про захист тварин від жорстокого поводження» визначає загальні правила утримання тварин, що виключають жорстокість:

– умови утримання тварин повинні відповідати їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям;

– умови утримання тварин повинні задовольняти їх природні потреби в їжі, воді, сні, рухах, контактах із собі подібними, у природній активності та інші потреби;

– кількість тварин, що утримуються, обмежується можливістю забезпечення їм умов утримання відповідно до вимог цього Закону;

– місце утримання тварин повинно бути оснащено таким чином, щоб забезпечити необхідні простір, температурно-вологісний режим, природне освітлення, вентиляцію та можливість контакту тварин із природним для них середовищем;

– утримання тварин у дитячих закладах допускається за умови забезпечення постійного догляду за тваринами відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 9 Закону Україна «Про захист тварин від жорстокого поводження» визначає особливості утримання домашніх тварин. Вказання стаття визначає, що дозволяється утримувати:

– домашніх тварин - у квартирах, де проживає кілька сімей, - лише за письмовою згодою всіх мешканців квартири. При цьому не дозволяється утримувати домашніх тварин у місцях загального користування;

– домашніх тварин - у «зоокутках» дитячих, освітніх, наукових, санаторно-курортних і оздоровчих закладів - з дозволу відповідного органу за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини;

– домашніх тварин - у вільному вигулі на ізольованій, добре огороженій території (в ізольованому приміщенні) на прив'язі або без неї;

– домашніх тварин - юридичними особами: для охорони - в обладнаних приміщеннях або на прив'язі; для дослідної мети - у вольєрах, біологічних клініках (віваріях) або в розплідниках;

– собак - без повідків і намордників під час оперативного використання правоохоронними органами, собак спеціального призначення, а також собак під час муштри, на полюванні, на навчально-дресирувальних майданчиках.

Згідно ч. 6 ст. 22 Закону, введеною в дію з 08.11.2021, забороняється залишати домашню тварину прив'язаною, якщо довжина прив'язі становить *менше 20 метрів*, крім собак, що виконують сторожові функції, для яких така довжина має становити не менше *10 метрів*.

При цьому, згідно ч. 7 ст. 22 Закону, введеною в дію з 08.11.2021, незалежно від довжини прив'язі забороняється залишати тварину без можливості сховатися у приміщенні, споруді тощо, прив'язаною під дією прямого сонячного проміння при температурі повітря більше +20°C або менше 0°C. Забороняється залишати домашню тварину прив'язаною без нагляду у громадських місцях чи місцях скупчення людей (поблизу зупинок, магазинів тощо), а також прив'язувати тварин до транспортних засобів та примушувати до бігу за моторними транспортними засобами (ч. 8 ст. 22 Закону).

Згідно ч. 9 ст. 9 Закону, введеної в дію з 08.11.2021, забороняється утримувати тварин:

– особам, на яких накладалося адміністративне стягнення або застосовувалися заходи впливу за вчинення правопорушення, пов'язаного з жорстоким поводженням з тваринами, - протягом року з дня набрання законної сили постановою про накладення адміністративного стягнення чи застосування заходів впливу;

– особам, які притягалися до кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами або були звільнені від кримінальної відповідальності та провадження у справі закрито за nereабілітуючими обставинами, або стосовно яких були застосовані примусові заходи медичного чи виховного характеру, - протягом 10 років з дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду або рішенням про звільнення від кримінальної відповідальності та закриття провадження у справі за nereабілітуючими обставинами, або рішенням про застосування, продовження, зміну примусових заходів медичного чи виховного характеру.

Правила утримання домашніх тварин можуть установлюються органами місцевого самоврядування, але вони не можуть суперечити мінімальним вимогам Закону.

Наявність повідка для здійснення вихулу собак та інших домашніх тварин, які можуть становити небезпеку для життя чи здоров'я людини, поза місцем постійного утримання таких тварин згідно ч. 5 ст. 9 Закону, а також намордника на собаках порід, що включені до Переліку небезпечних порід собак, що затверджується Кабінетом Міністрів України, *є обов'язковим*.

Закон також визначає вимоги до утримання та поводження із сільськогосподарськими та дикими тваринами. Ми рекомендуємо кожному уважно ознайомитись з Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (Додаток 1).

Порушення законодавства про захист тварин тягне за собою адміністративну чи кримінальну відповідальність.

1.3. Тенденції дослідження фактів жорстокого поводження з тваринами та притягнення до відповідальності

Дослідження в галузі судової психіатрії, криміналістики та кримінології свідчать, що більшість серійних вбивць у дитинстві та підлітковому віці піддавали тортурам тварин, вбивали та розчленовували їх тіла³³. Такі дії викликають патологічну маніакальну залежність від необхідності повторювати епізоди вбивств для отримання задоволення.

Саме ця закономірність обумовлює необхідність звертати особливу увагу представників суспільства і правоохоронних органів на випадки жорстокого поводження з тваринами. Реєструвати такі факти, забезпечувати своєчасне розслідування і притягнення до відповідальності осіб причетних до таких злочинів.

На наше переконання, доцільно виробити практику обов'язкового призначення у справах про жорстке поводження з тваринами судової психіатричної експертизи з подальшим постановленням обвинуваченої особи на облік.

Необхідно ставити на контроль такі факти, адже особи, які виявили схильність до насильства над тваринами повинні перебувати на особливому психіатричному обліку, як схильні до агресії і вчинення насильницьких дій. Ця схильність характеризується тенденцією до прогресії, з віком трансформується до нав'язливої потреби спричиняти біль і страждання людям, вчиняти сексуальне насильство тощо.

³³ Авторами дослідження «Refining the Link Between Animal Abuse and Subsequent Violence» проаналізовано поведінку сорока чотирьох серійних вбивць, у результаті чого зроблено висновки, що 73% травмували або вбивали тварин у дитинстві чи підлітковому віці до того, 55% – також катували тварин.

Також існує велика ймовірність, що особа, яка знущається над тваринами схильна до сімейного насильства. Перше дослідження, яке довело взаємозв'язок між насильницькою поведінкою чоловіків щодо жінок і тварин провели у 1998 році в штаті Юта в США³⁴. Вибірка була не дуже великою – близько ста постраждалих жінок, котрі мали домашніх тварин. Потерпілих запитували, чи були жертвами побоїв також коти чи собаки – понад 70 % жінок відповіли ствердно. Дуже часто саме тварини ставали першими жертвами правопорушника, а наступною жертвою була жінка.

У 2014 році було проведено дослідження з порівнянням двох груп: осіб, які були притягнуті до відповідальності за вчинення домашнього насильства, та середньостатистичних чоловіків³⁵. З більш ніж 300 чоловіків-злочинців майже половина (41%) вчиняли у минулому насильницькі дії щодо тварин, а в групі середньостатистичних чоловіків цей показник склав 1,5%. Це знову стає підтвердженням того, що особи, які жорстоко поводяться з тваринами, схильні також до насильства щодо членів своєї родини.

Дослідженням також було встановлено, що злочинці, які знущались з тварин, є більш небезпечними у порівнянні з іншими правопорушниками, адже схильні до різних форм насильства, зокрема згвалтування та переслідувань³⁶.

Ці дослідження вплинули на появу в деяких штатах США, зокрема в Колорадо та Північній Кароліні, такої практики, як cross-reporting (англ. взаємне рапортування, оповіщення). Якщо ветеринар помічає ознаки невідомого травмування у тварини

³⁴ F. Ascione, Battered Women's Reports of Their Partners' and Their Children's Cruelty to Animals, *Journal of Emotional Abuse*, 1998.

³⁵ Adulthood animal abuse among men arrested for domestic violence#. J.Febres et al. "Violence against Women", 2014.

³⁶ Exploring the Link Between Pet Abuse and Controlling Behaviors in Violent Relationships. C.Simmons, P. Lehmann, 2007.

(травми, що ймовірно виникли в результаті жорстокого поводження з нею), то передає цю інформацію поліції, а правоохоронці перевіряють родину власників щодо можливих проявів домашнього насильства. І навпаки — якщо поліція фіксує випадки насильства в сім'ї, де є домашні тварини, то повідомляє ветеринарну службу, яка зобов'язана перевірити, в якому стані перебувають тварини. Практика взаємного оповіщення є дуже корисною та допомагає виявити велику кількість правопорушень, які за інших умов залишилися би непоміченими³⁷.

Працівники поліції повинні налагодити дієву систему реагування на звернення представників громад, активно висвітлювати новини про факти жорстокого поводження з тваринами, про їх ефективне розслідування та невідворотність покарання винних осіб.

Такий підхід буде надихати свідків подібних злочинів діяти – захищати тварин, зупиняти прояви жорстокої поведінки, заявляти про них, давати свідчення, фіксувати та приймати активну участь у процесі доказування таких фактів.

У суспільстві жорстоке поводження з тваринами зустрічається нерідко, цей факт негативно впливає на свідомість і моральне обличчя людей, сприяє поширенню жорстокості та агресивності серед дітей та молоді, які є майбутнім нашої країни.

У 2017 та 2021 роках до КК України та КПК України внесено ряд змін та доповнень в частині посилення відповідальності за жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 «Жорстоке поводження з тваринами» КК України), зменшення віку притягнення до відповідальності та визначення особливостей тимчасового вилучення тварин і їх утримання (ч. 5 ст. 168 «Порядок тимчасового вилучення майна» КПК України).

³⁷ Detailed Discussion of Cross-Reporting Laws for Child Abuse and Animal Abuse / URL: <https://www.animallaw.info/article/detailed-discussion-cross-reporting-laws>.

У 2023 постановою Кабінету Міністрів України № 1010 від 08.09.2023 були затверджені Порядок тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення та Порядок тимчасового вилучення та забезпечення утримання тварини під час кримінального провадження.

Аналіз деяких статистичних показників жорстокого поводження з тваринами та динаміки вказаних злочинів в Україні після внесення змін і доповнень до ст. 299 КК України, є своєрідним індикатором ефективності таких змін. Джерелом інформації про кількість облікованих кримінальних правопорушень за ст. 299 КК України є Єдині звіти про кримінальні правопорушення по державі Офісу Генерального прокурора³⁸ та дані щодо кількості засуджених осіб за ст. 299 КК України, зосереджені у формі 7 звітності Державної судової адміністрації України «Звіт про склад засуджених»^{39, 40, 41}. Статистичні показники жорстокого поводження з тваринами висвітлюються у аналітичних виданнях⁴². Єдиний державний реєстр судових рішень також слугує надійним джерелом інформації.

³⁸ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 рр. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 17.08.2022).

³⁹ Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2016 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/2016_zvit (дата звернення: 17.08.2022).

⁴⁰ Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2017 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2017 (дата звернення: 17.08.2022).

⁴¹ Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2018 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2018 (дата звернення: 17.08.2022).

⁴² Баран С. Вироки у справах про жорстоке поводження з тваринами за 2020 рік. Сайт «Юридична газета Online». 5.05.2020. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/viroki-u-spravah-pro-zhorstoke-povodzhennya-z-tvarinami-za-2020-rik1.html> (дата звернення 17.08.2022).

**Рівень та динаміка жорстокого поводження з тваринами в
Україні за 2019–2023 рр.⁴³**

Рік	Кількість зареєстрованих КП за ст. 299 КК України	Динаміка, %	Кількість засуджених осіб за ст. 299 КК України	Динаміка, %
2019	199	–	28	–
2020	809	306,53%	32	14.29%
2021	810	0,12%	51	59.38%
2022	526	-35,06%	34	–33.33%
2023	388	-26,24 %	52	52.94%

У період з 01.01.2023 по 31.12.2023 за ст. 299 КК України зареєстровано 388 кримінальних правопорушень, направлено до суду в порядку ст. 283 КПК України з обвинувальним актом – 47 кримінальних провпорушень. Впродовж 2023 року 55 особам повідомлено про підозру, з них обрано запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання 6 особам, домашній арешт – 4, тримання під вартою – 3, застава – 1 та 1 особу поміщено до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають її небезпечну поведінку.

У період з 01.01.2022 по 31.12.2022 за ст. 299 КК України зареєстровано 526 кримінальні правопорушення, направлено до суду в порядку ст. 283 КПК України з обвинувальним актом – 26 кримінальних правопорушень. Впродовж 2022 року 27 особам повідомлено про підозру, з них обрано запобіжні заходи у вигляді домашнього арешту – 5 особам, особистого зобов'язання та тримання під вартою по 4 і 1 особу поміщено до закладу з надання

⁴³ Лист Офісу Генерального прокурора № 25/1-89 ВИХ-21 від 05.05.2021 та Ресстр судових рішень. Жорстоке поводження з тваринами. Вироки 2019-2023. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/>.

психіатричної допомоги в умовах, що виключають її небезпечну поведінку.

У період з 01.01.2021 по 31.12.2021 за ст. 299 КК України зареєстровано 810 кримінальних правопорушень, направлено до суду в порядку ст. 283 КПК України з обвинувальним актом – 58 кримінальних правопорушень. Впродовж 2021 року 64 особам повідомлено про підозру, з них обрано запобіжні заходи у вигляді домашнього арешту – 6 особам, особистого зобов'язання – 3 і застави – 2.

Аналіз наведених показників дозволяє зробити висновок про те, що кількість зареєстрованих злочинів, передбачених ст. 299 КК України у 2022-2023 роках зменшилась порівняно з показниками 2021 року. Очевидно, що на ці дані впливає повномасштабна російська агресія проти України, окупація країною-агресором територій, ведення бойових дій тощо.

Аналіз статистичних даних дає підстави стверджувати, що динаміка показників як рівня злочинності, так і рівня судимості за ст. 299 КК України є не стабільною. Однак очевидно, що ці показники після 2017 року мають тенденцію до зростання. Це можна пояснити тим, що латентність таких діянь зменшилася, оскільки вияву та фіксуванню піддалися інші форми об'єктивної сторони цього злочину після внесення змін та доповнень до ст. 299 КК України.

2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЯВІВ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

2.1. Склад злочину

Родовим (видовим) об'єктом цього злочину є моральність. **Основний безпосередній об'єкт злочину** – моральні засади суспільства в частині гуманного ставлення людей до тварин. Жорстоке поводження з тваринами є несумісним з вимогами моральності та гуманності, спричиняє моральну шкоду людині. Небезпека злочину полягає в тому, що жорстокість, виявлена щодо тварин, стає нормою поведінки, поширюється і на взаємини з людьми, відіграє негативну роль у етичному, культурному та екологічному вихованні громадян (повнолітніх та неповнолітніх осіб)⁴⁴. Тому **додатковим обов'язковим об'єктом** злочину, передбаченого ч. 2 ст. 299 КК України, є психічне здоров'я та морально-психічний розвиток малолітніх та неповнолітніх осіб. *Предметом злочину* – тварини, що належать до будь-яких хребетних; матеріали із закликами до жорстокого поводження із тваринами або їх нацькування одна на одну чи на інших тварин.

Хребетні – це здатні рухатися і відчувати живі організми, які мають спинний хребет, утворений ланцюгом кісток або хрящів, що йде вздовж спини і містить у собі спинний мозок. До них, наприклад, належать риби, птахи, ссавці тощо. Предметом аналізованого злочину можуть бути як дорослі особини, так і молодняк, домашні (кіт, собака, в тому числі безпритульні), дикі (вовк, лисиця, заєць, їжак, єнот, ведмідь, козуля, лось, орел, грак тощо), сільськогосподарські (свійська птиця, корова, кінь, коза,

⁴⁴ Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 2. Луганськ : видавництво «Елтон–2», 2012. С. 181.

свиня тощо) тварини. Не мають кримінально-правового значення наявність чи відсутність у таких тварин господарів, їх перебування в стані природної свободи чи в неволі, господарське призначення, стан організму тощо. Злочин може вчинятися як стосовно тварин, які перебувають у власності винного, так і будь-яких інших власників, у тому числі стосовно тварин, які є безпритульними, безгосподарними, дикими. *Матеріали із закликами* до відповідної поведінки – будь-яка інформація та її матеріальні носії у будь-якій формі (друкована продукція, аудіо- та відеоматеріали у вигляді текстів, зображень, цифрових файлів). Вказані матеріали можуть існувати як предмети (книжки, журнали, листівки, фото, диски, флеш-пам'ять та інші носії електронної інформації), так і в електронній формі (файли, що зберігаються у хмарних сховищах, на поштових сервісах). Визначальним для віднесення таких матеріалів до предмета аналізованого злочину є їх зміст – вони містять заклики до жорстокого поводження із тваринами в будь-якій з форм⁴⁵.

Об'єктивна сторона злочину характеризується суспільно небезпечним діянням, що альтернативно може виражатись в одній з таких форм:

- 1) жорстоке поводження з тваринами, якщо такі дії призвели до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі тварини;
- 2) порушення правил транспортування тварин, якщо такі дії призвели до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі тварини;
- 3) нацькування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів (незалежно від наслідків для тварин);
- 4) пропаганда вчинення діянь, що мають ознаки жорстокого

⁴⁵ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-ге вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 952-953.

поводження з тваринами;

5) публічні заклики до вчинення діянь, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами;

6) поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій (тобто до вчинення жорстокого поводження з тваринами);

7) насильницькі дії щодо тварини, спрямовані на задоволення статевої пристрасі;

8) збут чи поширення зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції, що пропагують жорстоке поводження з тваринами.

Жорстоке поводження з тваринами означає знущання над тваринами, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю або страждань шляхом пасивної (залишення напризволяще без їжі та води) або активної поведінки винного (нанесення ударів та заподіяння ушкоджень).

Жорстоке поводження з тваринами у формі порушення правил транспортування тварин – це: а) невчинення повністю дій, які особа зобов'язана і могла вчинити під час перевезення тварин авіаційним, автомобільним, залізничним, морським та річковим транспортом; б) вчинення частини дій, які особа зобов'язана і могла вчинити під час перевезення тварин авіаційним, автомобільним, залізничним, морським та річковим транспортом, чи виконання їх неналежно; в) виконання дій, які заборонені правилами транспортування тварин (п. 11, 15, пп. 11 абз. 1 п. 37, п. 47)⁴⁶.

Жорстоке поводження з тваринами у формі нацькування тварин одна на одну – це дії, спрямовані на те, щоб примусити битися, кусатися, іншим чином змагатися тваринам між собою⁴⁷.

⁴⁶ Правила транспортування тварин : постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1402. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-2011-%D0%BF#Text>.

⁴⁷ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 953.

Пропагандою вчинення діянь, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, є виступ із закликком чи роз'ясненням, змістом якого є виправдання жорстокого поводження з тваринами, наприклад, ніби жорстоке поводження з тваринами – це добрі, доцільні, гуманні, вигідні або вимушені діяння, спрямовані на досягнення суспільно корисних цілей, та/або відповідальності за прояви жорстокого поводження з тваринами через це не буде.

Публічні заклики до вчинення діянь, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, полягають у хоча б одному відкритому зверненні до невизначеного кола осіб, у якому висловлюються прохання, пропозиції до жорстокого поводження з тваринами. Публічність закликів передбачає можливість ознайомитися з відповідною інформацією будь-якою особою, зокрема під час зібрань чи інших масових заходів, оприлюднення інформації у місцях, де може перебувати будь-хто.

Збут зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції, що пропагують жорстоке поводження з тваринами, – це будь-які оплатні або безоплатні форми реалізації (відчуження) зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції, що пропагують жорстоке поводження з тваринами (дарування, продаж, позика і т. ін.).

Поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій – дії, які полягають у доведенні змісту відповідних матеріалів до невизначеної кількості людей або певного кола осіб (вивішування плакатів, роздача друкованої продукції чи електронних носіїв інформації, розсилання листів звичайною чи електронною поштою, поширення дописів в соціальних мережах тощо)⁴⁸.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину, який полягає у вчиненні перших з двох вказаних діянь (жорстоке поводження з тваринами та порушення правил транспортування тварин), є наслідки – тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель

⁴⁸ Там само.

тварини. *Тілесні ушкодження тварини* – порушення анатомічної цілісності або фізіологічної функції органів і тканин тіла тварини, що виникає внаслідок дії одного чи декількох зовнішніх ушкоджуючих чинників. *Каліцтво тварини* – тілесне ушкодження, що призвело до втрати будь-якого органу або частини тіла тварини та/або до втрати фізіологічної функції органу тварини (втрата кінцівки, пошкодження шкірного покриву, припинення лактації, порушення нормальної діяльності інших органів та систем організму тварини). *Загибель тварини* – це її смерть унаслідок жорстокого поводження⁴⁹. Склад злочину у перших двох формах є матеріальним. Він визнається *закінченим з моменту* настання будь-якого із зазначених наслідків.

В інших визначених законом формах (*нацькування тварин одна на одну чи інших тварин; пропаганда або публічні заклики до вчинення діянь, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами; поширення матеріалів з пропагандою чи закликами до жорстокого поводження із тваринами або їх нацькування одна на одну чи на інших тварин*) склад цього злочину є формальним. Він визнається *закінченим з моменту* вчинення будь-якого із зазначених діянь.

Не утворює складу цього злочину умертвіння тварин з виключного переліку підстав, зазначених у ч. 1 ст. 17 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження». До них віднесено наступні:

- необхідність одержання господарсько корисної продукції;
- необхідність припинення страждань тварин, якщо вони не можуть бути припинені в інший спосіб;
- необхідність регулювання чисельності диких тварин;

⁴⁹ Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2016 № 3447-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>; Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 953.

– необхідність умертвіння окремих тварин, які хворі на сказ чи на інші хвороби, що підлягають повідомленню, або є носіями хвороб, що підлягають повідомленню, що підтверджено відповідним документом державної установи ветеринарної медицини;

– за необхідності оборони від нападу тварини, якщо життя або здоров'я людей знаходиться в небезпеці.

Перелік підстав для умертвіння тварин, наведений у частині першій цієї статті, є **вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає**.

Цією статтею встановлено також вимоги, які повинні бути дотримані при умертвінні тварин. До них віднесено наступне:

– умертвіння проводиться методами, що виключають передсмертні страждання тварин;

– приміщення, де проводиться умертвіння, повинно бути відокремлене від приміщення, де утримуються інші тварини;

– забороняється застосовувати негуманні методи умертвіння тварин, що призводять до загибелі від задушення, електричного струму, больових ін'єкцій, отруєння, курареподібних препаратів, перегріву, та інші больові методи;

– забороняється використовувати для умертвіння тварин пестициди з вмістом фосфіду цинку⁵⁰.

Такі вимоги не є виключними. Наприклад, ч. 3 ст. 42 Закону України «Про ветеринарну медицину» від 04.02.2021 № 1206-IX передбачатиме після введення в дію, що забій тварини може здійснюватися лише після оглушення, за умови втрати твариною свідомості та чутливості, що має тривати до настання смерті. Діючий наразі Порядок використання тварин у сільському

⁵⁰ Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV, редакція від 08.08.2021 // *Відомості Верховної Ради України*. – від 07.07.2006 — 2006, № 27, стор. 990, стаття 230. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>

господарстві, затверджений Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25.10.2012 № 652 (zareestrovaniy v Ministerstvi yustitsii Ukraini 9 listopada 2012 p. za № 1898/22210), визначає, що забій тварин проводиться після втрати ними свідомості за умови, що методи позбавлення свідомості не спричинятимуть тварині додаткових страждань (п. 3.2 Порядку).

Таким чином, якщо умертвіння тварини дозволено, але законодавчі вимоги не додержано, таке діяння є кримінально-караним. Наприклад, коли засуджений *тримаючи курку у лівій руці, наніс їй один удар скляною пляшкою, яка знаходилась у нього в правій руці, після чого кинув курку в сторону*⁵¹.

Вивчення слідчо-судової практики, спеціальної літератури, звернень представників зоозахисних організацій та волонтерів за фактами жорстокого поводження з тваринами дає підстави виокремити **наступні найпоширеніші прояви злочинної поведінки** у цій сфері:

1. *Умисні вбивства безпритульних тварин особами, які нібито беруть на себе функції контролю чисельності тварин у місті.* Правопорушники даної категорії називають себе догхантерами^{52*}, оскільки їх дії частіше направленні проти собак.

⁵¹ Вирок Новомосковського міськрайонного суду від 02.12.2019 по справі 183/5318/19. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86006901>.

^{52*} *Примітка:* догхантери – самоназва осіб, що з власної ініціативи займаються винищенням безпритульних собак у містах. На території України діють цілі угруповання догхантерів (з англійської dog + hunters перекладається як “собака + мисливці”). Догхантери декларують свою діяльність як обезпечення себе та близьких від можливості бути покусаними чи навіть убитими зграєю бродячих псів, а також очищення міст від переносників хвороб та паразитів. Вони діють майже в кожному великому місті України, гуртуються в інтернет-спільноті і методично винищують беззахисних собак, хизуються своїми вчинками, агітують до жорстокості щодо тварин (Хто такі догхантери? Яку загрозу становлять для тварин? / Об’єднання ветеринарної медицини в м. Києві. URL : <http://ovm.gov.ua/index.php/308-khto-taki-dohkhantery-yaku-zahrozu-stanovliat-dlia-tvaryn>). Фіксується активізація діяльності груп догхантерів через соціальні мережі, що пропагує жорстоке поводження з тваринами шляхом викладення відеоматеріалів з демонстрацією безжалісних вбивств і катувань тварин. Поширеність цієї проблеми пов’язана з безкарністю таких дій (Пашковська М. В. Правове регулювання в

Скоєння ними злочинів має характер промислу, вбивства є систематичними і виглядають як полювання. Типовими знаряддями і засобами вбивств виступають пневматична зброя та отруйні препарати (отрути або медикаменти, які є смертельно небезпечними для організму тварин). Сильнодіючі отруйні речовини зловмисники ховають у шмати ласощів для собак та котів і розміщують у місцях їх появи. Від таких дій гинуть у муках не тільки безпритульні, а й домашні тварини.

Слід зазначити, що вказані дії охоплюються частиною 3 статті 299 КК України, як жорстоке поводження з тваринами, вчинене щодо двох і більше тварин, або повторно, або групою осіб, або вчинені активним способом. Якщо під час дослідження трупу тварин експертом (лікарем ветеринаром) встановлено, що період помирання був тривалим і супроводжувався болем і стражданнями, то необхідно додавати кваліфікуючу обставину – вчинення вказаних дій з особливою жорстокістю.

Злочинці даної категорії часто намагаються виправдовувати вбивства тварин нібито соціально корисною функцією – захисту громади від агресії тварин і хвороб, що ними переносяться. Втім законодавством забороняються такі дії.

Як вже зазначалось, стаття 17 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» прямо забороняє умертвіння тварин для регулювання чисельності безпритульних тварин.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» регулювання чисельності безпритульних тварин здійснюється методом біостерилізації з подальшими вакцинацією та ідентифікацією (кліпсуванням) або шляхом розміщення у притулки для тварин, центри реабілітації тварин чи під нагляд громадських та благодійних організацій, які

законодавстві України захисту тварин від жорстокого поводження. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2018 № 3 (108). С. 108–109.

зобов'язані забезпечити утримання та догляд за твариною з додержанням ветеринарних правил, або шляхом повернення тварин до ареалу перебування (місць вилову) для вільного проживання.

2. *Знуцання над власними та безпритульними тваринами*, що полягає в умисному заподіянні їм болі, тортур, нанесенні побоїв і мордування. Злочинна поведінка проявляється при цьому активними діями, частіше має демонстративний характер покарання тварини або психологічного впливу на іншу людину. Знаряддями, як правило, виступають підручні засоби і предмети (палиці, мішки, зашморги, повідки, камені тощо). Тварин б'ють, душать, скидають з висоти, топлять.

Наслідками вказаних дій можуть бути смерть або травми тварини. Необхідно зазначити, що травми, отримані твариною, можуть бути як очевидні (помітні) – відкриті рвані чи різані рани, переломи кінцівок, кровотеча з вух, носу чи інших отворів, так і закриті (внутрішні) – забиття і розриви внутрішніх органів, внутрішні кровотечі, струс мозку тощо.

Слід звернути увагу, що систематично фіксуються випадки вчинення підлітками (нерідко у групах 2-3 особи) тортур над безпритульними тваринами заради розваг, демонстрації сили, відчуття домінування тощо. Процес і наслідки мордування тварин і тортури фотографуються, знімаються на відео з наступним розміщенням їх на сторінках та у закритих групах в соціальних мережах, демонструються у «ТікТок» і «Телеграм» каналах. Відзнятий матеріал, як правило, залишається на електронних носіях правопорушників, оскільки згадки звірств приносять їм патологічне задоволення від їх відтворення у пам'яті. Цей факт треба пам'ятати і використовувати під час збору доказів у рамках кримінальних проваджень.

3. Залишення в умовах небезпеки для життя та здоров'я тварини. Цей прояв злочинної поведінки, на відміну від інших, має вигляд бездіяльності власника тварини, який за законом зобов'язаний забезпечити належні умови утримання і догляду. Невиконання цих обов'язків розцінюється як одна з форм жорстокого поводження з твариною. Наслідком може бути стан крайньої виснаженості, хвороба та смерть тварини.

Жорстоким поводженням слід вважати поміщення тварини у наступні небезпечні умови:

- залишення без їжі та доступу до води;
- залишення у клітках, коробках, контейнерах, що унеможливають рухи тварини;
- залишення в закритому салоні автомобіля за відсутності в ньому людини при температурі повітря більше +20°C та менше +5°C;
- залишення без ветеринарної допомоги хворої або травмованої тварини;
- замурування у підвальних приміщеннях;
- залишення домашніх собак на прив'язі, довжина якої становить менше 20 метрів, або залишення сторожових собак на прив'язі, довжина якої становить менше 10 метрів;
- залишення без можливості сховатися у приміщення чи споруді, прив'язаною під дією прямого сонячного проміння при температурі повітря більше +20°C або менше 0°C.

Слід звернути увагу на те, що сам по собі факт поміщення у вищезазначені умови тварини утворює закінчений склад адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення. А у разі настання негативних наслідків від цих дій у вигляді стану виснаженості тварини, хвороби або смерті, особа відповідальна за

утримання тварини несе кримінальну відповідальність за статтею 299 Кримінального кодексу України.

Також складом кримінального правопорушення є залишення тварини напризволяще водієм транспортного засобу, який ненавмисне здійснив наїзд на тварину під час руху та покинув місце ДТП, не забезпечивши надання тварині необхідної ветеринарної допомоги.

4. *Нацькування тварин одна на одну.* Змістом такого поводження з тваринами є активна форма дій, що свідомо спрямована на те, щоб викликати у однієї або кількох тварин бажання нападати і битися між собою. Жорстокість виражається у тому, що правопорушник усвідомлює, що результатом його дій стане агресія тварини з наступним взаємним спричиненням ушкоджень, включаючи смерть. Мотивом може бути як втіха та розваги, при нехтуванні мораллю і порядком у суспільстві (хуліганський мотив), так і отримання матеріальних благ (корисливий мотив). Місцем вчинення злочину, як правило, виступають спеціально обладнані приміщення (підвали, гаражі, склади, тощо), території лісгоспів та мисливських угідь, майданчики для вигулу собак, але трапляються випадки нацькування тварин і у місцях загального користування – на прибудинкових територіях, у парках, скверах.

Частиною 9 ст. 25 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» прямо забороняється проведення боїв тварин, спортивних, видовищних заходів, що передбачають переслідування, умертвіння, спостереження передсмертної агонії тварин, використання для умертвіння тварин інших тварин.

Прикладом такого прояву злочинної поведінки є факт викладений у вироку Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 26.11.2013 у справі № 185/10033/13-к, відповідно до якого засуджено особу_1, який працював

різноробочим на території «Будинку мисливців» Павлоградської районної організації Українського товариства мисливців та рибалок, розташованого на території лісу Кочережської сільської ради Дніпропетровської області. Там засуджений виконував обов'язки по догляду (годування, прибирання клітки тощо) за бурою ведмедицею на прізвисько «Маша», і з метою збагачення вирішив її використовувати для нацьковування мисливських собак, встановивши при цьому плату у 100 грн.

В період з грудня 2012 року по січень 2013 року, ОСОБА_1 реалізуючи свій злочинний умисел, діючи з корисливих спонукань, використовував ведмедицю для тренувань мисливських собак шляхом нацьковування на неї останніх, отримуючи за кожне тренування грошову винагороду в сумі 100 грн. від власників собак.

Вказана злочинна діяльність була припинена співробітниками БФ «Чотири лапи», які звернулись із заявою до поліції. Ведмедиця «Маша» згідно з договором від 14.08.2013 року добровільно була передана колишнім власником ОСОБА_2 на довічне утримання в центр порятунку ведмедів «Надія» шляхом передачі в дар⁵³.

Доречно ще раз підкреслити, що злочин у формі нацькування тварин не передбачає обов'язкового настання наслідків у вигляді ушкоджень тварин.

5. Насильницькі дії щодо тварини, спрямовані на задоволення статевої пристрасті. Змістом такого діяння є активна форма дій у вигляді проникнення вагінальним, анальним або оральним способом у тіло тварини з метою отримання сексуального задоволення. Сексуальний потяг до тварин є хворобливим патологічним станом (парафілією), що зустрічається переважно у

⁵³ Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 26.11.2013 у справі № 185/10033/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/36422974>

чоловіків, позбавлених можливості контакту із іншими особами, а також у хлопців в періоді статевого дозрівання, якщо їх побут пов'язаний із тісним контактом з домашніми тваринами такими, як кози, вівці, ослиці, кобили, корови. Жорстокість виражається у тому, що тварина фактично примушується до неприродного контакту, що спричиняє їй фізичний біль і моральні страждання. Проникнення зазначеними способами у тіло тварини часто супроводжується внутрішніми розривами і кровотечею, внаслідок чого настає каліцтво, хвороба та смерть.

Одним із помітних висновків кількох досліджень є зв'язок між особами, які вчиняють сексуальні злочини проти тварин, і тими, хто вчиняє сексуальні злочини проти людей, особливо дітей. Наприклад, дослідження показало, що значний відсоток злочинців, які вчинили сексуальні злочини над дітьми, повідомили про сексуальний інтерес у вигляді зоофілії.⁵⁴ Ці висновки підкреслюють важливість розуміння потенційних небезпечних психологічних і соціальних факторів зоофілії, що сприяють розвитку педофілії та інших форм сексуальних злочинів.

Суб'єкт злочину – фізична, осудна особа, яка досягла 14-річного віку (ч. 2 ст. 22 КК України), незалежно від того щодо власної тварини вона вчиняє ці діяння, чи до чужої, чи до безпритульної.

Наприклад, суб'єктом правопорушення щодо залишення тварини напризволяще є фізична осудна особа, яка досягла 14 років, та яка безпосередньо помістила у небезпечні умови тварину, а також власник тварини, з погодження якого було вчинено ці дії, та власник (або особа, що користується на законних підставах) приміщення, території або транспортного засобу, з погодження якого тварина опинилась у небезпечних умовах на його об'єкті.

⁵⁴ Arrest and Prosecution of Animal Sex Abuse (Bestiality) Offenders in the United States, 1975–2015, M. Jenny Edwards, Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online May 2019, JAAPL.003836-19.

Або інший приклад: суб'єктом нацьковування тварин одна на одну є фізична осудна особа, яка досягла 14 років, та яка безпосередньо нацьковує тварину (вчиняє активні дії), а також власник тварини, з погодження якого відбувається її нацькування, та власник (особа, що користується на законних підставах, або займає) приміщення або території, який спеціально надав або облаштував свій об'єкт для проведення так званих «боїв» між тваринами.

Особливості особи правопорушника. Правопорушники, які жорстоко поводяться з тваринами, за своєю природою боягузливі, мають сукупність важких комплексів з дитинства, накопичену агресію та ненависть до оточуючих. Ці риси призводять до формування стійкої схильності до садизму. Можливість через жорсткість до слабкої живої істоти вирішити власні проблеми, компенсувати свої невдачі або поганий настрій призводить до закономірної фіксації такої поведінки на все життя. Звичка особи демонструвати домінування через садизм над слабкими і беззахисними живими істотами поступово перетинає кордони тваринного світу та розповсюджується на людей. Жертвами такої поведінки згодом стають діти, жінки, літні люди, безпритульні тощо. Жорстокість прогресує в умовах безкарності.

В цих Методичних рекомендаціях вже неодноразово згадувався існуючий зв'язок між жорстоким поводженням до тварин та розвитком садистських нахилів по відношенню до людей. Додатково вважаємо за необхідне навести кілька прикладів з української криміналістичної практики для кращого розуміння особи порушника та розвитку його злочинної поведінки.

Яскравим прикладом є «дніпровські маніяки» – Віктор Саєнко, Ігор Супрунюк та Олександр Ганжа, які починали зі знущань над тваринами, а пізніше закатували та вбили 21 людину. Тортури та вбивства котів і собак тривали протягом півтора року. В матеріалах кримінального провадження є багато годин відео та

сотня фотографій з катуваннями тварин, які були зроблені самими вбивцями. Разом з цим слід зазначити, що катування тварин і людей відбувалися схожими методами⁵⁵.

Показовим також є формування злочинної мотивації у відомого вбивці-канібала Володимира Довгого, який у м. Нова Каховка, Херсонської області вбив більш ніж 10 жінок заради приготування з них їжі. Перед вчиненням серії вбивств людей він декілька років забивав у себе вдома і їв собак⁵⁶.

Непоодинокі випадки навіть вчинення в один той самий день жорстокого поводження з тваринами та злочинів проти життя та здоров'я людини.

Наприклад, вироком Андрушівського районного суду Житомирської у справі №: 935/1253/20 від 27.11.2020 була засуджена особа, яка близько 17 години 05.03.2020 під час знаходження на присадибні ділянці за місцем свого фактичного проживання вчинила умисне вбивство власної собаки, а приблизно через годину, зазначеного вище дня, близько 18 години, на тому ж місці, так само за допомогою ножа вбила людину.

Згідно з вироком Ізюмського міськрайонного суду Харківської області у справі № 623/3374/18 від 15.01.2019 за ч. 1 ст. 299 КК України та за ч. 3 ст. 135 КК України було засуджено особу, яка 11.08.2018 вбила кішку вдаривши її об металеву поверхню ванни, що призвело до її загибелі. Після цього ОСОБА_7 залишила труп кішки у ванні та наповнила її водою. В той же день ОСОБА_7 завідомо залишила свою малолітню доньку ОСОБА_10 без допомоги, усвідомлюючи, що остання перебувала в небезпечному для житті стані та позбавлена можливості через

⁵⁵ Дніпропетровські маніяки / Вікіпедія офіційний сайт URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дніпропетровські_маніяки

⁵⁶ Шульга А. В Україні живуть справжні лудожери / Анастасія Шульга, Надзвичайні новини : стаття від 27.07.2016 URL: https://nnovosti.info/articles/v_ukrajini_zhivut_spravzhni_ljudozheri-215.html.

малолітство вжити заходів до самозбереження та вибратися із наповненої водою ванни, в результаті чого малолітня ОСОБА_10, не отримавши належної допомоги, померла. Вироком Харківського апеляційного суду від 11.02.2022 у цій справі було звільнено особу від кримінальної відповідальності за ч.1 ст.299 КК України на підставі п. 2 ч. 1 ст.49 КК України - у зв'язку із закінченням строків давності.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим або непрямим умислом.

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочину у формі нацьковуванні тварин одна на одну чи на інших тварин є *хуліганський* або *корисливий мотив* (він визначений альтернативно). В інших формах злочину хуліганський або корисливий мотив є факультативною ознакою суб'єктивної сторони злочину.

Хуліганський мотив означає вчинення нацьковування тварин внаслідок явної неповаги до суспільства, тобто нехтування загальнолюдськими правилами співжиття і нормами моралі, а так само без будь-якої причини чи з використанням малозначного приводу жорстоко поводить з твариною (тваринами). Вказана неповага має бути явною. Це означає, що вона є очевидною, безсумнівною як для винного, та і для очевидців його дій. Нацьковування тварин з хуліганських мотивів може мати місце у побутових умовах: на подвір'ї, у будинку, у спеціальних вольєрах для тримання тварин та ін. Цей злочин визнається вчиненням з хуліганських мотивів, коли знущання над хребетними тваринами відбувається публічно, тобто в присутності інших осіб. При цьому, жорстоке поводження з тваринами у формі нацьковування тварин одна на одну чи інших тварин, яке грубо порушувало громадський порядок і було обумовлене явною неповагою до суспільства, повністю охоплюється диспозицією ч. 1 ст. 299 КК України і

додаткової кваліфікації за ст. 296 КК України не потребує. Якщо мотивом вчинення злочину була помста людині (наприклад, вбивство корови сусіда), а внаслідок злочину заподіяно ще й матеріальну шкоду у великому розмірі потерпілому, дії винного мають кваліфікуватися за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 194 КК України та 299 КК України⁵⁷.

Корисливий мотив означає прагнення отримати матеріальну вигоду від нацьковування тварин, зокрема, при організації боїв між тваринами⁵⁸.

Кваліфікуючі ознаки жорстокого поводження з тваринами:

– ч. 2 ст. 299 – вчинення злочину у присутності *малолітнього або неповнолітнього*, тобто особи, яка не досягла, відповідно, 14- або 18-річного віку (ч. 1 ст. 31 та ч. 1 ст. 32 ЦК України).

Особливо кваліфікуючі ознаки жорстокого поводження з тваринами:

– ч. 3 ст. 299 – вчинення злочину з *особливою жорстокістю або щодо двох і більше тварин, або повторно, або групою осіб, або вчинені активним способом, або насильницькі дії щодо тварини, спрямовані на задоволення статевої пристрасті*. Ці особливо кваліфікуючі ознаки мають місце у випадку вчинення дій, передбачених частинами першою або другою ст. 299 КК України;

– ч. 4 ст. 299 – вчинення злочину з *метою створення зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції*. Ці особливо кваліфікуючі ознаки мають місце у випадку вчинення дій, передбачених частинами першою, другою або третьою ст. 299 КК України.

⁵⁷ Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 2. Луганськ : видавництво «Елтон-2», 2012. С. 183.

⁵⁸ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 954.

Жорстоке поводження з тваринами визнається вчиненням з особливою жорстокістю, якщо винний, вчиняючи діяння, передбачені ч. 1 і 2 цієї статті, усвідомлював, що завдав тварині (тваринам) *особливих* фізичних страждань, шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, особливого тривалого мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом тварини (тварин). Цей кваліфікований вид жорстокого поводження з тваринами полягає у *особливо безжальному поводженні* з твариною, *тривалому за часом* впливі на неї з метою отримання хворобливого самозадоволення від спостереження за особливими фізичними стражданнями тварини⁵⁹.

Проявом жорстокого поводження з тваринами вчиненням з особливою жорстокістю слідчо-судова практика визнає, зокрема випадки *перерізання ножом горла собаці (яремної артерії та вени), внаслідок чого тварина відчуває істотний біль та страждання, оскільки не отримує кисень та вмирає поступово від крововтрати протягом 2–5 хвилин*⁶⁰. Інший приклад: *ОСОБА_2 разом з ОСОБА_1, підвисив собаку за задню праву лапу, прив'язавши до дерев'яної рейки з наміром зняти шкіру та розчленувати. З цією метою ОСОБА_1 виніс з будинку кухонний ніж та дав ОСОБА_2, свідомо і достовірно знаючи про те, що вони заподіють особливий фізичний біль і страждання, почав ножом знімати з задньої правої лапи собаки шкіру, а ОСОБА_1 її тримав, так як собака був живий, виривався та скавчав. Своїми злочинними діями ОСОБА_2 та ОСОБА_1 заподіяли собаці*

⁵⁹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-ге вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 954.

⁶⁰ Вирок Коростинівського районного суду Житомирської області від 22. 09.2022 по справі № 935/399/21 URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106405471>.

ушкодження, несумісні з життям, що призвело до болісної смерті собаки⁶¹.

Жорстоке поводження *щодо двох чи більше тварин* наявне у разі, якщо наслідки цього злочину (*тілесні ушкодження, каліцтво, загибель*) щодо кількох тварин або їх невизначеної кількості настають в результаті вчинення одного і того самого діяння – одичного продовженого злочину, який складається з ряду тотожних дій, об'єднаних єдиним умислом винного спрямованим на досягнення єдиної злочинної мети.

Наявність цієї особливо кваліфікуючої ознаки дає підставу стверджувати, що за ч. 1 ст. 299 КК України не може наставати відповідальність за порушення правил транспортування кількох тварин авіаційним, автомобільним, залізничним, морським та річковим транспортом, якщо порушення таких правил призвели до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі декількох тварин – такі дії завжди мають кваліфікуватися за ч. 3 ст. 299 КК України. Водночас заподіяння будь-якого одного зі вказаних наслідків лише одній тварини в результаті згаданого транспортування, уявляється, що зумовлюють кваліфікацію діяння за ч. 1 ст. 299 КК України, а не за ч. 3 цієї статті. Отже, зважаючи на те, що перевезенню підлягає, як правило, певна кількість тварин, то не виключено, що у випадку порушення правил їх транспортування, вказані наслідки можуть настати як щодо однієї, так і щодо двох або більше тварин. У зв'язку з цим, відповідальність винного залежно від наявності таких наслідків щодо однієї або декількох тварин може настати як за ч. 1, так і за ч. 3 ст. 299 КК України.

Жорстоке поводження з тваринами, вчинене *повторно*, має місце у випадках, коли особа раніше вже вчиняла злочин, передбачений однією з частин ст. 299 КК України. Під час

⁶¹ Вирок Доманівського районного суду Миколаївської області від 23.05.2019 по справі № 475/722/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81920913>.

кваліфікації діянь, передбачених ст. 299 КК України, за ознакою **повторності** слід виходити з того, що: а) суб'єкт злочину одноособово або у співучасті з іншими суб'єктами злочину вчинив декілька (два чи більше) самостійних одиничних злочинів; б) вчинені злочини є тотожними (тобто передбачені тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України); в) злочини вчинюються неодноразово (у різний час), тобто існує проміжок часу між вчиненням кожного з них. При цьому повторність можлива й у разі, якщо один зі злочинів було скоєно у період, коли інший вже розпочався, але ще не закінчився; г) не спливли строки давності притягнення суб'єкта до кримінальної відповідальності або не спливли строки давності виконання обвинувального вироку; г) не була погашена чи не була знята судимість з суб'єкта за раніше вчинений такий злочин; д) для кваліфікації повторності у цьому випадку не має значення, чи був суб'єкт засуджений за раніше вчинений злочин⁶². Утім визначальні обставини, що мають бути оцінені за ознакою повторності, полягають у тому, що *повторність жорстокого поводження з тваринами* матиме місце за умови: а) вчинення посягання щодо однієї і тієї ж тварини в різний час (*коли посягання не є продовжуваним*); б) жорстоке поводження з різними тваринами, коли посягання вчинюється щодо кожної з них окремо або одночасно, або в різний час⁶³.

Жорстоке поводження, вчинене *групою осіб*, має місце тоді, коли група з двох або більше співвиконавців діє узгоджено з метою вчинення злочину щодо однієї або декількох тварин. Для інкримінування цієї особливо кваліфікуючої ознаки не вимагається попередня змова співучасників. Узгодженість дій

⁶² Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекції. Харків : Право, 2018. С. 249–251.

⁶³ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 954.

співучасників може виникнути безпосередньо в процесі вчинення цього злочину.

Активний спосіб жорстокого поводження з тваринами означає вчинення щодо них активних дій – нанесення ударів, застосування іншого насильства⁶⁴.

Вчиненими з метою створення зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вважаються тоді, коли вони вчинені з метою створення матеріалізованих форм писаних чи надрукованих текстів, зображень, фільмів, магнітофонних записів, комп'ютерних програм на носіях інформації, змістом яких стане жорстоке поводження з тваринами для їх демонстрації, пропаганди, поширення, збуту тощо.

Щодо нормативної визначеності заходів кримінально-правового характеру та особливостей їх застосування за жорстоке поводження з тваринами.

Порушення кримінально-правових заборон, передбачених ст. 299 КК України, зумовлює реалізацію низки різних за ступенем своєї суворості заходів кримінально-правового характеру. Провідне місце серед них посідає покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк. Крім того, негативним наслідком вчинення цього злочину, з огляду на те, що це умисне протиправне посягання, за яке у його відповідних санкціях альтернативно передбачено основне покарання у виді позбавлення волі, є також спеціальна конфіскація (ст. 96-1, 96-2 КК України).

Щодо недоліків судової практики та рекомендацій щодо застосування ст. 299 КК України.

Однією з особливо кваліфікуючих ознак жорстокого поводження з тваринами є *активний спосіб* вчинення посягання. Наявність цієї особливо кваліфікуючої ознаки дає підстави

⁶⁴ Там само.

вважати, що за ч. 1 ст. 299 КК України не може наставати відповідальність у вже згаданому прикладі судової практики з приводу спричинення тварині ушкоджень у вигляді закритої черепно-мозкової травми, що належать до ушкоджень середньої тяжкості, одночасно з грубим порушенням громадського порядку. Вчинене було кваліфіковано судом за сукупністю кримінальних правопорушень – ч. 1 ст. 299 і ч. 1 ст. 296 КК України⁶⁵. Такі дії мають кваліфікуватися за ч. 3 ст. 299 та ч. 1 ст. 296 КК України, оскільки вони є яскравим прикладом активного способу жорстокого поводження з тваринами. З огляду на це, за логікою законодавця кваліфікація за ч. 1 ст. 299 КК України має наставати лише за жорстоке поводження з тваринами у відповідних його формах, вчинене пасивним способом, тобто лише за наявності діяння у формі бездіяльності.

У зв'язку, з цим вважаємо вірною кваліфікацію дій винного за ч. 3 ст. 299 КК України – жорстоке поводження з безпритульними тваринами, що відносяться до хребетних, вчинених з хуліганських мотивів, **активним способом**, що призвело до загибелі тварин за таких обставин. Так, *ОСОБА_1*, маючи умисел на жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хребетних, а саме на їх загибель, придбала в одній з аптек м. Кропивницького лікарський засіб «Ізоніазид» з метою його домішки у харчі для безпритульних собак для їх подальшого отруєння. Реалізуючи свій злочинний умисел, побачивши скупчення безпритульних собак невстановленої породи, з хуліганських мотивів, нехтуючи існуючими правилами і нормами поведінки в суспільстві в частині відношення до тварин, *ОСОБА_1*, почала годувати собак ковбасою, в яку заздалегідь поклала таблетки лікарського засобу «Ізоніазид», тим самим проявляючи

⁶⁵ Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 14.09.2022 по справі № 359/5772/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106315852>.

жорстокість та винятковий цинізм, умисно, шляхом отруєння, спричинила тваринам біль та страждання, що призвели до загибелі 6 собак.⁶⁶

Слід зазначити, що, умисний наїзд на тварину транспортним засобом є також жорстоким поводженням з твариною, вчиненим активним способом, в той час, як ненавмисний наїзд на тварину під час руху транспортного засобу не є жорстоким поводженням з тваринами, крім випадку, якщо водій транспортного засобу покинув місце пригоди, залишивши тварину напризволяще, таким чином не забезпечивши їх надання необхідної ветеринарної допомоги.

Ретельної підготовки у досудовому розслідуванні вимагає і така кваліфікуюча ознака як *особлива жорстокість* поводження з тваринами. Так, *ОСОБА_1, керуючись раптово виниклим умислом направленим на жорстоке поводження з твариною, що відноситься до хребетних, вчинене із застосуванням жорстких методів, взяла безпритульну собаку на прізвисько «Джесі» та помістила її в принесений з собою поліетиленовий білий мішок. Далі підійшовши для нанесення ударів останній до дороги з бетонним покриттям. ОСОБА_1, продовжуючи реалізовувати свій умисел спрямований на жорстоке поводження з твариною, тримаючи мішок з собакою обома руками, проявляючи жорстокість з метою вбивства останньої, замахуючись із-за спини спричинила, не менше п'яти ударів мішком об бетонне покриття дороги, від чого собака почала гучно скавчати від фізичного болю. Вказанні злочинні дії вона здійснювала в присутності малолітніх дітей і дорослих осіб, які словесно намагались припинити злочинні дії останньої, але на вимоги мешканців вона не відреагувала та продовжувала наносити удари*

⁶⁶ Вирок Кіровського районного суду м. Кіровограда від 19.10.2018 по справі 404/5931/18.
URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77222731>.

мішком, в якому знаходилася собака, об дорогу після чого собака померла. Потім ОСОБА_1, перенесла мішок із собакою, яка не подавала вже ознак життя, до покинутого домоволодіння, будучи упевненою в тому, що собака померла, кинула її у яму із сміттям. В результаті злочинних дій ОСОБА_1 собаці згідно акту обстеження трупа тварини (собаки) заподіяні наступні тілесні ушкодження, а саме на голові тварини виявлено рани, які пробили голову зверху. Рани не сумісні з життям, тварини. Своїми умисними діями ОСОБА_1, вчинила кримінальне правопорушення передбачене ч. 3 ст. 299 КК України, тобто жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хребетних, у тому числі безпритульних, яке вчинене умисно та призвело до загибелі тварини з **особливою жорстокістю** у присутності малолітнього, вчинене активним способом⁶⁷.

З наведеного прикладу вбачається, що вказані дії винного окрім того, що вони вчинені активним способом та у присутності малолітньої особи, вчинені ще й за ознакою особливої жорстокості. Натомість, з іншого прикладу судової практики можна дійти висновку, що подібні активні дії винного кваліфікуються за відсутністю ознаки особливої жорстокості поводження з тваринами. Так, ОСОБА_2, діючи умисно, цілеспрямовано, цілковито усвідомлюючи протиправний характер своїх дій та розуміючи при цьому, що своїми діями він здійснює жорстоке поводження з твариною, котра відноситься до хребетних і призведе у подальшому до загибелі такої тварини, нехтуючи існуючими загальнолюдськими моральними правилами і нормами поведінки у суспільстві у частині відношення до тварин, взяв сокиру, яку вирішив використати в якості знаряддя злочину, а також собаку із подвір'я, після чого повів її до дерева породи «Яблунька», де прив'язав та наніс собаці ударною частиною сокири кілька ударів у ділянку

⁶⁷ Вирок Софіївського районного суду Дніпропетровської області від 18.12.2018 по справі № 193/1178/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78848667>.

потилиці, чим спричинив тілесні ушкодження, у результаті котрих настала смерть собаки. Вказані дії були кваліфіковані судом за ч. 1 ст. 299 КК України, тобто за відсутності ознаки особливо жорстокого поводження з твариною, хоча й вчиненого активним способом⁶⁸.

Водночас в іншому випадку схожі прояви злочинної поведінки кваліфіковані судом за ч. 3 ст. 299 КК України. Зокрема, у *ОСОБА_10*, яка перебувала в стані алкогольного сп'яніння, виник злочинний умисел спрямований на жорстоке поводження з тваринами, які відносяться до хребетних, а саме на вбивство із застосуванням жорстоких методів щодо двох собак своєї односельчанки *ОСОБА_3*. З метою реалізації свого злочинного умислу *ОСОБА_10*, перебуваючи на подвір'ї домоволодіння *ОСОБА_3*, підійшовши до собачої будки, біля якої була прив'язана на металевий ланцюг дворова собака по кличці «Бім» з білим окрасом шерсті, віком біля 3 років, використовуючи в якості знаряддя злочину невстановлений досудовим слідством предмет, наніс декілька ударів по голові та тілу собаки. Згідно протоколу розтину трупа тварини та звіту про результати дослідження патологічного (біологічного) матеріалу, смерть собаки наступила з причини крововиливу в головний мозок, внаслідок нанесених травм тупим предметом. Вказані дії обвинуваченого *ОСОБА_10* органом досудового розслідування та судом кваліфіковані за ч. 3 ст. 299 КК України, як жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хребетних, що вчинене умисно та призвело до загибелі тварини, вчинене з особливою жорстокістю⁶⁹.

У зв'язку з цим, кваліфікація жорстокого поводження з тваринами за ознакою **особливої жорстокості** зумовлює належне мотивування у матеріалах кримінального провадження висновку про те, чому

⁶⁸ Вирок Сколівського районного суду Львівської області від 21.01.2019 по справі № 453/1534/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79319131>.

⁶⁹ Вирок Мурованокуриловецького районного суду Вінницької області від 15.02.2019 по справі № 139/1243/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79842765>.

встановлені досудовим розслідування або судом дії належать або навпаки не належать до дій, вчинених з особливою жорстокістю.

У згаданих прикладах судової практики мотивування не простежується, що, напевно, є припустимим. Тому пропонуємо під час встановлення цієї особливо кваліфікуючої ознаки враховувати, що жорстоке поводження з тваринами визнається вчиненим з **особливою жорстокістю**, якщо винний, вчиняючи діяння, передбачені ч. 1 і 2 цієї статті, усвідомлював, що завдав тварині (тваринам) **особливих** фізичних страждань, шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, особливо тривалого мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом тварини.

Доречно також зазначити, що правильна кваліфікація жорстокого поводження з тваринами, вчиненого з особливою жорстокістю, зумовлює ініціювання проведення судово-ветеринарної експертизи. Під час досудового розслідування у клопотанні про призначення такої експертизи на розгляд та вирішення експерта варто включати, наприклад, наступні питання:

– чи носять тілесні ушкодження (розлади здоров'я), виявлені на трупі тварин болісний характер та чи спричинили вони фізичні страждання тварин перед смертю?

– який час могла жити після отриманих тілесних ушкоджень тварина?

2.2. Відмежування складу злочину, передбаченого ст. 299 КК України, від складу адміністративного правопорушення та його розмежування із суміжними складами кримінальних правопорушень

За жорстоке поводження з тваринами законодавством встановлена адміністративна та кримінальна відповідальність. Основою розмежування видів відповідальності є ступінь суспільної небезпеки. Наведемо нижче загальні законодавчі визначення поняття жорстокого поводження з тваринами з урахуванням відповідної галузевої приналежності.

Зокрема, *жорстоке поводження з тваринами, наслідком якого є кримінальна відповідальність за ст. 299 КК України*, – це: 1) знущання над будь-якими хребетними тваринами, у тому числі безпритульними, пасивним або активним способом, що завдає їм фізичного болю, страждань та заподіює тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель; 2) нацькування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, внаслідок яких, як правило, також можуть бути спричинені тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель тварини (але кримінальна відповідальність при цьому настає незалежно від наслідків для тварини); 3) порушення правил транспортування тварин, якщо такі дії призвели до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі тварини; 4) пропаганда; 5) публічні заклики до вчинення дій, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, або поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій; 6) поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій; 7) насильницькі дії щодо тварини, спрямовані на задоволення статевої пристрасті; 8) збут чи поширення зображень, творів,

кіно-, відео-, аудіопродукції, що пропагують жорстоке поводження з тваринами.

Правила транспортування тварин – це система нормативно закріплених вимог щодо перевезення тварин авіаційним, автомобільним, залізничним, морським та річковим транспортом. Основні вимоги щодо перевезення тварин авіаційним, автомобільним, залізничним, морським та річковим транспортом передбачені *правилами транспортування тварин*.

Згідно з цими *правилами*, транспортування тварин – це перевезення тварин, що здійснюється одним або кількома транспортними засобами, а також пов'язані з ним операції, включаючи завантаження (вивантаження), перезавантаження і відпочинок в місцях зупинки, до моменту вивантаження тварин за місцем призначення⁷⁰.

Жорстоке поводження з тваринами, наслідком якого є адміністративна відповідальність (ст. 89 КУпАП), – це: 1) знуцання над будь-якими тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, але не заподіяло тілесних ушкоджень, каліцтва чи їх загибелі; 2) залишення тварин напризволяще, 3) а також інші порушення правил утримання, поводження та транспортування тварин, крім правил, передбачених ст. 85, 87–88-2, 154 КУпАП, наслідком яких не є спричинення тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибель тварини.

Так, якщо тварина внаслідок жорстокого поводження залишилась живою та фізично неушкодженою, тобто тварині не завдано тілесних ушкоджень, органи та частини її тіла чи їх функції не постраждали, винна особа несе адміністративну

⁷⁰ Правила транспортування тварин : постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1402. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-2011-%D0%BF#Text>.

відповідальність за статтею 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Якщо тварина загинула або отримала тілесні ушкодження у вигляді ран, переламів кісток, опіків або втратила частину тіла, орган чи його функції – особа, дії або бездіяльність якої знаходяться у причинно-наслідковому зв'язку з настанням таких наслідків, несе кримінальну відповідальність за статтею 299 КК України.

Слід звернути увагу на те, що незалежно від наслідків для тварини кримінально караними є:

– нацьковування тварин одна на одну чи інших тварин з хуліганських або корисливих мотивів (незалежно від наслідків для тварин);

– пропаганда, вчинення діянь, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами;

– публічні заклики до вчинення діянь, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами;

– поширення матеріалів із закликами до жорстокого поводження із тваринами або їх нацьковування одна на одну чи на інших тварин;

– знущання над тваринами в присутності малолітніх осіб;

– особливо жорстокий спосіб поводження з тваринами;

– насильницькі дії щодо тварини, спрямовані на задоволення статевої пристрасті;

– збут чи поширення зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції, що пропагують жорстоке поводження з тваринами.

Якщо працівниками поліції, які прибули на виклик буде виявлено, що тварина жива, не має ознак тілесних ушкоджень та каліцтва, правопорушником **не є власник тварини**, працівники поліції за наявності доказів, в разі, якщо відсутні підстави та

доцільність вилучення тварини, працівники поліції уповноважені згідно ст. 222 КУпАП **одразу винести постанову за ст. 89 (Жорстоке поводження з тваринами) КУпАП без складання протоколу та звернення до суду.**

За наявності підстав вважати, що власником тварини вчинено порушення, працівники поліції складають протокол за ст. 89 (Жорстоке поводження з тваринами) КУпАП, тимчасово вилучають тварину згідно зі ст. 265-5 КУпАП до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення та направляють матеріали до відповідного суду.

Про тимчасове вилучення тварини складається протокол або робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення. До тимчасового вилучення тварини застосовуються положення КУпАП щодо тимчасового вилучення речей та документів з урахуванням особливостей, встановлених статтею 265-5 КУпАП. Окремий Порядок тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1010 від 08.09.2023⁷¹.

Відповідно до п. 8 Порядку тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення відповідальними особами, яким передаються тварини для тимчасового утримання, є:

– для домашніх тварин – комунальні служби або підприємства з питань утримання та поводження з тваринами в населених пунктах, притулки для тварин або інші установи для утримання тварин, фізичні та юридичні особи, які можуть забезпечити утримання тварин відповідно до вимог Закону;

⁷¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2023 № 1010 «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення та Порядку тимчасового вилучення та забезпечення утримання тварини під час кримінального провадження» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2023-%D0%BF#Text>

– для диких тварин – регіональні центри порятунку та реабілітації диких тварин, центри реабілітації тварин, зоологічні парки, притулки для тварин або інші установи для утримання тварин, фізичні та юридичні особи, які можуть забезпечити утримання тварин відповідно до вимог Закону;

– для сільськогосподарських тварин – сільськогосподарські підприємства, притулки для тварин або інші установи для утримання тварин, фізичні та юридичні особи, які можуть забезпечити утримання тварин відповідно до вимог Закону.

Згідно п. 9 Порядку тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення відповідальна особа зобов'язана забезпечити створення умов для утримання тварини відповідно до вимог Закону, своєчасне надання їй ветеринарної допомоги (у разі необхідності).

Злочин, передбачений ст. 299 КК України, **слід також відмежовувати від суміжних складів кримінальних правопорушень**, зокрема від незаконного полювання (ст. 248 КК України), незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 248 КК України), проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст. 250 КК України), у процесі яких можуть застосовуватися заборонені знаряддя (наприклад, капкани) і способи (наприклад, під час масового знищення звірів, птахів чи інших видів тваринного світу), використання яких спричиняє каліцтво тварин, тяжкі фізичні страждання або їх загибель. Аналіз спеціальної літератури дозволяє стверджувати, що в процесі такого розмежування слід виходити з наступного:

– найперша відмінність жорстокого поводження з тваринами – в об'єкті складів кримінальних правопорушень, оскільки сфери суспільних відносин, що ставляться під охорону, є різними;

– предметом жорстокого поводження з тваринами законодавець визначив хребетних тварин (риби, птахи, сухопутні істоти), незалежно від наявності чи відсутності у таких тварин господарів, їх перебування в стані природної свободи чи в неволі, господарського призначення, стану організму тощо, тоді як, наприклад, предмет незаконного полювання – дикі звірі, птахи та інші тварини (наприклад, плазуни), які є живими, охороняються законом і перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь;

– при відмежуванні жорстокого поводження з тваринами від незаконного полювання, вчиненого забороненими знаряддями або способами чи з використанням транспортного засобу, необхідно встановити, чи мала місце така ознака об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 299 КК України, як жорстокий або особливо жорстокий спосіб поводження з тваринами чи ознака суб'єктивної сторони – хуліганський мотив. У разі їх наявності вчинене діяння необхідно кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень⁷².

Жорстоке поводження з тваринами вчинене до або після грубого порушення громадського порядку, обумовленого явною неповагою до суспільства, зумовлює кваліфікацію дій винного за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених відповідною частиною ст. 296 та ст. 299 КК України. Так, *ОСОБА_2, проявляючи особливу зухвалість, з метою самоствердитися за рахунок завдання фізичного болю, що виразилося в ігноруванні загальновизнаних правил поведінки в суспільстві, нахабному поводженні та прояві грубої сили,*

⁷² Головка І. А. Відмежування жорстокого поводження з тваринами від незаконного полювання. *Часопис Хмельницького університету управління та права : університетські наукові записки*. 2008. № 3. С. 271; Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 847, 850.

використовуючи зауваження ОСОБА_3 в свою адресу в якості малозначного приводу, наніс ОСОБА_3 не менше двох ударів по тілу тим самим завдавши останньому фізичного болю. При цьому, ОСОБА_2, грубо порушуючи суспільні відносини, що забезпечують загальноприйняті моральні принципи, щодо поводження з тваринами, вихопив з рук ОСОБА_3 поводок із собакою по кличці «Бос» породи йоркширський тер`єр, обкрутив ним свою праву руку та підняв собаку до середини свого тулуба, а потім почав нею розмахувати, вдаривши по тулубу себе та декілька разів ОСОБА_3. Згідно висновку експерта № 16647 від 15.08.2022 у собаки виявлені ушкодження у вигляді закритої черепно-мозкової травми, що належать до ушкоджень середньої тяжкості. ОСОБА_2 визнана винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 296, ч. 1 ст. 299 КК України⁷³.

⁷³ Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 14.09.2022 по справі № 359/5772/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106315852>.

3. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

3.1. Початок досудового розслідування та першочергові слідчі дії

Заявниками про факти жорстокого поводження з тваринами зазвичай виступають свідки (очевидці) безпосереднього вчинення правопорушення; власники тварин, які постраждали; представники зоозахисних організацій; лікарі ветеринари, які надавали першу допомогу тваринам.

Під час виїзду за викликом «102» слідчо-оперативна група повинна провести наступний комплекс дій та заходів:

- прийняти заяву чи повідомлення про факт вчинення правопорушення;

- внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування;

- оглянути місце події з наступним вилученням тварини, що отримала ушкодження, або трупу тварини, що загинула;

- встановити свідків та детально допитати їх про обставини події (час, місце та обставини вчинення правопорушення; тварину, її власника тощо);

- встановити і затримати особу, на яку вказують як на правопорушника, його місцеперебування (місцезнаходження), наявність у нього зброї, транспортного засобу, а якщо правопорушник зник – шляхи можливого відходу або місця появи (переховування), які сліди могли залишитися на його одязі й тілі;

– у разі затримання правопорушника організувати нагляд за його поведінкою з метою недопущення знищення слідів кримінального правопорушення до проведення слідчих дій;

– якщо правопорушник з місця події зник, про його прикмети для встановлення та затримання орієнтувати наряди поліції та чергових органів (підрозділів) поліції, а також керівників медичних закладів (якщо є дані, що правопорушника травмовано);

– вирішити питання збереження трупу тварини для подальшого направлення на судово-ветеринарну експертизу чи розтин трупу для встановлення причини загибелі;

– вирішити питання надання живій тварині ветеринарної допомоги, а також збереження тварини для подальшого фіксування тілесних ушкоджень, їх причин ліцензованим лікарем ветеринарної медицини або судово-ветеринарним експертом;

– вирішити питання про вилучення тварин, в тому числі тих, які не отримали ушкодження, але якщо їх перебування у власника становить загрозу для їх життя або здоров'я.

Оскільки процесу організації доказування, судово-ветеринарній експертизі будуть присвячені окремі глави Розділу 3 даних Методичних рекомендацій, далі зупинимось тільки на *першочергових слідчих (розшукових) діях, які слідчий має невідкладно вчинити: огляді місця події, обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, допиті та за потреби освідуванні осіб, присутніх на місці події*, а також питанню вилучення тварини та деяким заходам забезпечення кримінального провадження.

Проведення огляду місця події з попереднім чи подальшим внесенням відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), дозволить використати більш широкий інструментарій слідчих (розшукових) дій.

Під час огляду місця події інспектор-криміналіст надає слідчому консультації з питань, що потребують спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання,

звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин вказаного кримінального правопорушення.

З метою найефективнішого вилучення слідів вчиненого кримінального правопорушення, слідчому доцільно також залучити відповідного спеціаліста в галузі ветеринарної медицини або ж лікаря-ветеринара. Слідчий може використовувати спеціальні знання такого спеціаліста у двох формах: 1) для проведення слідчих (розшукових) дій; 2) для отримання консультацій, з питань, що потребують спеціальних знань в галузі ветеринарії. Лише такий спеціаліст допоможе у встановленні виду, породи, віку тварини, а також виокремить її індивідуальні особливості, визначить характер ушкоджень, механізм та час їх утворення (ст. 71 КПК України).

У процесі проведення огляду місця події потребує деталізації та опису ділянка місцевості, де знаходиться тіло тварини, чи знаходилась жива тварина, що отримала ушкодження, фіксація всіх ймовірних слідів злочину, а також опис безпосередньо тварини, за результатами зовнішнього огляду, що може свідчити про сліди способу вчиненого злочину (наприклад, у спосіб підпалу – обгорілі шкірні покриви чи хутро або ж в спосіб фізіологічної шкоди – синці, садна, відірвані чи пошкоджені кінцівки, якщо мова йде про загибель від голоду внаслідок залишення напризволяще – наявність або відсутність мисок з водою, кормом, ознак догляду за твариною тощо). Дана інформація підлягає документуванню, оскільки свідчить про обставини жорстокого поводження з твариною.

Ураховуючи те, що жорстоке поводження з тваринами вчиняється, у тому числі в громадських місцях слідчому доречно здійснювати зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису відповідно до статті 245-1

(Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису) КПК України. Така слідча (розшукова) дія полягає в одержанні слідчим від особи, яка є власником або володільцем відповідних приладів або засобів, необхідних для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, копій фото- або кінозйомки, відеозапису, здійснених у публічно доступних місцях, у тому числі в автоматичному режимі, за виключенням місць, що відносяться до приватних помешкань осіб. Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису здійснюється на підставі постанови слідчого та, за необхідності, за участю спеціаліста.

Слід звернути увагу на окремі ситуації, коли жорстоке поводження з тваринами **демонструється та транслюється в соціальних мережах** (наприклад «Instagram», «Facebook», «YouTube» та інших). В таких ситуаціях при отриманні інформації (виявленні її індивідуально чи отримання з джерел) слідчий має провести огляд веб-ресурсу й встановити (зафіксувати) всі факти жорстокого поводження з тваринами, які є очевидними, й у подальшому, після внесення відповідних відомостей до ЄРДР, надати доручення щодо встановлення осіб, які вчинили дане діяння.

Під час огляду веб-сторінки має бути зібрана інформація, яка надасть змогу ідентифікувати особу злочинця (домен сайту, URL веб-сторінки, реквізити електронного документа (якщо такий оглядається), а також IP-адресу всього обладнання, яке оглядалось). Найменування домену сайту може сприяти встановленню інтернет-провайдера, його найменування та

місцезнаходження серверу, на якому зберігаються дані сайту, що становлять значення в досудовому розслідуванні⁷⁴.

Також під час проведення досудового розслідування за фактами жорстокого поводження з тваринами може бути проведений *обшук або огляд житла чи іншого володіння особи* (ст. 233–236 КПК України).

Проведення цієї слідчої (розшукової) дії спрямоване на отримання нових доказів, а також на перевірку вже отриманих доказів. Метою обшуку є виявлення та фіксація відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знарядь кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте внаслідок його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб (ст. 234 КПК України). Під час проведення обшуку за місцем проживання особи, яка підозрюється в жорстокому поводженні з тваринами, слідчому необхідно спрямувати увагу на пошук знарядь вчинення кримінального правопорушення, слідів приховування кримінального правопорушення, а також слідів перебування в житлі тварини.

Одним із поширених та складних для доказування випадків жорстокого поводження з твариною є знуцання над домашніми тваринами за стінами будинку або квартири, на приватній ділянці.

Якщо власник не відчиняє двері, проте чути крики, та як над твариною знуцаються з-за дверей, тобто, є підстави вважати, що вчиняється злочин або замах на злочин, відповідно до ч. 3 ст. 233 КПК України слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У

⁷⁴ Хижняк Є.С. Ідентифікація особистості злочинця за віртуальними слідами в мережі інтернет. Підприємство, господарство і право. 2017. №11. С. 217–221.

такому разі прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку.

В особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану згідно з ч. 1 ст. 615 КПК України, коли відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245-248, 250 та 294 цього Кодексу, - такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором.

Доцільним на початковому етапі також є проведення «по гарячих слідах» **допиту свідків, потерпілої особи**, за її наявності, що дозволить встановити обставини події та врахувати об'єктивні фактори (наприклад, чому та за яких обставин тварина опинилась на місці події, як себе поведила, в який момент була розпочата взаємодія зі злочинцем, як він виглядав, чи не провокувала його тварина, з яких обставин і в яких умовах злочинцем наносились тілесні ушкодження тварині та за яких обставин настала її смерть (в разі її настання).

Проведення **допиту особи, яка, ймовірно, вчинила злочин** дозволить деталізувати обставини події, уточнити коли, де, у який спосіб, з якою метою, мотивом вчинила жорстоке поводження з твариною, за яких умов і в якій ситуації особа перебувала в одному місці з твариною, що спонукало особу до завдання тварині шкоди, а також чи усвідомлює скоєне.

З метою отримання доказів жорстокого поводження з твариною, слідчому необхідно провести **освідування осіб**, які мали безпосередній контакт з цією твариною або доступ до неї (ст. 241 КПК України). Освідування по даній категорії кримінальних правопорушень доцільно проводити з залученням спеціаліста ветеринарної медицини або ж лікаря-ветеринара. Під час

проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії відповідний спеціаліст може вказувати слідчому на певні сліди тваринного походження на тілі освідуваної особи, консультувати стосовно можливої їх локалізації або ж роз'яснювати, чи належать виявлені сліди слідам тварини. Процесуальний порядок освідування закріплений у статті 241 КПК України. Відповідно слідчий уповноважений здійснити освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на його тілі, одязі, в якому він перебуває, слідів кримінального правопорушення та їх вилучення або виявлення особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу. Перед початком освідування особі пропонується добровільно пройти освідування на підставі постанови слідчого, а в разі її відмови освідування здійснюється примусово виключно на підставі постанови прокурора. У разі примусового проведення освідування, після отримання згоди процесуального керівника на проведення даної слідчої (розшукової) дії особі, що підлягає освідуванню, пред'являють для ознайомлення постанову прокурора. Після визначення всіх учасників слідчої (розшукової) дії та роз'яснення їх прав та обов'язків слідчий переходить до виявлення та вилучення на тілі особи слідів кримінального правопорушення та особливих прикмет. Якщо під час проведення освідування особи постає необхідність оглянути його одяг або інші речі, слід окремо проводити іншу слідчу (розшукову) дію – огляд речей (ст. 237 КПК України). Такими слідами зможуть бути сліди шерсті, крові, інші біологічні виділення, які можуть належати тварині.

У разі виявлення тілесних ушкоджень, каліцтва тварини або загиблої тварини, *слідчому доцільно додатково **провести огляд тварини**, до передання її на дослідження експерту чи ліцензованому лікарю ветеринарної медицини.*

Окрему увагу слід звернути на порядок тимчасового вилучення тварин в кримінальному провадженні. Як вже

зазначалося, тварини є особливим об'єктом цивільних прав. На них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом.

Згідно з ч. 5 ст. 168 КПК України якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я, уповноважена службова особа **зобов'язана тимчасово вилучити таку тварину** та забезпечити її утримання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. До листопада 2021 року тварин тимчасово вилучали в порядку ст. 168 КПК України («Порядок тимчасового вилучення майна»). В 2021 році цю статтю доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021, яка була введена в дію з 08.11.2021. Наразі Порядок тимчасового вилучення та забезпечення утримання тварини під час кримінального провадження затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1010 від 08.09.2023 «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення та Порядку тимчасового вилучення та забезпечення утримання тварини під час кримінального провадження» (далі – Порядок вилучення тварин)⁷⁵.

Облік тимчасово вилучених тварин у органах досудового розслідування здійснюється відповідно до п.п. 9 і 10, абзаців першого, другого та четвертого п. 11 Порядку зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1104 від 19.11.2012 (п. 9 Порядку вилучення тварин). Вказаний порядок обліку

⁷⁵ Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2023 № 1010 «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення та Порядку тимчасового вилучення та забезпечення утримання тварини під час кримінального провадження» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2023-%D0%BF#Text>

застосовується в частині, що не суперечить законодавству про захист тварин, оскільки згідно з ч. 1 ст. 180 ЦК України тварини, хоч і є особливим об'єктом цивільних прав, на них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом.

Огляд бажано супроводити фото або відео фіксацією обстановки на місці події, використаних знарядь і засобів, а також детально зафіксувати положення і стан тіла тварини та ушкодження на ньому.

Застосування технічних засобів фіксації процесуальної дії здійснюється відповідно до абзацу першого частини першої статті 107 КПК України (п. 4 Порядку вилучення тварин).

Відповідно до п. 5 Порядку вилучення тварин у разі коли перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я, уповноважена особа зобов'язана тимчасово вилучити таку тварину та забезпечити її утримання відповідно до цього Порядку. Запис у протоколі слідчої дії про тимчасове вилучення тварини здійснюється уповноваженою особою. У разі потреби для опису тварини може залучатися спеціаліст відповідно до статті 71 Кодексу.

Згідно п. 7 Порядку вилучення тварин відповідальними особами, яким передаються тварини для тимчасового утримання, є:

– для домашніх тварин – комунальні служби або підприємства з питань утримання та поводження з тваринами в населених пунктах, притулки для тварин або інші установи для утримання тварин, фізичні та юридичні особи, які можуть забезпечити утримання тварин відповідно до вимог Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження»;

– для диких тварин – регіональні центри порятунку та реабілітації диких тварин, центри реабілітації тварин, зоологічні парки, притулки для тварин або інші установи для утримання тварин, фізичні та юридичні особи, які можуть забезпечити

утримання тварин відповідно до вимог Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження»;

– для сільськогосподарських тварин – сільськогосподарські підприємства, притулки для тварин або інші установи для утримання тварин, фізичні та юридичні особи, які можуть забезпечити утримання тварин відповідно до вимог Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження».

Відповідно до п. 8 Порядку відповідальна особа зобов'язана забезпечити створення умов для утримання тварини відповідно до вимог Закону, своєчасне надання їй ветеринарної допомоги (у разі необхідності). Умови утримання тварин повинні відповідати їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям згідно з вимогами законодавства про захист тварин від жорстокого поводження. Забороняється утримання тварини в умовах, що можуть призвести до завдання їй болю, страждань, тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі.

Згідно п. 11 Порядку відповідальна особа несе відповідальність за порушення законодавства про захист тварин від жорстокого поводження відповідно до вимог статті 35 Закону.

Ветеринарні лікарні, що розміщуються на території громад, мають **чергових лікарів для надання невідкладної допомоги**. Вказане надає можливість: 1) вчасно врятувати тварину від смерті при тяжких травмах; 2) знеболити тварину; 3) обробити рани, накладити гіпс при зламах кісток та надати інші види невідкладної допомоги. Крім цього, тісна співпраця працівників поліції при документуванні злочину із ветеринарними лікарями забезпечує вчасну детальну фіксацію обставин травмування тварини із зазначенням дати, часу, характеру та локалізації травм, ступеню небезпеки для життя, наслідків, тощо.

При виконанні комплексу заходів із вилучення і забезпечення збереження тварин слідчі стикаються із цілою низкою *проблем і труднощів*, оскільки виникають наступні питання: кому передати

труп тварини для тимчасового відповідального зберігання, як речового доказу; як і за чий кошт транспортувати тварину і надати їй допомогу; кому передати живу тварину для утримання її (на відповідальне зберігання) до направлення матеріалів провадження до суду і постановлення вироку.

Зберігання трупу тварини до проведення його розтину чи експертного дослідження з наступним похованням, ветеринарна допомога тварині, транспортування та її наступне утримання вирішуються на розсуд слідчого з урахуванням положень відповідних нормативно-правових актів.

Фінансування заходів за відсутності спеціального регулювання відбувається згідно з загальними нормами кримінально-процесуального законодавства. Тому слідчому потрібно самостійно вирішувати питання організації вказаних заходів з урахуванням наступних норм.

Згідно з ч. 2 ст. 122 КПК України витрати, пов'язані із участю потерпілих у кримінальному провадженні, залученням та участю перекладачів для перекладу показань підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України в порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України. Залучення стороною обвинувачення спеціалістів, експертів спеціалізованих державних установ, проведення експертизи (обстежень і досліджень) за дорученням слідчого судді або суду здійснюються за рахунок коштів, що за цільовим призначенням виділяються таким установам із Державного бюджету України.

Фінансування проведення судово-ветеринарної експертизи у кримінальних провадженнях державними спеціалізованими установами, науково-дослідними установами згідно з ч. 15 Закону України «Про судову експертизу» здійснюється за рахунок коштів,

які цільовим призначенням виділяються цим установам з Державного бюджету України.

Проведення розтину територіальними органами Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 667 від 02.09.2015, якою затверджено Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, також здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету.

Згідно з Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження», Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органами місцевого самоврядування можуть створюватися комунальні служби або підприємства з питань утримання та поводження з тваринами в населених пунктах, фінансування яких здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету, і яким можна передати тимчасово вилучену тварину на утримання. Згідно з п. 37-2 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до компетенції сільських, селищних, міських рад віднесено прийняття рішень про організацію та здійснення заходів щодо захисту тварин від жорстокого поводження. Згідно п. 3 Порядку вилучення тварин для надання допомоги з вилову та транспортування під час тимчасового вилучення тварини уповноважені особи можуть залучати спеціалістів комунальних служб або підприємств з питань утримання та поводження з тваринами в населених пунктах або осіб, які можуть надати кваліфіковану допомогу у вилові та транспортуванні тварини до місця її тимчасового утримання, в межах їх повноважень з питань організації та здійснення заходів щодо захисту тварин від жорстокого поводження відповідно до статті 32-1 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження». Тому з останніми доцільно виробити спільний алгоритм дій при виявленні жорстокого поводження з тваринами.

Зазначені нами проблеми на сучасному етапі вирішуються в *практиці* працівників поліції (патрульних та слідчих) шляхом *тісної взаємодії* під час документування фактів злочинів з волонтерами, які займаються врятуванням тварин, а також представниками зоозахисних організацій. Така взаємодія в більшості випадків має непроцесуальний характер і полягає у безпосередньому виявленні та припиненні кримінальних правопорушень; повідомленні правоохоронним органам даних, які допомагають у розкритті кримінальних правопорушень; участі в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій, допомозі у тимчасовому вилученні тварин тощо.

На допомогу працівникам поліції часто приходять окремі особи, якщо вони можуть створити умови для утримання тварини відповідно до вимог Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», своєчасне надання їй ветеринарної допомоги (у разі необхідності), що передбачено п. 8 Порядку вилучення тварин.

Вважаємо за доцільне привести приклад ефективно організованого процесу доказування факту жорстокого поводження з твариною, що мав місце у Харкові у 2017 році.

Господарі собаки породи німецька вівчарка за прізвиськом Герда вирішили позбавитись її. Для цього вони за пляшку горілки замовили її вбивство знайомому чоловіку. Узяли її на повідець, віддали вбивці, дали йому молоток. Він пішов за ріг і наніс декілька ударів по голові Герді. Це помітила сусідка і здійняла галас. Собака вирвалася, повернулася до своїх власників, забігла у квартиру, де за 15–20 хвилин померла від больового шоку.

Сусідка зателефонувала до зоозахисної організації, розповіла, що стала свідком такої жахливої події. Вона впізнала Герду, упізнала чоловіка, який її бив, і розповіла, кому належить собака. Представники зоозахисної організації прибули на місце і стали вимагати у власника, щоби він показав Герду, що з нею все

гаразд, адже вважали, що вона вижила. Власник виніс труп собаки, після чого було викликано поліцію.

Слідчо-оперативна група прийняла заяву, опитала свідків події, оформила протокол огляду місця події разом з описом трупу собаки. Вилучений як речовий доказ труп було упаковано, опечатано і актом прийняття-передачі віддано на відповідальне зберігання представниці зоозахисної організації. Відповідальна особа помістила труп на зберігання у комунальне підприємство «Центр поводження з тваринами» до морозильної камери.

Після винесення постанови про призначення судово-ветеринарної експертизи відповідальна за зберігання особа (представниця зоозахисної організації) відвезла труп у Харківську державну зооветеринарну академію, де акредитований експерт провів розтин, дослідження і сформував висновки, зокрема встановив, що причиною смерті собаки стали больовий шок і внутрішні крововиливи в мозок від ударів тупим предметом, травмуюча поверхня якого аналогічна до робочої поверхні молотка.

Кримінальне провадження було направлено до суду з обвинувальним актом. За вироком суду обвинувачений отримав покарання у вигляді позбавлення волі⁷⁶.

Якщо власник живої тварини не відомий, можуть бути застосовані норми ч. 1, 2 ст. 340 ЦК України, які передбачають, що особа, яка **затримала бездоглядну домашню тварину, може на час розшуку власника залишити її у себе** на утриманні та в користуванні або передати іншій особі, якщо ця особа може забезпечити утримання та догляд за твариною з додержанням ветеринарних правил, або передати її органів місцевого

⁷⁶ Олена Панченко. Я став свідком знущання над твариною. Розповідаємо, що треба робити і чи карають за це в Україні / інтерв'ю з Мариною Сурковою віце-президенткою Асоціації зоозахисних організацій України : опубліковане 9 лютого 2021 року у журналі «The Village», м. Київ, URL : www.the-village.com.ua/village/city/animals/307471-yak-domogtisyia-pokarannya-dlya-doghanteriv.

самоврядування. Про передачу на утримання тварини, особа, якій таку тварину передано на тимчасове утримання, варто підписати акт передачі. Умовою утримання тимчасово вилученої тварини згідно з ч. 2 ст. 340 ЦК України у певної особи є можливість забезпечення необхідних умов, які відповідають її біологічним, видовим та індивідуальним особливостям відповідно до вимог законодавства про захист тварин від жорстокого поводження. Забороняється утримання тимчасово вилученої тварини в умовах, що можуть призвести до завдання їй болю, страждань, тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі. Особа, якій тварину передано на тимчасове утримання, зобов'язана забезпечувати своєчасне надання їй ветеринарної допомоги.

Особливу увагу під час проведення досудового розслідування даної категорії кримінальних правопорушень слід приділити **заходам забезпечення кримінального провадження**. Із найпоширеніших заходів забезпечення кримінального провадження, які застосовуються під час розслідування фактів жорстокого поводження з тваринами є арешт майна. Якщо тварина стала предметом або знаряддям вчинення злочину, вона підпадає під ознаки речового доказу (ст. 98 КПК України). Відповідно до КПК України (п. 1 ч. 2 ст. 170 КПК України) арешт майна допускається з метою збереження речового доказу. Тобто у разі необхідності, слідчий альтернативно до тимчасового вилучення тварини за ст. 168 КПК України може визнати тварину речовим доказом, провести обшук з метою відшукування такого речового доказу, накласти на нього арешт тощо. Арешт може бути накладений на будь-яку тварину: домашню, сільськогосподарську, дику.

Судова практика щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження за фактами жорстокого поводження з тваринами у вигляді арешту майна:

Слідчий суддя Красноармійського міськрайонного суду Донецької області у справі № 235/7763/18 ухвалив арештувати 5 диких тварин: ведмедицю буру на прізвисько «Яна», віком 20 років; ведмедицю буру на прізвисько «Соня», віком 3 роки; ведмедицю буру на прізвисько «Катя», віком 10 років; ведмедя бурого на прізвисько «Граф», віком 5 років; ведмедицю буру на прізвисько «Лола», віком 3 роки, а місцем перебування тварин визнав територію Реабілітаційного центру для хижих тварин у Запорізькій області.

Перевіркою було встановлено, що місце та умови утримання тварин не відповідають їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям. Не забезпечується достатній простір для розміщення диких тварин та обладнання необхідними пристосуваннями для їх життєдіяльності та достатнього укриття від дощу, снігу та вітру або надмірного сонячного випромінювання. Чотири ведмеді та троє левів утримуються у клітках, норми площі яких менші ніж мінімальні норми для таких тварин. Годівля тварин здійснюється без складання кормових раціонів, що враховує потреби для конкретного виду та індивідуальні потреби кожної. Відсутні документальні підтвердження забезпечення тварин якісними та безпечними кормами. Вимоги щодо протиепізоотичних, зоогігієнічних заходів та заходів карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних заходів не виконувалися. Переміщення тварин з потужностей, де вони утримувалися раніше, здійснювалося без дозволу державного ветеринарного інспектора. Тварини, які надходили до господарства з цирків, що припинили свою діяльність, профілактично не карантинувалися протягом визначеного періоду. Журнал для ведення записів щодо інформування

державного ветеринарного інспектора був відсутній. Слідством обґрунтовано, що була реальна загроза загибелі хижих тварин⁷⁷.

Щодо питання **виявлення та забезпечення збереження доказів**, слід зазначити, що об'єкти біологічного походження, у тому числі й ті, які підлягають мікроскопічному або хімічному дослідженню, повинні бути упаковані відповідно до науково-методичних рекомендацій.

Необхідно звернути увагу, що способами збереження трупів тварини для проведення розтину або судово-ветеринарного дослідження є *охолодження* від + 5 до 0 градусів (умови звичайної холодильної камери) та *заморожування*. При цьому слід уникати глибокого і тривалого заморожування трупів, оскільки цей процес призводить до руйнації таких показників ушкоджень, як колір та консистенція тканин, а також до зникнення слідів застосування окремих видів отрути в організмі. Заморожування трупів також може ускладнити, а іноді й унеможливити, вирішення таких питань, як прижиттєвість та давність нанесення ушкоджень.

Таким чином, на початковому етапі досудового розслідування вимагається проведення нагальних слідчих дій, націлених на виявлення та збереження доказів, зокрема тварин та їх трупів. Вказані дії закладають фундамент подальшого досудового розслідування та мають невідкладний характер.

⁷⁷ Ухвала Красноармійського міськрайонного суду Донецької області у справі № 235/7763/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/>.

3.2. Особливості організації доказування

Від слідчого залежить ефективність та результативність якомога детальнішого документування всіх фактів і обставин події, що можуть бути використані в процесі доказування.

Основними завданнями слідчого є:

- виявлення та фіксування слідів злочину;
- встановлення винних осіб, а також істотних обставин вчинення злочину;
- встановлення наявності в діях кожної особи складу конкретного злочину, а також всіх інших обставин, що входять до предмету досудового розслідування.

Речовими доказами у кримінальному провадженні є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, зокрема предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

Речовими доказами у кримінальних провадженнях даної категорії можуть бути сліди шерсті, крові, біологічні виділення, які можуть належати тварині, саме постраждала тварина, труп тварини та її залишки, знаряддя вчинення злочину тощо⁷⁸.

Речові докази зберігаються при кримінальному провадженні (справі), за винятком громіздких предметів, які зберігаються в органах дізнання, досудового слідства і в суді або передаються для

⁷⁸ Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду затверджена спільним наказом 27.08.2010 № 51/401/649/471/23/125 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0051900-10#Text>.

зберігання відповідному підприємству, установі чи організації, про що складається протокол. Відповідальною за зберігання речових доказів, приєднаних до кримінального провадження (справи), є особа, яка проводить дізнання, слідчий, в суді – суддя, відповідальний працівник апарату суду або керівник апарату суду, а в експертній установі – співробітник експертної установи, у віданні якого речові докази перебувають у відповідний період, або керівник експертної установи.

При цьому витрати, пов'язані із зберіганням чи пересиланням речових доказів, якими, зокрема можуть бути тварини в розумінні ч. 1 ст. 180 ЦК України, ч. 1 ст. 98 КПК України, здійснюється згідно з п. 32 Порядку зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1104 від 19.11.2012. Згідно з вказаним пунктом фінансування витрат, пов'язаних із зберіганням чи пересиланням речових доказів, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, передбачених для утримання органу, у складі якого функціонує слідчий підрозділ або підрозділ дізнання, який здійснив пересилання речових доказів або їх передачу на зберігання. Граничний розмір таких витрат не може перевищувати суми, обчисленої на підставі первинних документів, які підтверджують витрати.

Під час проведення досудового розслідування щодо жорстокого поводження з тваринами слідчий *взаємодіє* з багатьма органами та підрозділами різних відомств, зокрема експертними установами, спеціалістами, оперативними підрозділами, дільничним офіцером поліції, працівниками Департаменту кіберполіції Національної поліції України, органами державної

влади й місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, зоозахисними організаціями, засобами масової інформації.

Важливе місце у взаємодії слідчого з іншими органами та підрозділами під час розслідування жорстокого поводження з тваринами посідає використання *спеціальних знань у процесі доказування*. Даний вид взаємодії є фундаментальним для розкриття і розслідування злочину, так як призначення та проведення відповідних експертиз є пріоритетним напрямком роботи слідчого по вказаному виду кримінального правопорушення. При взаємодії слідчого з оперативними підрозділами доцільно спільне планування проведення слідчих (розшукових) дій, своєчасне та якісне виконання доручень та інформування для оперативного внесення змін у план розслідування.

Залучають переважно таких спеціалістів: інспектора-криміналіста, лікаря ветеринарної медицини, судово-ветеринарного експерта та ін. Спеціаліст у галузі ветеринарної медицини встановлює вид, породу тварини, її орієнтовний вік, індивідуальні ознаки тварини; визначає характер ушкоджень, які було завдано тварині, механізм їх утворення, застосовувані знаряддя. Під час проведення слідчих (розшукових) дій він може давати поради слідчому, у яких місцях варто здійснювати пошук слідів тварини, а також відрізнити сліди тваринного походження від інших видів слідів.

Під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 299 КК України серед використаних слідством доказів – це *висновки патологоанатомічного розтину трупу тварини* (саме його дуже важливо провести вчасно та якісно, перелік державних лікарень та лабораторій Держпродспоживслужби, а також комунальних підприємств наведені у Додатках 4 та 5), *висновки судово-ветеринарної і*

судово-психіатричної експертиз, показання підозрюваного, обвинуваченого, свідків та потерпілого, протокол огляду місця події, серед речових доказів – знаряддя вчинення злочину.

Як вказувалось вище, у предмет доказування у провадженнях цієї категорії входить встановлення негативних наслідків жорстокого поводження у вигляді тілесних ушкоджень, каліцтва або смерті тварини, а також причинно-наслідкового зв'язку між діями або бездіяльністю особи і таких наслідків. Для встановлення цих фактів слідчому необхідно залучити у процес доказування спеціаліста (експерта) – лікаря-ветеринара.

Саме із цим пов'язана наступна типова проблема організації процесу доказування – це обмежена кількість експертних установ, що проводять судово-ветеринарну експертизу, та акредитованих експертів цієї спеціалізації. Перелік експертів наведений у Додатку 6. В Україні наразі є лише чотири акредитованих судово-ветеринарних експерта, 3 з яких працюють у Національному науковому центрі «Інституті судових експертиз імені Заслуженого професора М.С. Бокаріуса» в м. Харкові.

Втім, слід звернути увагу на досить позитивну динаміку у цьому напрямку, адже судово-ветеринарна експертиза була внесена до переліку судових експертиз лише 10.01.2019⁷⁹. Відповідно, кількість спеціальностей експертів-ветеринарів буде збільшуватись, як тільки з'явиться попит на такі дослідження. Це дозволить слідчим, прокурорам та слідчим суддям частіше призначати і проводити ці експертизи у кримінальному процесі за рахунок державного бюджету.

Також необхідно зауважити на тому, що відповідно до КПК України та судової практики **достатніми і допустимими доказами** вважаються й протоколи розтину трупів, і висновки

⁷⁹ Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (зі змінами), URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

щодо причин загибелі тварин, надані спеціалістами ветеринарної медицини. Положеннями ч. 2 ст. 242 КПК України не передбачено обов'язковості проведення судово-ветеринарної експертизи.

Крім того, відповідно до висновку, викладеному у Постанові Верховного Суду у справі № 127/29538/19 від 20.05.2021 в статтях 242- 244 КПК не міститься уточнення про обов'язковість призначення й проведення експертиз щодо тварин. Верховний Суд дійшов висновку про те, що вирішення питання про необхідність призначення судово-ветеринарної експертизи суди повинні вирішувати у кожній конкретній справі, виходячи з конкретних обставин інкримінованого за ст. 299 КК кримінального правопорушення, поведінки власників тварин, які передували події, їх посткримінальну поведінку, вчинення кваліфікованого злочину, умислу особи, наявності чи відсутності сукупності доказів, яка би ґрунтовно поза розумним сумнівом доводила винуватість особи. Верховний Суд також дійшов висновку про те, що до компетенції Держпродспоживслужби входить надання висновків в сфері ветеринарної медицини щодо причини загибелі тварини. Положеннями ч. 2 ст. 242 КПК передбачено випадки, за яких проведення експертизи є обов'язковою, зокрема, встановлення причин смерті (п. 1) та встановлення тяжкості тілесних ушкоджень (п.2) людини. Процесуальній закон зобов'язує слідчого або прокурора звернутися до експертної установи для проведення судово-медичної експертизи тільки людини.

Слід зазначити, що у даній справі, у касаційній скарзі захисник ОСОБА_6 окремо порушував питання про те, що місцевий суд вийшов за межі своїх повноважень, оскільки взяв на себе повноваження експертної установи та встановив вину її підзахисного, зазначивши про те, що собака загинула з причини внутрішньої кровотечі, викликаної розривом паренхіми та судин печінки, які могли виникнути внаслідок нанесення удару ногою в

ділянку тулуба. Хоча в протоколі розтину тварини № 8/1196 від 6 березня 2019 року в заключенні вказана тільки причина загибелі собаки та відсутні будь-які відомості про завдання тварині будь-яких ушкоджень, механізм їх утворення та причинно-наслідковий зв'язок між діями та загибеллю тварини. Вказував, що у справі не було проведено судово-ветеринарну експертизу для встановлення за допомогою необхідних питань (наявних або відсутніх) ушкоджень тварини, також для встановлення причинно-наслідкового зв'язку між ушкодженнями і причиною смерті тварини та наявність можливих захворювань і вік тварини.

Проте, Верховний Суд погодився із висновком місцевого суду, що винуватість ОСОБА_7 у вчиненні інкримінованого їм кримінального правопорушення підтверджується сукупністю даних, які містяться у: протоколах проведення слідчих експериментів за участю потерпілого ОСОБА_8 від 08 травня 2019 року та свідка ОСОБА_10 від 10 травня 2019 року; протоколі пред'явлення потерпілому ОСОБА_8 особи для впізнання за фотознімками від 08 травня 2019 року та протоколі розтину тварини № 8/1196 від 06 березня 2019 року, проведеного Вінницькою регіональною лабораторією Держспродспоживслужби, згідно якого собака загинула з причини внутрішньої кровотечі, викликаній розривом паренхіми та судин печінки (а.с. 85)⁸⁰.

Також, Ківерцівський районний суд Волинської області у справі № 158/2848/22 виніс вирок від 01.02.2023, яким визнано винним та засуджено ОСОБУ_5, за те, що вона 28.09.2022 року, о 14 год. 30 хв., ОСОБА_5, перебував біля приміщення магазину «Продукти», що за адресою: с. Сокиричі, вул. Центральна, 18А, Луцького району, Волинської області. В цей час в ОСОБА_5 виник

⁸⁰ Постанова Верховного Суду у справі № 127/29538/19 від 20.05.2021. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97175068>

злочинний умисел, спрямований на жорстоке поводження з твариною, що відноситься до хребетних, а саме на вбивство безпритульної собаки із застосуванням жорстоких методів.

При встановленні обставин вчинення злочину суд посилався на протокол розтину тварини №002579п.м./22 від 03.10.2022 року, згідно якого вбачається, що смерть тварини спричинена набряком легень внаслідок obturaції дихальних шляхів шерстю, а також гострою крововтратою, що виникла внаслідок закритого повного косоного зміщення та перелому 5 та 6 ребер зліва⁸¹.

Андрушівський районний суд Житомирської області виروком у справі № 272/728/22 від 07.11.2022 визнав ОСОБУ_4 винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 299 ч. 1 КК України за те, що вона 15.09.2022 близько 08 год. 40 хв. виник злочинний умисел на жорстоке поводження з твариною, що відноситься до хребетних та побачивши собаку по кличці «Белла» з чорним окрасом шерсті, віком біля 5 місяців, яка належить ОСОБА_5, здійснив один постріл з пневматичної гвинтівки марки «Kandar», модель «В 3-3», кулею типу «Діаболо» з гострою вершиною, калібру 4.5 мм у напрямку собаки по кличці «Белла», в ділянку її серця, що завдало їй фізичного болю, спричинило гематому, аспірацію легень, внутрішню кровотечу та призвело до загибелі тварини. При встановленні обставин вчинення злочину суд посилався на протоколу розтину трупа собаки №10 від 15.09.2022, згідно якого смерть тварини наступила внаслідок паралічу серцево-легеневої мускулатури зумовленої травматизацією шкіри з підшкірною клітковиною, розривом м'язової тканини в області серця, що спричинило гематому, аспірацію легень та внутрішню кровотечу.

⁸¹ Вирок Ківерцівського районного суду Волинської області від 01.02.2023 у справі № 158/2848/22. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108714742>

Вінницький апеляційний суд в ухвалі у справі № 127/2822/18 від 23.01.2023, залишаючи без змін вирок суду першої інстанції, в частині визнання винуватими ОСОБА_7 та ОСОБА_8 суд за ч. 3 ст. 299 КК України, зазначив, що суд першої інстанції вірно кваліфікував дії останніх за ч. 3 ст. 299 КК України, як жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хребетних, що вчинене умисно та призвело до загибелі тварини, вчинене з корисливих мотивів, групою осіб. Відповідно до протоколу розтину тварини від 14.09.2017 року, який був проведений у Вінницькій регіональній державній лабораторії ветеринарної медицини, собака, яка належала ОСОБА_16 загинула по причині паралічу серцевого м'яза, що викликано інтоксикацією обумовленою гострим отруєнням⁸².

Нахимівський районний суд м. Севастополь у вирокі від 6.08.2013 у справі №2704/6991/12 при встановленні обставин вчинення злочину (спричинення смерті собаці) посилався на дані акту розтину від 13.06.2012, що був наданий державним ветеринарним пунктом м. Севастополь⁸³.

Показовий судовий прецедент викладено у вирокі Коростишівського районного суду Житомирської області від 22.09.2022 у справі № 935/399/21⁸⁴, яким суд визнав винним особу у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.3 ст.299 КК України та призначив покарання у вигляді позбавлення волі на строк 5 років за те, що 15 лютого 2021 близько 20 години він вислідив та заманив до свого подвір'я двох собак (німецьку вівчарку, власник якої відволікся, та безпритульну собаку), перерізував їм шиї, дочекався настання смерті, спустив кров,

⁸² Ухвала Вінницького апеляційного суду у справі № 127/2822/18 від 23.01.2023 URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108523531>

⁸³ Вирок Нахимівського районного суду м. Севастополь від 6.08.2013 у справі №2704/6991/12 URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/33491688>.

⁸⁴ Вирок Коростишівського районного суду Житомирської області у справі № 935/399/21 від 22.09.2022 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106405471>.

освіжував та підготував органи та м'язи вбитих собак для подальшого приготування їжі.

Розчленовані трупи собак були вилучені під час огляду місця події та доставлені до Коростишівської районної державної лікарні ветеринарної медицини для проведення дослідження з метою встановлення причин смерті тварин, тривалості їх вмирання, можливості відчуттів при цьому мучення і болю. Дослідження провів лікар ветеринарної медицини, начальник вказаного закладу (далі – спеціаліст), який виклав свої висновки у протоколі розтину трупів тварин від 17.02.2021., згідно з яким причиною смерті собак стала сильна кровотеча внаслідок розрізу яремної артерії та вени та, як наслідок, зупинка центра дихання та серця. Спеціаліст також зазначив у висновках, що за таких ушкоджень безперечно собака відчуває істотний біль та страждання, оскільки не отримує кисень, вмирає поступово від крововтрати протягом 2 - 5 хвилин, і це є знущанням над собаками та нелюдським поводженням з ними.

Розтин тварин спеціалістом проводиться у присутності слідчого ВП №2 Житомирського РУП та спеціаліста криміналіста ВП №2 Житомирського РУП, які перед проведенням дослідження провели огляд трупів тварин, їх решток, про що оформили протокол огляду від 17.02.2021 з відповідною фото таблицею.

Після проведення розтину трупи тварин були передані спеціалісту для утилізації шляхом спалення, про що була складена розписка.

У судовому засіданні адвокат обвинуваченого намагався скористатись фактом відсутності трупів собак і клопотав про необхідність проведення судово-ветеринарної експертизи, інакше вважав обвинувачення недоведеним і вимагав виправдати свого клієнта.

Але суд вирішив це питання наступним чином. Він у судовому засіданні допитав спеціаліста, який проводив розтин, щодо наявності в нього спеціальної освіти, стажу ветеринарної практики, законності діяльності його закладу, та висновків, до яких він дійшов під час дослідження трупів загиблих собак. Додержав до матеріалів справи ліцензію на право провадження ветеринарної практики Коростишівською районною державною лікарнею ветеринарної медицини; **витяг** з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців про те, що Коростишівська районна державна лікарня ветеринарної медицини там зареєстрована і має відповідний ідентифікаційний код, її вид діяльності – ветеринарна практика; **наказ про призначення на посаду** начальника Коростишівської районної державної лікарні ветеринарної медицини по переводу з посади провідного лікаря ветмедицини районного підприємства державної ветмедицини (спеціаліст, що проводив розтин). Після чого відхилив клопотання адвоката з наступним формулюванням: «Враховуючи вищевикладене, та беручи до уваги, що розтин трупів тварин проведено лікарем ветеринарної медицини, начальником Державної районної лікарні ветеринарної медицини особа_17, який має великий досвід роботи у сфері провадження ветеринарної практики, суд вважає протоколи розтину трупів тварин від 17.02.2021, в яких вказана причина загибелі собак, належним та допустимим доказом, тому проведення судово-ветеринарної експертизи не є необхідним»⁸⁵.

Також слід зазначити про те, що суди досить часто при вирішенні справ про жорстоке поводження з тваринами, де наслідком дій була смерть тварини, використовують у мотивувальній частині наступне формулювання: «приймаючи до

⁸⁵ Вирок Коростишівського районного суду Житомирської області у справі № 935/399/21 від 22.09.2022 URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/106405471>.

уваги визнання підсудним своєї вини, щире каяття та підтвердження у судовому засіданні обставин вчинення ним злочину, а також зібраними доказами, які не потребують дослідження під час судового розгляду справи, оскільки не піддаються сумніву і не оспорюються фактичні обставини вчиненого злочину ніким із сторін, суд вважає доведеним вчинення підсудним злочину».

Тим самим суди визнають недоцільним в окремих випадках дослідження доказів для встановлення причинно-наслідкового зв'язку між смертю та травмами нанесеними їй обвинуваченим.

Крім того, ймовірно, можуть існувати обставини, коли причина смерті та механізм нанесення їй травм мають очевидний характер, а їх визначення не потребує спеціальних знань з області ветеринарії. До таких випадків можуть відноситися демонстративні вбивства тварин, що вчинюються у присутності свідків, і смерть настає відразу від дій обвинуваченого.

Так, наприклад, *Свердловському міському суду Луганської області у справі № 1-553/12 не знадобився висновок експерта або протокол розтину тварини для постановки вироку від 26.06.2012 обвинуваченому, який визнав свою вину у тому, що у присутності малолітніх дітей він підірвав кішку за допомогою петарди, яку розмістив у анальному отворі тварини і підпалив⁸⁶. Суд визнав достатніми доказами свідчення обвинуваченого, свідчення декількох свідків злочину, даних зафіксованих протоколом огляду місця події з описом трупу та фото таблицею.*

При визнанні вини обвинуваченою особою, у вироку від 19.07.2012 Кіровський районний суд м. Донецьк у справі № 1-/0525/389/12 досліджував обставини вбивства кішки у присутності свідків. Тварину обвинувачений вбив шляхом нанесення їй

⁸⁶ Вирок Свердловського міського суду Луганської області від 26.06.2012 у справі № № 1-553/12. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25070870>.

численних ударів ногами, цеглою і викиданням з висоти⁸⁷. Таку ж позицію висловили у своїх вироках у 2012 році Недригайлівський районний суд Сумської області у справі № 1/1812/42/12⁸⁸, Гайворонський районний суд Кіровоградської області у справі № 1103/2124/2012⁸⁹, Вінницький міський суд Вінницької області у справі № 127/26762/13-к⁹⁰ та інші.

Необхідно звернути увагу на те, що в разі прийняття слідчим рішення про проведення судово-ветеринарної експертизи, транспортувати постраждалу тварину або її труп до експертної установи не завжди обов'язково. Відповідно до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5, об'єктами експертизи, окрім тварин та їх трупів, можуть бути, зокрема документи (матеріали досудових розслідувань і судових справ (протоколи розтину, акти епізоотичного обстеження господарства, журнал реєстрації і лікування хворих тварин, журнал видачі ветеринарних документів, декларація виробника, експлуатаційний дозвіл тощо).

Судовому експерту для проведення дослідження і формування висновків можна направити детальний акт (протокол) патологоанатомічного розтину трупу або акт дослідження живої тварини, що проходила лікування у ветеринарній клініці. Слід зауважити на тому, що клініка для надання акту (протоколу) патологоанатомічного розтину трупу повинна мати ліцензію на проведення ветеринарної практики та спеціально обладнане приміщення для розтину, відокремлене від операційної. Відтак не

⁸⁷ Вирок Кіровського районного суду м. Донецьк у справі № 1-(0525\389\12 від 19.07.2012. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25396176>.

⁸⁸ Вирок Недригайлівського районного суду Сумської області у справі № 1/1812/42/12 від 7.08.2012. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/26091511>.

⁸⁹ Вирок Гайворонського районного суду Кіровоградської області у справі № 1103/2124/2012 від 13.09.2012 URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/27074351>.

⁹⁰ Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 29.11.2013 у справі № 127/26762/13-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/35768125>.

у кожному місті є такі клініки, і відшукання їх відноситься до завдань слідчого і процесуальних керівників. У Додатку 4 до даних методичних рекомендацій наведений орієнтовний перелік державних лабораторій та лікарень.

Слід підкреслити важливість допиту у якості свідка лікаря ветеринара відразу після обстеження тварини. Питання слід задати щодо причин тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі тварини, часу звернення, загального стану тварини, ознак захворювання, характеру і локалізації травм, можливого механізму їх нанесення, можливих знарядь і засобів нанесення травм, поставленого діагнозу і методів та вартості лікування тварини.

Існує судова практика (відображена у наведених вище вироках суду у справах про жорстке поводження з тваринами) визнання і прийняття у якості доказів медичної документації, що оформлюється лікарями ветеринарами: акту обстеження, довідок про результати обстеження, рецептів з порадами лікування і препаратами.

Так, відповідно до аналізу вироків суду за 2020 рік судово-ветеринарна експертиза проводилась тільки у одній справі. У інших справах доказами виступали протоколи патологоанатомічного розтину трупа тварини, довідка про вартість обстеження і лікування тварини, висновок судово-психіатричної експертизи, показання обвинуваченого/ної, свідків та потерпілої/го, протокол огляду місця події, серед речових доказів – знаряддя вчинення злочину⁹¹.

У досудовому розслідуванні також можуть бути використані висновки **експертизи сильнодіючих і отруйних речовин** при отруєнні тварини, **криміналістична експертиза зброї та слідів і**

⁹¹ Баран С. Вироки у справах про жорстоке поводження з тваринами за 2020 рік / стаття від 5 травня 2020 року, *Юридична газета online* : всеукраїнське професійне юридичне видання URL : <https://yur-gazeta.com/golovna/viroki-u-spravah-pro-zhorstoke-povodzhennya-z-tvarinami-za-2020-rik1.html>.

обставин її використання, трасологічна, тощо. Крім цього, питання пов'язані з осудністю особи також можуть бути вирішені в спосіб проведення **психіатричної експертизи** (найбільш розповсюджені випадки, коли «догхантери» є психічно нездоровими особами, або ж власники тварин мають хронічні психіатричні захворювання й завдають власним тваринам шкоди). Під час розслідування жорстокого поводження з тваринами судово-психіатричній експертизі підлягають підозрювані у вчиненні кримінального правопорушення. Підставами для проведення судово-психіатричної експертизи можуть бути:

– відсутність мотиву для вчинення жорстокого поводження з тваринами, незрозуміле пояснення підозрюваним (обвинуваченим) власних дій;

– вияв підозрюваним (обвинуваченим) особливої жорстокості до тварини;

– неадекватна поведінка підозрюваного (обвинуваченого) під час досудового розслідування, демонстрування байдужого ставлення до вчинених ним протиправних дій;

– наявність у слідчого даних щодо перебування особи на психіатричному обліку, у психіатричних стаціонарах, проходження судово-психіатричної експертизи в минулому.

Судово-психіатричні експерти можуть вирішувати також питання про наявність в обвинуваченого ознак хронічного алкоголізму чи наркоманії, якщо в слідства або суду постає така необхідність.

У досудовому розслідуванні також можуть бути використані висновки експертизи сильнодіючих і отруйних речовин при отруєнні тварини, криміналістична експертиза зброї та слідів і обставин її використання, трасологічна, тощо.

Зокрема під час збирання доказів для експертного дослідження, слідчий для **тимчасового доступу до речей і**

документів отримує дозвіл слідчого судді або під час дії воєнного стану з урахуванням положень ст. 615 КПК України та п. 20-7 Розділу XI КПК України – керівника відповідного органу прокуратури або прокурора, за погодженням з керівником прокуратури. Такими речами можуть бути як персональний комп'ютер особи чи її мобільний телефон, так й інші пристрої, що містять цифрову інформацію шляхом зняття копії інформації, що міститься в таких електронних інформаційних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку, без їх вилучення.

Проведення **слідчих (розшукових) дій** під час розслідування жорстокого поводження з тваринами на всіх його етапах потребує не тільки постійного вдосконалення наявних криміналістичних прийомів, методів і засобів, а й чіткій їх відповідності нормам кримінального процесуального законодавства України.

3.3. Судово-ветеринарна експертиза

Судово-ветеринарна експертиза була внесена до переліку судових експертиз Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (далі – Інструкція), лише 10.01.2019⁹². Втім такі експертизи проводились і раніше, зокрема на підставі п. 1.2.13 Інструкції, як інші види експертиз, що перебувають у стадії наукової розробки, з метою більш повного задоволення потреб слідчої та судової практики щодо вирішення питань, які потребують застосування наукових, технічних або інших спеціальних знань.

Відповідно до п. 10.1 Інструкції об'єктами судово-ветеринарної експертизи є:

⁹² Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5).

- тварини живі (свійські, дикі, мисливські, зоопаркові (екзотичні));
- трупи тварин (анатомічно-цілі, фрагментовані, скелетизовані);
- сировина для ветеринарно-біологічної промисловості (ендокринна, ферментна, спеціальна, кишкова, шлункова);
- корми тваринного походження, кормові добавки;
- речові докази (послід, блювотні маси тварини тощо);
- документи (матеріали досудових розслідувань і судових справ (протоколи розтину, акти епізоотичного обстеження господарства, журнал реєстрації і лікування хворих тварин, журнал видачі ветеринарних документів, декларація виробника, експлуатаційний дозвіл тощо)).

Основними завданнями судово-ветеринарної експертизи є (п. 10.2 Інструкції):

- оцінювання тяжкості спричинених пошкоджень, ступеня розладу здоров'я живих тварин, втрати їх продуктивності, оцінка своєчасності та повноти проведення лікувально-профілактичних, протиепізоотичних, санітарно-гігієнічних, карантинних заходів тощо;
- встановлення насильницької смерті внаслідок вогнепальних пошкоджень, отруєння чи інших причин;
- оцінювання своєчасності та повноти проведення заходів, передбачених чинним ветеринарним законодавством; комплексні ветеринарно-товарознавчі дослідження живих тварин;
- вирішення питань у сфері технології тваринництва та ветеринарної медицини;
- дослідження фактичних даних, що мали місце під час догляду, лікування, профілактичних заходів та вибракування тварин (своєчасність та адекватність надання ветеринарної допомоги тварині; відповідність дій фахівця вимогам ветеринарної

медицини під час проведення лікувальних і профілактичних заходів);

– встановлення відповідності ветеринарних документів чинному законодавству України.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

– Яка причина смерті тварини?

– Який механізм утворення ушкоджень тварини?

– Яка давність виникнення ушкоджень тварини, труп якої було досліджено?

– Якими є ушкодження тварини, труп якої було досліджено, прижиттєвими чи посмертними?

– Який причинно-наслідковий зв'язок між ушкодженнями і причиною смерті тварини, труп якої було досліджено?

– Який час могла жити після отримання ушкоджень тварина, труп якої було досліджено?

– Чи була здатна при житті після отримання травм самостійно переміщуватись тварина, труп якої було досліджено?

– Які ускладнення здоров'я виникли від дії нанесених травм, чи спричинили вони страждання перед смертю тварини, труп якої було досліджено?

– Від якої отрути настала смерть тварини?

– Яким шляхом отруту введено в організм тварини (через рот, легені, неушкоджену шкіру чи ін'єкцією) та у якому вигляді (порошок, таблетки, рідина, розчин, газ)?

– Яким способом отрута могла потрапити до організму тварини (з кормом, водою, як ліки або як протиотрута)?

– Яка концентрація отрути в організмі тварини?

– Як швидко настала смерть тварини після введення отрути?

– Якщо отруту виявлено у трупному матеріалі, чи потрапила вона в тканини після смерті тварини?

– Чи пов'язана причина смерті тварини з виявленими отрутами?

– Чи є виявлена отрута в організмі тварини лікарським препаратом і чи пов'язана наявність отрути з наданням ветеринарної допомоги тварині?

– Чи пов'язане отруєння тварини з прийомом корму і води?

– Чи свідчить характер травм про наявність дії певних (фізичних, хімічних, біологічних тощо) чинників зовнішнього середовища?

– Які прижиттєві захворювання або інші чинники могли спричинити настання смерті?

На вирішення судово-ветеринарної експертизи можуть ставитись й інші питання. Наприклад, при виявленні ознак особливої жорстокості варто поставити питання чи носять тілесні ушкодження (розлади здоров'я), виявлені на трупі тварин болісний характер та чи спричинили вони фізичні страждання тварин перед смертю?

Положеннями ч. 2 ст. 242 КПК України не передбачено обов'язковості проведення судово-ветеринарної експертизи. До аналогічних висновків дійшов і Верховний Суд у постановках у справі № 127/29538/19 від 20.05.2021 та у справі 663/2025/16-к від 03.07.2018 (Додатки 2 та 3). Як і зазначалося вище, суди зазвичай визнають достатніми і допустимими доказами наприклад, протоколи розтину трупів, надані ліцензованими лікарями ветеринарної медицини.

Однак існують випадки, коли доцільним є призначення саме судово-ветеринарної експертизи, а саме коли сукупність інших доказів за відсутності експертних знань не дає можливості встановити обставини, які підлягають доказуванню у

кримінальному провадженні, зокрема вчинення злочину з особливою жорстокістю.⁹³

Так, із результатів судово-ветеринарної експертизи відомо, що на територію приватного домоволодіння м. Харкова проникла невстановлена особа та нанесла удари, ймовірно палицею, собаці за кличкою «Амур», в результаті яких остання померла. Під час огляду місця події виявлено труп собаки без ознак життя. Для об'єктивного встановлення причин смерті тварини призначено судово-ветеринарну експертизу. В результаті судово-ветеринарного дослідження трупа собаки за кличкою «Амур» комісія судових експертів встановила такі ушкодження, які виявилися смертельними: зажиттєва значна крововтрата, кардіальний демпінг-синдром, слабке кровонаповнення вен, малооб'ємні і слабко виражені гіпостазис та трупні плями; закрита черепно-мозкова травма, спричинена тупим твердим предметом, політравма голови з втратою окремих зубів, переломами кісток черепа, розривами м'яких тканин голови з крововиливами у ці тканини, ушкодженням очного яблука, відкритий перелом 2 і 3-ї п'ясткових кісток правої кисті і відповідних проксимальних фалангових кісток правої кисті з руйнацією п'ясток-фалангових суглобів 2 і 3-го пальців. Тілесні ушкодження, виявлені на трупі собаки «Амур» під час судово-ветеринарного дослідження, носять прижиттєвий характер. Смерть собаки «Амур» настала протягом від 30 хвилин до 1-2 годин, залежно від швидкості розвитку стану шоку з моменту їх нанесення від гострого травматично-больового шоку і крововтрати. Характер смертельних травм, спричинених собаці, їх локалізація (голова, права грудна кінцівка) та їх патоморфологічна характеристика свідчать про те, що вони не

⁹³ Судово-експертні випадки дослідження трупів тварин з ознаками насильницької смерті від жорстокого поводження. Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини : зб. наук. праць ХДЗВА 2018. Випуск 36, ч. 2. С. 130–138.

сумісні з життям без надання швидкої ветеринарної допомоги, а ушкодження собаці «Амур» нанесені багаторазово в життєво важливу ділянку тіла – голову, а також в ділянку кисті правої грудної кінцівки. Смерть собаки «Амур» була насильницькою, передчасною від больового шоку, поступової крововтрати і зупинки серця, внаслідок політравми, спричиненої тупим твердим предметом, яким міг бути: палка, держак від лопати, металевий прут тощо.)⁹⁴.

Експертами встановлено прямий причинно-наслідковий зв'язок між тілесними ушкодженнями (політравмою) та смертю собаки. За характером ушкоджень, виявлених в трупі собаки, нанесені рани спричинили тяжкі страждання тварини перед смертю.

У постанові про призначення судово-ветеринарної експертизи, таким чином, рекомендується зазначати три наступні групи питань.

Перша група включає питання, що стосуються розпізнавальних ознак трупа тварини, зокрема: до якого виду належить труп дослідженої тварини; якої статі, віку труп тварин, які його фізіологічні особливості.

Друга група включає питання, що стосуються тілесних ушкоджень, що виявлені під час дослідження, обґрунтування механізму їх спричинення, а також танатологічних закономірностей.

Третя група питань стосується причинно-наслідкового зв'язку між виявленими ушкодженнями і смертю тварини; з'ясування, чи спричинили виявлені ушкодження біль, страждання і мучення тварини перед смертю; чи могли бути спричиненні

⁹⁴ Судово-експертні випадки дослідження трупів тварин з ознаками насильницької смерті від жорстокого поводження. Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини : зб. наук. праць ХДЗВА 2018. Випуск 36, ч. 2. С. 130–138.

виявленні ушкодження результатом насильницьких дій над твариною(ами).

Питання, які слідчий ставить судово-ветеринарному експерту:

1. *До якого виду відноситься досліджена тварина(ни) або труп (и)?*

Диспозиція ст. 299 КК України передбачає кримінальну відповідальність за жорстоке поводження не з будь-якими тваринами, а лише з такими, що належать до хребетних. Предметом злочину можуть бути такі хребетні тварини, як домашні (кіт, собака, папуга тощо), дикі (вовк, лисиця, лось, куріпка тощо), сільськогосподарські (велика рогата худоба, коні, свині, кози, вівці, кролі, нутрії, кури, гуси, качки тощо), лабораторні (щури, миші, хом'яки, морські свинки тощо), екзотичні (тхір, енот, ігуана, скунс, шимпанзе, папуга тощо), зоопаркові (слон, бегемот, верблюд тощо), циркові (мавпа, слон, ведмідь).

2. *Які фізіологічні особливості тварини?*

Жорстоким поводженням з дикими тваринами є порушення, в тому числі визначені ст. 20 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», зокрема, насильницькі дії, що призвели до тілесних ушкоджень, каліцтва чи смерті хребетних тварин:

– що мають дитинчат, які не здатні до самостійного існування;

– у період розмноження, виховання потомства, повернення до місць розмноження;

– вагітних самок тварин;

– які знаходяться в стані стресу, зазнаючи лиха (переправляються кригою, рятуються від бурі, пожежі, снігопаду, розливу, снігової лавини, потерпають від голоду, потрапляють на

ожеледицю, до глибокого снігу, на обмерзлих птахів, які знаходяться в ополонках, на тварин в інших місцях надзвичайних ситуацій);

– які знаходяться у безпорадному стані (нелютний молодняк птахів; молодняк ссавців; добування більків (дитинчат тюленя) шляхом забою їх палицями; новонароджені тварини з незагоєним пуповинням; старі та немічні;

– з наявними генетичними змінами;

– з використання пристосувань, що примушують тварину до перебування в неприродному положенні, що спричиняє надмірний біль, ушкодження тіла, або смерть;

– хворих, кульгавих травмованих чи скалічених;

– таких, що відчують біль або не можуть самостійно переміщуватися в просторі;

– з важкими відкритими пораненнями або випадінням внутрішніх органів;

– патрання живої риби тощо.

3. Які тілесні ушкодження виявлені в трупі тварини чи на тілі живої тварини, яка їх локалізація і характер?

Встановлені судово-ветеринарним експертом ушкодження, виявлені в трупі тварини чи на тілі живої тварини, їх локалізація і характер, дадуть можливість відповісти на питання про характер травмуючого знаряддя, яким тварині спричинені тілесні ушкодження, а для слідчого це буде спрямуванням на пошуки цього знаряддя травми і долучення його до матеріалів кримінального провадження в якості речового доказу.

4. Який механізм та яка черговість і послідовність спричинення тілесних ушкоджень, виявлених в трупі тварини чи на тілі живої тварини?

Ця інформація необхідна для формулювання висновку експерта за результатами проведеної судово-ветеринарної

експертизи, судовий експерт має встановити механізм, черговість і послідовність спричинення тілесних ушкоджень, котрі допоможуть слідчому та суду правильно встановити вид жорстокого поводження з твариною.

5. Яка причина смерті тварини?

Під час судово-ветеринарної експертизи трупа тварини головним завданням експерта є встановлення причини смерті.

Інформація про причини смерті тварини необхідна для встановлення причинно-наслідкового зв'язку між впливом на тіло тварини внаслідок жорстокого поводження з нею та її загибеллю.

6. Яка давність утворення ушкоджень, виявлених в трупі або на тілі живої тварини. Прижиттєвий чи посмертний характер вони носять на трупі тварини?

7. Чи є ушкодження, виявлені в трупі тварини, смертельними?

8. Які ускладнення здоров'я від спричинених ушкоджень виникли за життя тварини? Чи є ці ускладнення смертельними?

9. Чи є виявлені в трупі чи на тілі живої тварини тілесні ушкодження каліцтвом?

Диспозиція ст. 299 КК України передбачає настання кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, яке спричинило тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель цієї тварини. Констатація факту каліцтва тварини є специфічною ветеринарною категорією, передбачає спеціальні знання, тому відноситься до компетенції судово-ветеринарного експерта.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про захист тварин від жорстокого поводження” каліцтвом тварини є тілесне ушкодження, що призвело до втрати будь-якого органу або частини тіла тварини та/або до втрати фізіологічної функції органу тварини.

10. Чи є на тілі живої тварини або труні тварини характерні ознаки, за якими можна встановити характер та особливості зброї чи інших знарядь, якими спричинені ушкодження?

Виявлення ознак, за якими можна встановити характер та особливості зброї чи інших знарядь, якими спричинені ушкодження, відноситься до криміналістичної експертизи. Проте судово-ветеринарний експерт під час дослідження трупа тварини, смерть якої настала від жорстокого поводження, за морфологічними ознаками ушкодження може у ймовірній формі вказувати на вид зброї чи інші знаряддя, якими були спричинені ушкодження тварині.

11. Який причинно-наслідковий зв'язок між виявленими тілесними ушкодженнями і смертю тварини?

В системі причинно-наслідкових зв'язків тілесні ушкодження, каліцтво тварини, розлади її здоров'я і смерть, пов'язані з ушкодженнями через жорстоке поводження з нею, є суспільно-небезпечними наслідками, які виникли від тілесних ушкоджень, спричинених хребетній тварині, як об'єкту кримінально-правової охорони.

12. Чи могли бути виявлені ушкодження результатом насильницьких дій над твариною(ами)?

До насильницьких дій над твариною, можна віднести такі: згодовування сильнодіючих отрут; залишення тварини протягом тривалого часу без їжі, води, доступу повітря; дія на тварину термічних факторів (полум'я вогню, заморожування тварини живцем тощо); постановка над твариною ненаукового експерименту, що спричиняє її страждання; умисне використання у спортивно-видовищних заходах хворих, поранених, кульгавих тварин; використання пристосувань, що ставить тварину у неприродне положення, спричиняє надмірний біль, ушкодження

тіла або смерть; обливання тварини сильнодіючими хімічними реагентами.

Питання, чи могли бути виявлені ушкодження результатом насильницьких дій над твариною, відносяться до компетенції особи, що проводить розслідування злочину. Знуцання над твариною вчинене із застосуванням жорстоких методів являє собою заподіяння тварині особливо сильних чи надзвичайно тривалих страждань, або в такий спосіб, який свідчить про відсутність будь-якого жалю до тварини.

Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України дає пояснення, що жорстокі методи знущання над тваринами полягають в застосуванні особливо болючих способів (шляхом переломів кінцівок, тортур, удушення, катування, нацькування однієї тварини на іншу, оскільки одна з них зазнає значного фізичного болю від укусів, ушкоджень шкіри, вушних раковин, переломів кісток скелета, травм м'язів в результаті чого тварина зазнає істотних страждань). За такі діяння законодавство передбачає кримінальну відповідальність.

13. Чи спричинили виявлені ушкодження фізичний біль, страждання і мучення тварини (зокрема перед смертю)?

Під фізичним болем розуміється такий патофізіологічний стан тварини, який характеризується стражданнями, спричиненими фізичним впливом на її тіло.

Страждання – сукупність вкрай неприємних, обтяжливих або болісних відчуттів живої істоти, за яких вона відчуває фізичний і/або емоційний дискомфорт, біль, стрес, нестерпні муки.

З точки зору біології і ветеринарії тварини відчувають біль, як і будь-яка жива істота, що має нервову систему.

Мученням або заподіянням мук є дії, пов'язані з тривалим позбавленням тварини їжі, пиття чи тепла, утриманням її в шкідливих для здоров'я умовах тощо. Підводячи підсумок,

необхідно зазначити про те, що представлений перелік питань не вичерпує всіх можливих варіантів завдань, що можуть бути вирішені експертом при проведенні судово-ветеринарних експертиз. Але наведена система питань може слугувати орієнтиром для формування повного, якісного і обґрунтованого обвинувачення, згідно з ч. 7 ст. 69 КПК України у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявляє клопотання особі, яка призначила експертизу, чи суду, що доручив її проведення, щодо його уточнення.

4. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

У більшості країн світу діє розгалужене законодавство щодо захисту тварин від жорстокого поводження. Численними є правила, як слід поводитися з домашніми, дикими, сільськогосподарськими тваринами тощо. За порушення законів загрожує серйозне покарання, види та суворість якого варіюють від штрафів до позбавлення волі на певний строк.

Сполучені Штати Америки. Єдиний Федеральний закон щодо жорстокого поводження з тваринами у США був прийнятий у 2016 році.⁹⁵ Окремо у кожному штаті є закони, що регулюють деякі аспекти практичного догляду за тваринами, а саме закони про допустимі строки утримання тварин в умовах ізоляції, транспортних засобах, при транскордонних перевезеннях, а також строки утримання перед здійсненням присиплення (буквально – евтаназією – спричинення смерті тварині на прохання господаря). Ці закони не дають права тваринам, але забезпечують певний правовий захист у форматі дотримання вимог суспільної моралі та людськості і поваги у взаєминах з природою. Метою цих законів є запобігання насильству з боку людей у будь-якій формі, а також захист тварин від поганого поводження та жорстокого поводження шляхом застосування покарання за такі дії.

Зауважимо, що більшість законів штатів про унормування поводження з тваринами, запобігання та реагування на випадки жорстокого поводження з ними, розроблені в контексті захисту

⁹⁵ Єдиний Федеральний закон США щодо жорстокого поводження з тваринами US Public Law 89-544 (AWA-1966). URL : https://aldf.org/article/laws-that-protect-animals/?gclid=Cj0KCQjw480aBhDWARIsAMd966DAUIHy_EFv84SknFyKYvW5UsWexw8TpMz a1FdM33GZEITLK-ZlrswaArPBEALw_wcB.

Розділ 4. Міжнародний досвід правової охорони тварин від жорстокого поводження

суспільної моралі, тобто тварин як таких, а саме цієї вельми чутливої сфери суспільних відносин, моралі; особливе ставлення, ненасильницьке поводження з тваринами розглядається як спосіб зміцнення гуманістичних засад суспільного розвитку.

Наразі у законодавстві 41 штату та в окрузі Колумбія передбачена кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами як за тяжкий злочин. Як правило, виділяється 4 базові категорії злочинних дій по відношенню до тварин: 1) злочинна недбалість щодо тварин; 2) катування і умисне жорстоке поводження; 3) жорстоке поводження з тваринами, вчинене групою осіб; 4) насильство сексуального характеру над тваринами. У більшості штатів за жорстоке поводження з тваринами в залежності від категорії цього злочину передбачене покарання у виді штрафу, розміром від 400 до 150 000 дол. США та/або тюремне ув'язнення від 18 днів до 10 років, психічне лікування. Найпоширенішими кваліфікуючими ознаками є: особлива жорстокість у поводженні (спричинення мучення тварини), публічне знущання, катування, невиконання власником (господарем) тварини своїх обов'язків до догляду за твариною, вчинення акту жорстокого поводження з метою залякування інших осіб, залишення на вулиці (викидання), систематичні побої, спричинення каліцтва або позбавлення життя прирученої тварини.

Федеративна Республіка Німеччина. У 2002 році до Конституції Німеччини були внесені зміни, які включили захист тварин як окремий юридичний обов'язок держави (ст. 20а)⁹⁶. Хоча це конкретно не зазначено в самій конституції, Конституція була змінена таким чином, щоб врахувати почуття тварин.

⁹⁶ Конституція Федеративної Республіки Німеччина. URL : http://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_20a.html.

Принципи ст. 1 Закону Німеччини «Про захист тварин» від 18.05.2006⁹⁷ полягають у захисті життя та благополуччя тварин, відповідальності людей за тварин як «побратимів». Констатується, що жодна людина не має права завдавати тварині болю, страждань або шкоди без «розумної причини». Термін «тварина» в Законі не визначений. Деякі окремі положення Закону містять посилання на конкретні групи тварин, такі як хребетні, теплокровні тварини та риби, тоді як інші також включають холоднокровних тварин, амфібій, рептилії та головоногих моллюсків. Це свідчить про загальний, базовий підхід до тварин, як живих істот, здатних відчувати біль і страждання.

Ст. 3 вказаного вище Закону перераховує діяння, які становлять жорстоке поводження з тваринами. Зокрема, забороняється: домагатися від тварин виконання дій, які перевищують їхні можливості; домагатися виконання дій від тварини, яка проходить лікування, якщо такі дії здатні зашкодити її здоров'ю; дресирування тварин або використання тварин у спортивних змаганнях у спосіб, що завдає значного болю, страждань або тілесних ушкоджень; продаж або придбання немічної, хворої, абортованої або старої тварини, для якої подальше життя пов'язане з нестерпним болем або стражданням; відмова від домашньої тварини; використання тварини для зйомок, виставок, реклами чи подібного заходу, якщо це пов'язано з болем, стражданням або шкодою для тварини; давати тварині їжу, яка завдає значного болю, страждань або пошкоджень (наприклад, бите скло); використання пристрою, який суттєво обмежує належну поведінку тварини, зокрема рух тварини, або змушує тварину рухатися через прямий вплив електричного струму, чим спричиняє значний біль, страждання чи пошкодження тварини, а також використання тварини для

⁹⁷ Закон Федеративної Республіки Німеччина «Про захист тварин». (TierSchG). URL : <https://www.gesetze-im-internet.de/tierschg/BJNR012770972.html>.

Розділ 4. Міжнародний досвід правової охорони тварин від жорстокого поводження

власних статевих актів або навчання чи надання їх для статевих актів третім особам і, таким чином, примушування їх до поведінки, яка суперечить їх виду.

Ст. 4 Закону Німеччини «Про захист тварин» зазначає, що хребетну тварину можна вбити лише шляхом ефективного знеболення (анестезії) у стані непомітності та нечутливості або іншим чином, наскільки це можливо, лише з уникненням болю. Порушення заборони ст. 17 Закону, що стосується жорстокого чи тривалого заподіяння болю чи страждань хребетним, є кримінальним правопорушенням, яке карається позбавленням волі на строк до трьох років або штрафами від 5 000 до 25 000 євро. Практикуються також заходи конфіскації тварин та заборони на її заведення (придбання) у майбутньому (статті 19 і 20).

Французька Республіка. У Франції базовим у сфері захисту тварин від жорстокого поводження є Закон «Про небезпечних та бродячих тварин і захист тварин» № 99-5 від 06.01.1999⁹⁸. Основні положення цього Закону передбачають виділення породи собак, які можуть становити небезпеку, зокрема службові та сторожеві. Їх не мають права утримувати неповнолітні, неосудні особи, особи, які мають судимість або звільнені від відбування покарання з випробуванням, а також особи, у яких анульована ліцензія на утримання (володіння) тварини. Відповідно до Закону під домашніми тваринами розуміється будь-яка тварина, яка утримується або призначена для утримання людиною для прикрашання її дозвілля. Кримінальний кодекс Республіки Франція⁹⁹ передбачає, що факт жорстокого відношення або такого, що має сексуальний характер, або прояви насильства по відношенню до домашньої, прирученої тварини чи

⁹⁸ Закон Республіки Франція «Про небезпечних та бродячих тварин та захисту тварин». URL : <https://drive.google.com/file/d/1cX4-ZrLkeouwfJox9I85M6083Ggs44j/view>.

⁹⁹ Кримінальний кодекс Республіки Франція. URL : <https://drive.google.com/file/d/1zfmkgXBA6CCnz1tEXBnQOmK9qzMT1vvh/view>.

Розділ 4. Міжнародний досвід правової охорони тварин від жорстокого поводження

тварини, яка утримується в неволі, публічно або не публічно, карається позбавленням волі строком на два роки або штрафом у розмірі 30 000 євро.

У разі засудження власника тварини або якщо власник невідомий, суд виносить рішення про долю тварини, незалежно від того, чи вона була задіяна в судовому процесі. Суд має право винести рішення про конфіскацію тварини та передбачити її передачу до відомого громадського чи зареєстрованого фонду, або асоціацію із захисту прав тварин, які можуть визначати її подальшу долю на власний розсуд. Щодо фізичних осіб, винних у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених цією статтею, застосовуються також додаткові заходи покарання у вигляді остаточної чи тимчасової заборони на утримання тварини строком на п'ять і більше років, ведення професійної чи соціальної діяльності, якщо доходи, отримані від цієї діяльності, використовувалися для підготовки або вчинення аналізованого правопорушення. Положення цієї статті не застосовуються до боїв биків (бугаїв), у разі, якщо йдеться про безперервну місцеву традицію. Вони також не застосовуються до півнячих боїв у регіонах, де існує відповідна безперервна традиція.

Італійська Республіка. Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами передбачена ст. 544-ter Кримінального кодексу Італії¹⁰⁰. Під жорстоким поводженням за законодавством Італійської Республіки розуміється завдання травми, застосування тортур, введення заборонених лікарських препаратів або таких препаратів, які можуть завдати шкоди здоров'ю тварини, а також використання її для непосильної роботи. Таке кримінальне правопорушення карається позбавленням волі на строк від 3 до 18 місяців або штрафом у розмірі від 5 000 до 30 000 євро.

¹⁰⁰ Кримінальний кодекс Італійської Республіки. URL: <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale>.

Ст. 544-ter також містить кваліфікований склад (покарання збільшується вдвічі) за ознакою настання смерті тварини внаслідок перерахованих дій. У наступних варіативах ст. 544 з подальшим позначенням передбачена заборона на організацію різних шоу чи вистав, пов'язаних з тортурами та муками тварин, а також заборону організації боїв між тваринами. При цьому кримінально протиправним вважається не лише безпосередня організація перелічених заходів, а й сприяння такій організації як самостійний склад кримінального правопорушення. Кваліфікованим складом є організація вистав (шоу) тварин, пов'язаних зі здійсненням незаконних азартних ігор, або отримання прибутку як для себе, так і інших осіб, або якщо це спричинило смерть тварини. Покарання ж за простий склад, що міститься у ст. 544-4, включає позбавлення волі на строк від 4 місяців до 2 років і штраф у розмірі від 3 000 до 15 000 євро. Більш жорстка санкція передбачена за організацію та сприяння проведенню боїв між тваринами, тобто таких несанкціонованих змагань, які можуть поставити під загрозу фізичну цілісність тварини. Покарання за таке кримінальне правопорушення передбачає позбавлення волі на строк від 1 до 3 років та штраф у розмірі від 50 000 до 160 000 євро.

Обтяжуючими обставинами можуть бути вчинення діяння за участю неповнолітніх чи озброєних осіб, використання відеопродукції чи інших матеріалів, що містять сцени боїв тварин, і навіть зйомка чи ведення запису таких боїв чи змагань. У таких випадках покарання збільшується від 1/3 до 1/2. Крім того, у ст. 544-5 передбачено санкцію у вигляді позбавлення волі від 3 місяців до 2 років та штрафу у розмірі від 5 000 до 30 000 євро та за підготовку тварин до участі у боях або інших заборонених змаганнях. Таке ж покарання застосовуватиметься і до власників тварин, які свідомо знали про участь їх тварин у боях та змаганнях. Це ж покарання чекає на будь-яку людину, яка

Розділ 4. Міжнародний досвід правової охорони тварин від жорстокого поводження

організувала або зробила ставки на такі бої і змагання (навіть якщо вона на них і не була присутня).

Встановлена обов'язкова конфіскація тварини за кримінальні правопорушення, передбачені ст. 544-ter (жорстоке поводження з тваринами), 544-4 (шоу або вистави тварин), 544-5 (бої між тваринами). Винятком із цього правила є випадки, коли тварина належить людині, яка брала участь у скоєнні кримінального правопорушення. Додатковим покаранням є також зупинення права займатися розведенням, торгівлею та перевезенням тварин.

Аналіз КК Італії дозволяє дійти висновку, що законодавство цієї країни оперує бінарним підходом щодо захисту тварин: з одного боку – в контексті захисту моралі, з іншого – в контексті захисту власності, розглядаючи тварин як предмет права власності. Так, наприклад, Розділ II Книги XIII книги «Кримінальні правопорушення проти власності» містить ст. 638, яка передбачає відповідальність за вбивство або заподіяння каліцтв тваринам, що належать іншим людям. Якщо особа без необхідності вбиває або іншим чином погіршує стан чужої тварини, вона підлягає покаранню (за винятком випадків, коли діяння є більш тяжким злочином) у виді позбавлення волі строком до 1 року або штрафом у розмірі до 300 євро. Більш жорсткій відповідальності (від 6 місяців до 4 років позбавлення волі) підлягають особи, які вчинили таке кримінальне правопорушення щодо трьох або більше голів великої рогатої худоби або коней. При цьому норма містить у собі виняток: діяння не буде кримінально протиправним, якщо воно скоєно щодо птахів, які потрапили в чуже володіння та завдали шкоди.

Республіка Польща. Парламент Республіки Польща пішов звичаєним для країн романо-германської правової сім'ї шляхом

Розділ 4. Міжнародний досвід правової охорони тварин від жорстокого поводження

та прийняв у 1997 році базовий Закон «Про захист тварин»¹⁰¹, яким визначив засади убезпечення тварин від жорстокого поводження. Закон застосовується до всіх хребетних. Однак відмінним є те, що ключовою засадою такого стибу є визнання здатності тварин страждати. Відповідно до ст. 1 Закону «Про захист тварин» тварина як жива істота, що здатна страждати, не є річчю. В цьому є принципова відмінність від законодавства низки інших країн континентальної Європи.

Ба більше: відповідно до ст. 4 Закону «Про захист тварин» визнається, що тварини можуть страждати як фізично, так і психічно. Визнання здатності тварин страждати є відправною точкою законодавства про захист тварин у Польщі. Також цим законом забороняється хутрова промисловість; обмеження ритуального забою тварин; заборона використання тварин у цирках; заборона тримати тварин на прив'язі цілодобово, заборона використання важких ланцюгів та строгих ошейників; посилений контроль діяльності притулків для тварин; дотації на позиттєве утримання тварин, що працювали (наприклад службових собак).

Неналежне утримання тварин та жорстоке з ними поводження закономірно передбачене Кримінальним кодексом Польщі¹⁰² як злочин, що карається обмеженням волі, штрафом до 1000 злотих або доганою. Такі ж санкції застосовуються за недотримання загальних правил утримання тварини, що спричинило загрозу життю чи здоров'ю людей; цькування або залякування тварини, що ставить під загрозу її безпеку – карається обмеженням волі, штрафом до 1000 злотих або доганою. За відпущення собаки з повідку в лісі, якщо це не

¹⁰¹ Ustawa o ochronie zwierząt. URL : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19971110724>.

¹⁰² Кримінальний кодекс Республіки Польща. URL : <https://web.archive.org/web/20191023203736/http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>.

Розділ 4. Міжнародний досвід правової охорони тварин від жорстокого поводження

мисливський собака під час полювання, загрожує штраф або догана.

До жорстоких методів поводження з твариною польським законодавством віднесена діяльність людини, що призводить до патологічних змін в організмі тварини (соматичних і психологічних), особливо у вигляді наслідків від сильного болю, дія голодом, спрагою або електричним струмом. Забороняється навмисне каліцтво, зокрема шляхом спалювання або заморожування, а також косметичні зміни, зокрема обрізання вух і купірування хвоста собакам; використання хворих або надто молодих або старих тварин у справі репродукції; побиття тварин; надмірне навантаження на тварину; транспортування таким чином, що викликає непотрібні страждання та стрес; утримання в неприродній позі, що заподіює непотрібний біль; утримання тварин в неналежних умовах; зоофілія, перебування домашньої тварини чи сільськогосподарських тварин у несприятливих погодних умовах, що загрожують здоров'ю чи життю, а також утримання тварини без достатньої їжі чи води; організація боїв між тваринами. Описані дії караються штрафом або позбавленням волі на строк до двох років, збільшеним до трьох років у випадках особливої жорстокості, та з конфіскацією тварини, якщо порушник є власником. Суд також може заборонити порушнику володіти тваринами від одного до десяти років, заборонити працювати з тваринами та присудити штраф від 25 до 2500 злотих на користь захисту тварин (наприклад, на користь Товариства запобігання жорстокому поводженню з тваринами в Республіці Польща). Органи влади уповноважені негайно вилучати тварин для яких існує загроза життю з боку власників.

Латвійська Республіка. У Латвії існує досить розлога законодавча база у сфері захисту тварин, зокрема котів та собак. Основним нормативно-правовим актом є Закон Латвії «Про

Розділ 4. Міжнародний досвід правової охорони тварин від жорстокого поводження

захист тварин» від 09.12.1999¹⁰³. Також було прийнято та діє безліч допоміжних нормативних актів, які забезпечили виконання основного закону – це правила Кабінету Міністрів у галузі утримання та охорони тварин (сільськогосподарські, домашні, безпритульні, дикі тварини, тварини для дослідження, тварини для цирку, продажу, перевезення тощо). На даний момент галузь права у сфері утримання та захисту тварин чітко регулюється чинними законами та у разі їх порушення для винної особи визначено як адміністративну, так і кримінальну відповідальність. На власника покладається встановлений законом обов'язок забезпечувати:

- повноцінне харчування тварині не рідше одного разу на день;
- вільний постійний доступ тварині до свіжої води;
- собакам, старшим за три місяці, – щонайменше 30 хвилинну прогулянку не рідше ніж 2 рази на добу. Інтервал між прогулянками не повинен бути меншим за 10 годин;
- повноцінне харчування не рідше одного разу на день;
- собак, які не досягли 10-місячного віку, заборонено тримати прив'язаними;
- використовувати для розмноження хворих домашніх тварин, тварин із вродженими патологіями, а також фізіологічно та генетично несумісних тварин;
- використовувати для розмноження свійських тварин, якщо це загрожує здоров'ю цієї тварини;
- розміщувати для проживання свійських тварин на балконі чи лоджії;
- утримувати свійських тварин в антисанітарних умовах;
- використовувати засоби для позначення свійської тварини, які шкодять здоров'ю;

¹⁰³ Закон Латвії «Про захист тварин». URL : https://drive.google.com/file/d/1NqW4zj35T_zaLVwkd0BAxPWrlLV_P_tCD/view.

– створювати антисанітарні умови при утриманні свійських тварин.

Якщо домашня тварина напала на людину або є підозри щодо захворювання домашньої тварини на сказ, власник тварини не має права самовільно знищувати тварину, а зобов'язаний ізолювати тварину, повідомити ветеринарну службу та діяти відповідно до її вказівок. Порушення цього правила й самовільне позбавлення життя тварини поза обстановкою крайньої необхідності вважається кримінально протиправним.

Так, відповідно до ст. 230 Кримінального закону Латвії¹⁰⁴ за жорстоке поводження з тваринами, які внаслідок цього загинули або отримали каліцтво, або за катування тварини передбачається покарання у виді позбавлення волі на строк до 3 років або арешт, примусові роботи чи штрафу до 80 мінімальних місячних заробітних плат, з позбавленням прав утримувати тварин строком до 5 років, з конфіскацією майна. Відповідно до ст. 230-1 Кримінального закону Латвії за порушення правил у сфері утримання тварин, якщо внаслідок цього потерпілому (людині) заподіяно легке або середньої тяжкості тілесне ушкодження, що карається позбавлення волі на строк до 1 року або арештом, примусовими роботами або штрафом до 20 мінімальних місячних заробітних плат. Якщо внаслідок такого порушення потерпілому завдано тяжке тілесне ушкодження або спричинено смерть – це карається позбавлення волі на строк до 4 років або примусовими роботами, штрафом до 60 мінімальних місячних заробітних плат.

Отже, відмічаємо високий ступінь каузальності латвійського законодавства, зокрема в частині поводження із собаками й котами, що властиво в більшій мірі для країн англосаксонської правової сім'ї. Цікавим є те, що окремо криміналізована суспільно небезпечна бездіяльність щодо неналежного догляду за

¹⁰⁴ Кримінальний закон Латвійської Республіки. URL : <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal-law>The.

Розділ 4. Міжнародний досвід правової охорони тварин від жорстокого поводження

твариною, що потягнуло спричинення іншій людині тілесних ушкоджень. Відношення до тварин як джерела підвищеної небезпеки втілюється, таким чином, у варіативності кримінально каранних діянь. Так само широкою альтернативою характеризуються й покарання. Як видається, це є одним з проявів глобалізації у сфері права й конвергенції правових систем, що, в тому числі очікує і на нашу країну.

Республіка Болгарія. Єдиний закон «Про захист тварин» був прийнятий парламентом Болгарії у 2008 році¹⁰⁵. Основні положення цього закону, які, з огляду на оціночний характер та бланкетність диспозицій правових норм про жорстоке поводження з тваринами, можуть бути зведені до такого: заборона проявів жорстокості до тварин, а саме – будь-яка дія або бездіяльність, яка завдає тривалого або повторного страждання тварини, шкоду його здоров'ю, стрес, підвищення агресивності тварин шляхом селекції або навчання агресивності по відношенню до інших тварин або людей, використання строгих і електричних ошейників, електричних погонялок, хімічних, або травмуючи засобів, технічних приладів, допоміжних засобів, ціль яких – вплив на поведінку тварини, що причиняє їй сильний страх або біль, використання тварин для кінозйомок, фотозйомок, реклами та виставок, методи примусу тварин, які викликають у них біль, страждання, травми або стрес, цілеспрямований вплив на тварин температурним або іншим негативним атмосферним фактором, нестачею повітря або обмеженням вільного переміщення, залишення тварин на вулиці; використання живих тварин для годування (тобто як корму) інших тварин, відпускання на волю тварин, які виростили у домашніх умовах, попередньо не підготувавши їх до цього, сексуальне насильство щодо тварин. За

¹⁰⁵ Єдиний закон Болгарії «Про захист тварин». URL : <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135579104>.

подібні дії передбачена адміністративна відповідальність та стягнення у виді штрафу.

Ісландія. В Ісландії так само як і в більшості країн діє закон «Про захист прав тварин»¹⁰⁶ № 55, прийнятий, щоправда, дещо пізніше, ніж будь-де у державах Європи, у 2013 році. Він досить детально регламентує порядок поводження з різними видами тварин, а кримінальне законодавство не вирізняється каузальністю; використовується найбільш загальний бланкетний метод конструювання диспозиції кримінально-правової норми про заборону жорстокого поводження з тваринами.

Так, ст. 22 Закон Ісландії «Про захист прав тварин» передбачає обов'язкову реєстрацію (маркування або чіп) усіх домашніх тварин, зокрема худоби. Відповідно до ст. 24, якщо тварини тікають або губляться, їх господарі повинні негайно вжити заходів, щоб упіймати їх. Відповідний муніципалітет зобов'язаний взяти під опіку таких тварин, прочитати їх ідентифікаційні маркування та негайно вжити заходів, щоб зв'язатися з їхнім власником. Місцева влада може вимагати від господаря оплати будь-яких понесених витрат відповідно до чинного тарифу.

Якщо ж господар не може забрати тварину протягом тижня після отримання повідомлення про її вилов або якщо господар не був визначений протягом двох тижнів, муніципалітет може розглядати тварину як напівдику та розпоряджатися нею відповідним чином. Муніципалітет вважається господарем будь-якої тварини, яку він узяв під свою опіку зі всіма юридичними наслідками для службових осіб, зокрема й в контексті забезпечення належного догляду за твариною. Після закінчення 48 годин з моменту вилову муніципалітет може віддати тварину новому власнику, продати її для відшкодування понесених витрат

¹⁰⁶ Закон Ісландії «Про захист прав тварин». URL : <https://www.government.is/Publications/Legislation/Lex/?newsid=d7fda640-68d4-11e8-9429-005056bc4d74>.

або віддати розпорядження про присипання тварини без обов'язку компенсації витрат.

Ст. 39 закону встановлює можливість тимчасової заборони на утримання тварин у тих випадках, коли Управління з продовольства та ветеринарії Ісландії вважає це необхідним для припинення або запобігання жорстокому поводженню з тваринами. Цей орган уповноважений без попереднього повідомлення призупинити дозвіл господаря на утримання або догляд за тваринами, поки не будуть застосовані засоби захисту або не буде винесено рішення суду.

У ст. 45 цього ж закону передбачена кримінальна відповідальність та покарання у виді штрафу або ув'язнення за поводження з тваринами, які використовуються для змагань, вистав або інших цілях, що є шкідливим або викликає непотрібний страх; невиконання зобов'язань щодо забезпечення тварин відповідними умовами життя, як це передбачено або у адміністративних положеннях, виданих відповідно до неї. У разі значного або повторного порушення, правопорушник має бути позбавлений волі на строк до двох років, якщо тільки злочин не вважається досить серйозним, щоб бути підставою для покарання відповідно до ст. 174 Загального кримінального кодексу Ісландії¹⁰⁷.

Китайська Народна Республіка. У законодавстві Китайської Народної Республіки чітко не визначене поняття жорстокого поводження з тваринами. Основи законодавства про добробут тварин і «Закон про захист тварин» Китайської Народної Республіки, було розроблено у вересні 2009 року, але так і не було прийнято. Основним законодавчим актом щодо тварин є Закон Китайської Народної Республіки «Про тваринництво», який поширюється лише на худобу та птицю. Цей

¹⁰⁷Загальний кримінальний кодекс Ісландії. URL : <https://www.althingi.is/lagas/nuna/1940019.html>.

закон фокусується на захисті генетичних ресурсів, а не на захисті окремих тварин.

Також існують урядові «Правила поводження з лабораторними тваринами», ст. 29 яких передбачає, що доброзичливість до тварин означає вжиття ефективних заходів для уникнення непотрібної шкоди, голоду, дискомфорту, страху, тортур, хвороб або болю під час процесу вирощування та використання лабораторних тварин; дозволити тваринам вести природну поведінку, мати хороше управління та догляд, мати чисте та комфортне середовище проживання, а також мати достатню та здорову їжу і воду; уникнення або зменшення болю і страждань. Це стосується тільки лабораторних тварин. Також у Законі йдеться про захист дикої природи. Муніципальні органи влади вводять механізми страхування для покриття збитків у конфліктах дикої природи та людини у співпраці з комерційними структурами. Центральний уряд надає субсидії на збитки, щоб ще більше послабити напруженість між дикими тваринами та людьми.

Тож у Китаї немає загальнонаціональних законів, які б забороняли жорстоке поводження з тваринами. Відтак і кримінальна відповідальність за аналізовану категорію діянь не передбачена. Про певні, не забезпечені кримінально-правовим примусом, гарантії доброзичливого ставлення до тварин передбачаються тільки щодо сільськогосподарських тварин і тварин, що використовуються у дослідних цілях. Аналогічна ситуація спостерігається й в Ісламській республіці Іран, де взагалі немає жодного нормативно-правового акту, що регламентував би правила поводження з тваринами.

Таким чином, законодавство іноземних країн є вельми строкатим, неоднорідним і різниться у підходах до захисту тварин від жорстокого з ними поводження. Найбільш розвиненими виявляється законодавство країн-членів ЄС.

Відмічається широке застосування каузального підходу при конструюванні кримінально-правових норм, що частково знижує рівень їх бланкетності та спрощує застосування. Водночас у всіх зазначених іноземних країнах категорія «жорстоке поводження» залишається відкритою для тлумачення, відсилає для з'ясування духу закону до базових нормативно-правових актів у сфері захисту тварин. Такий же підхід властивий і українському кримінальному законодавству, зокрема й в частині змін і доповнень до ст. 299 КК України у напрямі деталізації окремих проявів жорстокого поводження з тваринами. І ця генеза триватиме й надалі.

ВИСНОВКИ

За останні роки в Україні відбулися глибокі зміни у правовому ландшафті захисту тварин, що свідчить про суттєву зміну менталітету українців у питанні нетерпимості жорстокого поводження з тваринами.

Прийняття Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» 21.02.2006 з подальшими змінами стало наріжним каменем у цій еволюції правової свідомості, свідченнями глибокої зміни українського менталітету в бік визнання необхідності захисту прав тварин. Подальші зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, зокрема у 2017 та 2021 роках, спрямовані на посилення відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, зменшення віку притягнення до відповідальності та уточнення процедур тимчасового вилучення тварин, ще більше закріпили ці тенденції.

Новий Закон України «Про ветеринарну медицину» № 1206-ІХ від 04.02.2021 зі змінами містить цілий Розділ VI «Благополуччя тварин». Цей Закон після набрання чинності фактично імплементує більшість положень Директиви ЄС 98/58, вперше закріплюючи на законодавчому рівні детальніші вимоги захисту сільськогосподарських тварин.

Змін зазнавали і підзаконні нормативно-правові акти: судово-ветеринарна експертиза була внесена 10.01.2019 до переліку судових експертиз Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5. Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 224 від 08.02.2021 затверджені Вимоги до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання, які вводяться в дію 01.01.2026. У 2023 році постановою Кабінету

Міністрів України № 1010 від 08.09.2023 були затверджені Порядок тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення та Порядок тимчасового вилучення та забезпечення утримання тварини під час кримінального провадження.

Поряд з законодавчими змінами розслідування випадків жорстокого поводження з тваринами набуває дедалі більшого значення, особливо в світлі зростаючої кількості досліджень, які пов'язують насильницькі злочини проти людей із попередніми випадками заподіяння шкоди тваринам. Цей зв'язок підкреслює важливість вирішення проблеми жорстокого поводження з тваринами не лише як питання добробуту тварин, але й як складової ширшої соціальної безпеки та психологічного здоров'я нації.

Належна організація процесу проведення першочергових слідчих дій, збирання та забезпечення збереження доказів, організація досудового розслідування загалом можуть безпосередньо вплинути на попередження скоєння зловмисниками в майбутньому злочинів проти життя та здоров'я людей.

Підбиваючи підсумки зазначимо, що шлях до більш комплексної та ефективної правової бази для захисту тварин та її застосування на практиці продовжується. Незважаючи на виклики, пов'язані з відсутністю фінансування вказаних заходів, триваючою повномасштабною військовою агресією російської федерації проти України, еволюція цінностей суспільства та поступові правові реформи дають надію на подальший необхідний прогрес у сфері захисту тварин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Adulthood animal abuse among men arrested for domestic violence#. J.Febres et al. “Violence against Women”, 2014.
2. Animal Abuse as a Warning Sign of School Massacres: A Critique and Refinement: study of Christopher P. Flynn and Meghan M. Heitzeg, Yale University School of Medicine, Journal of Interpersonal Violence, 2017, P. 134.
3. Animal Welfare. URL: <http://www.fao.org/ag/againfo/themes/animal-welfare/aw-direc/search/detail/en/c/8255/>.
4. Arrest and Prosecution of Animal Sex Abuse (Bestiality) Offenders in the United States, 1975–2015, M. Jenny Edwards, Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online May 2019, JAAPL.003836-19.
5. Biological safety use of animals by humans / Council of Europe, Human rights and legal affairs. URL: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/biological_safety_and_use_of_animals/default.asp.
6. Detailed Discussion of Cross-Reporting Laws for Child Abuse and Animal Abuse / URL: <https://www.animallaw.info/article/detailed-discussion-cross-reporting-laws>.
7. *European Convention for the Protection of Animals during International Transport : The International Document of Council of Europe*, 13.12.1968. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22004A0713%2801%29/>.
8. Exploring the Link Between Pet Abuse and Controlling Behaviors in Violent Relationships. C.Simmons, P. Lehmann, 2007.
9. F. Ascione, Battered Women’s Reports of Their Partners’ and Their Children’s Cruelty to Animals, Journal of Emotional Abuse, 1998.

10. Refining the Link Between Animal Abuse and Subsequent Violence. Arluke Arnold., 2009.

11. The European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes : *The International Document of Council of Europe*, 17.11.1978. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21978A1117%2801%29/>

12. The Universal Declaration on Animal Welfare. URL: http://www.worldanimalprotection.ca/sites/default/files/media/ca_-_en_files/case_for_a_udaw_tcm22-8305.pdf

13. Universal declaration of animal rights (15 October 1978). URL: <https://constitutii.files.wordpress.com/2016/06/file-id-607.pdf>.

14. Ustawa o ochronie zwierząt. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19971110724>.

15. Баран Є. Вироки у справах про жорстоке поводження з тваринами за 2020 рік / стаття від 5 травня 2020 року, *Юридична газета online* : всеукраїнське професійне юридичне видання URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/viroki-u-spravah-pro-zhorstoke-povodzhennya-z-tvarinami-za-2020-rik1.html>.

16. Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 14.09.2022 по справі № 359/5772/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106315852>.

17. Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 29.11.2013 у справі № 127/26762/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/35768125>.

18. Вирок Гайворонського районного суду Кіровоградської області у справі № 1103/2124/2012 від 13.09.2012 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/27074351>.

19. Вирок Доманівського районного суду Миколаївської області від 23.05.2019 по справі № 475/722/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81920913>.

20. Вирок Ківерцівського районного суду Волинської області від 01.02.2023 у справі № 158/2848/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108714742>

21. Вирок Кіровського районного суду м. Донецьк у справі № 1-\0525\389\12 від 19.07.2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25396176>.

22. Вирок Кіровського районного суду м. Кіровограда від 19.10.2018 по справі 404/5931/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77222731>.

23. Вирок Коростишівського районного суду Житомирської області від 22. 09.2022 по справі № 935/399/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106405471>.

24. Вирок Мурованокуріловецького районного суду Вінницької області від 15.02.2019 по справі № 139/1243/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79842765>.

25. Вирок Нахимівського районного суду м. Севастополь від 6.08.2013 у справі №2704/6991/12 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/33491688>.

26. Вирок Недригайлівського районного суду Сумської області у справі № 1/1812/42/12 від 7.08.2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/26091511>.

27. Вирок Новомосковського міськрайонного суду від 02.12.2019 по справі 183/5318/19. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86006901>.

28. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 26.11.2013 у справі № 185/10033/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/36422974>

29. Вирок Свердловського міського суду Луганської області від 26.06.2012 у справі № № 1-553/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/25070870>.

30. Вирок Сколівського районного суду Львівської області від 21.01.2019 по справі № 453/1534/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79319131>.

31. Вирок Софіївського районного суду Дніпропетровської області від 18.12.2018 по справі № 193/1178/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78848667>.

32. Головка І. А. Відмежування жорстокого поводження з тваринами від незаконного полювання. *Часопис Хмельницького університету управління та права : університетські наукові записки*. 2008. № 3. С. 271.

33. Директива ЄС 98/58 щодо захисту тварин, що утримуються для сільськогосподарських цілей від 20.07.1998 URL: <https://ciwf.in.ua/wp-content/uploads/2015/03/direktivu.pdf>.

34. Дніпропетровські маніяки / Вікіпедія офіційний сайт URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дніпропетровські_маніяки.

35. Європейська конвенція про захист домашніх тварин : міжнародний документ, ратифікований Законом України № 578-VII від 18.09.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15#Text.

36. Європейська конвенція про захист хребетних тварин (Страсбург, 18.03.1986) : міжнародний документ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137#Text.

37. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей : Міжнародний документ Ради Європи від 18.03.1986 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137#Text.

38. Єдиний державний реєстр судових рішень. Жорстоке поводження з тваринами. Вироки 2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

39. Єдиний державний реєстр судових рішень. Жорстоке поводження з тваринами. Вироки 2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

40. Єдиний державний реєстр судових рішень. Жорстоке поводження з тваринами. Вироки 2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

41. Єдиний закон Болгарії «Про захист тварин». URL: <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135579104>.

42. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 рр. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820&c=edit&_c=fo# (дата звернення: 17.08.2022).

43. Єдиний Федеральний закон США щодо жорстокого поводження з тваринами US Public Law 89-544 (AWA-1966). URL: https://aldf.org/article/laws-that-protect-animals/?gclid=Cj0KCQjw48OaBhDWARIsAMd966DAUIHy_EFх84SknFyKYvW5UsWexw8TpMza1FdM33GZEITLK-ZlrswaArPBEALw_wcB.

44. Закон Ісландії «Про захист прав тварин». URL: <https://www.government.is/Publications/Legislation/Lex/?newsid=d7fda640-68d4-11e8-9429-005056bc4d74>.

45. Закон Латвії «Про захист тварин». URL: https://drive.google.com/file/d/1NqW4zj35T_zalVwkdoBAxPWrlV_P_tCD/view.

46. Закон Республіки Франція «Про небезпечних та бродячих тварин та захисту тварин». URL: <https://drive.google.com/file/d/1cX4-ZrLkeouwflJox9I85M6083Ggs44j/view>.

47. Закон Федеративної Республіки Німеччина «Про захист тварин». (TierSchG). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/tierschg/BJNR012770972.html>.

48. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2016 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/2016_zvit (дата звернення: 17.08.2022).

49. Звітність Державної судової адміністрації України. Форма 7. Звіт про склад засуджених за 2017 рік. URL: https://court.gov.ua/inshе/sudova_statystyka/rik_2017 (дата звернення: 17.08.2022).

50. Зубченко М. І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження : монографія / Під наук. ред. Т. Р. Короткого. Одеса : Фенікс, 2016. С. 103.

51. Зубченко М. І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження : монографія / Під наук. ред. Т. Р. Короткого. Одеса : Фенікс, 2016. С. 119.

52. Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду затверджена спільним наказом 27.08.2010 № 51/401/649/471/23/125 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0051900-10#Text>.

53. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5).

54. Кебуладзе В. Чарунки долі : есеї. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. С. 9-12.

55. Конституція Федеративної Республіки Німеччина. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_20a.html.

56. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 2. Луганськ : видавництво «Елтон-2», 2012. С. 183.

57. Кримінальний закон Латвійської Республіки. URL: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal-lawThe>.

58. Кримінальний кодекс Італійської Республіки. URL: <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale>.

59. Кримінальний кодекс Республіки Польща. URL: <https://web.archive.org/web/20191023203736/http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>.

60. Кримінальний кодекс Республіки Франція. URL: <https://drive.google.com/file/d/1zfmkgXBA6CCnz1tEXBnQOmk9qzMT1vvh/view>.

61. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 847, 850.

62. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 952-953.

63. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 953.

64. Олена Панченко. Я став свідком знущання над твариною. Розповідаємо, що треба робити і чи карають за це в Україні / інтерв'ю з Мариною Сурковою віце-президенткою Асоціації зоозахисних організацій України : опубліковане 9 лютого 2021 року у журналі «*The Villge*», м. Київ, URL: www.the-village.com.ua/village/city/animals/307471-yak-domogtisyapokarannya-dlya-doghanteriv.

65. Перелік актуалізовано станом на березень 2023, додаткова інформація <https://dpss.gov.ua/bezpechnist-harchovih-produktiv-ta-veterinarna-medicina/p-laboratorij>, <https://dpss.gov.ua/perelik-laboratorij>.

66. Порядок використання тварин у сільському господарстві, затверджений Наказом Міністерства аграрної політики та

продовольства України № 652 від 25.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1898-12#Text>.

67. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2023 № 1010 «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення та Порядку тимчасового вилучення та забезпечення утримання тварини під час кримінального провадження» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2023-%D0%BF#Text>

68. Постанова Верховного Суду у справі № 127/29538/19 від 20.05.2021. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97175068>

69. Правила транспортування тварин : постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1402. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-2011-%D0%BF#Text>.

70. Про затвердження Порядку проведення науковими установами дослідів, експериментів на тваринах : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.03.2012 № 249. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0416-12#Text>.

71. Про затвердження Порядку тимчасового вилучення тварини у справах про адміністративні правопорушення та Порядку тимчасового вилучення та забезпечення утримання тварини під час кримінального провадження : постанова Кабінету міністрів від 08 вересня 2023 № 1010 Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-tymchasovoho-vyluchennia-tvaryny-u-spravakh-pro-administrativni-pravoporushennia-ta-poriadku-tymchasovoho-vyluchennia-ta-zabezpechennia-utrymannia-i080923-1010>.

72. Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію : постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2021 № 65 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2021-%D0%BF#Text>.

73. Про захист тварин від жорсткого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>.

74. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2016 № 3447-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>

75. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення 17.08.2022).

76. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 № 2894-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137#Text.

77. Репецький С. П. Суспільна моральність як об'єкт кримінально-правової охорони: дис. канд. юрид. наук. Київ, 2010. 127 с.

78. Судова ветеринарна експертиза / Експертизи, офіційний сайт Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Заслуженого проф. М.С. Бокаріуса» URL: <https://www.hniise.gov.ua/14296-sudovo-veterinarna-ekspertiza.html>.

79. Судово-експертні випадки дослідження трупів тварин з ознаками насильницької смерті від жорсткого поводження. Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини : зб. наук. праць ХДЗВА 2018. Випуск 36, ч. 2. С. 130–138.

80. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ, Угода від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011.

81. Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекції. Харків : Право, 2018. С. 249–251.

82. Ухвала Вінницького апеляційного суду у справі № 127/2822/18 від 23.01.2023 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108523531>

83. Ухвала Красноармійського міськрайонного суду Донецької області у справі № 235/7763/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

84. Ухвала слідчого судді Орджонікідзевського районного суду м. Харкова у справі № 644/2549/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

85. Хижняк Є.С. Ідентифікація особистості злочинця за віртуальними слідами в мережі інтернет. Підприємство, господарство і право. 2017. №11. С. 217–221.

86. Шульга А. В Україні живуть справжні людожери / Анастасія Шульга, Надзвичайні новини : стаття від 27.07.2016 URL: https://nnovosti.info/articles/v_ukrajini_zhivut_spravzhni_ljudozheri-215.html.

87. Яценко І. В., Запара С. І., Захар'єв А. В., Кириченко В. М. Судово експертні випадки дослідження трупів тварин з ознаками насильницької смерті від жорстокого поводження. Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини. 2018. № 35. Ч. 2 С. 130-137.

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про захист тварин від
жорстокого поводження
(Відомості Верховної Ради України
(ВВР), 2006, № 27, ст.230)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 1759-VI від 15.12.2009, ВВР, 2010, № 9, ст.76
№ 5456-VI від 16.10.2012, ВВР, 2013, № 46, ст.640 -
зміни набирають чинності з 18.11.2012, крім положень, які стосуються
передачі повноважень від територіальних органів центрального органу
виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну
політику у сфері охорони навколишнього природного середовища,
обласним, Київській, Севастопольській міським державним
адміністраціям, органам виконавчої влади Автономної Республіки
Крим, які набирають чинності з 18.05.2013 - див. пункт 1 розділу II
Закону № 5456-VI від 16.10.2012

- № 5459-VI від 16.10.2012, ВВР, 2013, № 48, ст.682
- № 406-VII від 04.07.2013, ВВР, 2014, № 20-21, ст.712
- № 1193-VII від 09.04.2014, ВВР, 2014, № 23, ст.873
- № 322-VIII від 09.04.2015, ВВР, 2015, № 25, ст.194
- № 323-VIII від 09.04.2015, ВВР, 2015, № 25, ст.195
- № 222-VIII від 02.03.2015, ВВР, 2015, № 22, ст.158
- № 766-VIII від 10.11.2015, ВВР, 2015, № 52, ст.482
- № 1832-VIII від 07.02.2017, ВВР, 2017, № 12, ст.131
- № 2120-VIII від 22.06.2017, ВВР, 2017, № 34, ст.371
- № 440-IX від 14.01.2020, ВВР, 2020, № 28, ст.188
- № 1684-IX від 15.07.2021 - вводить в дію з 08.11.2021
- № 2573-IX від 06.09.2022
- № 3039-IX від 11.04.2023 }

Цей Закон спрямований на захист від страждань і загибелі тварин унаслідок жорстокого поводження з ними, захист їх природних прав та укріплення моральності й гуманності суспільства.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

тварини - біологічні об'єкти, що відносяться до фауни: сільськогосподарські, домашні, дикі, у тому числі домашня і дика птиця, хутрові, лабораторні, зоопаркові, циркові;

дикі тварини - тварини, природним середовищем існування яких є дика природа, у тому числі ті, які перебувають у неволі чи напіввільних умовах;

домашні тварини - собаки, коти та інші тварини, що протягом тривалого історичного періоду традиційно утримуються і розводяться людиною, а також тварини видів чи порід, штучно виведених людиною для задоволення естетичних потреб і потреб у спілкуванні, що, як правило, не мають життєздатних диких популяцій, які складаються з особин з аналогічними морфологічними ознаками, та існують тривалий час у їх природному ареалі;

сільськогосподарські тварини - тварини, що утримуються та розводяться людиною для отримання продуктів і сировини тваринного походження;

безпритульні тварини - домашні тварини, що залишилися без догляду людини або утворили напіввільні угруповання, здатні розмножуватися поза контролем людини;

експериментальна тварина - тварина, що використовується для проведення наукових дослідів, експериментів;

евтаназія - гуманні методи умертвіння тварин, що виключають їх передсмертні страждання;

жорстоке умертвіння тварин - умертвіння тварин без застосування знеболюючих засобів, що запобігають відчуттю тваринами болю і страху;

біостерилізація - позбавлення тварини хірургічним або біологічним способом здатності до відтворення потомства (репродуктивної здатності);

{Абзац десятий статті 1 в редакції Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

дельфінарій - підприємство, установа, організація, до складу якої входить комплекс інженерно-технічних споруд і систем для утримання в умовах неволі морських ссавців, а також для організації видовищ за їх участю;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

утримання диких тварин у напіввільних умовах - утримання у штучно створених умовах набутих у встановленому порядку диких тварин, за якого вони живляться переважно природними кормами, але не мають можливості вільного переміщення за межі штучно ізольованої ділянки;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

центр реабілітації тварин - юридична особа, створена з метою організації порятунку, утримання та лікування в умовах неволі тварин, що зазнали травми, стихійного лиха, незаконного вилучення з природного середовища, а також з метою фізичної та психологічної реабілітації таких тварин для повернення їх у дику природу або пожиттєвого утримання;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

жорстоке поводження з тваринами - знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, у тому числі спричинило тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель, нацькування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення тварин напризволяще, а також інші порушення правил утримання, поводження та транспортування тварин;

{Абзац статті 1 в редакції Законів № 2120-VIII від 22.06.2017, № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

гуманне ставлення до тварин - дії, що відповідають вимогам захисту тварин від жорстокого поводження і передбачають доброзичливе ставлення до тварин, сприяння їх благому, покращання якості їх життя тощо;

пересувний звіринець - спеціально обладнані некапітальні споруди, тимчасові приміщення, транспорт, мобільні клітки, огорожі, інші пересувні конструкції, що використовуються закладами культури, цирками, пересувними цирками, гастрольними центрами та іншими особами для тримання і транспортування диких тварин з метою їх використання у цирковій, естрадній, розважальній діяльності (публічного і приватного характеру), а також для їх публічної демонстрації, залучення до показів, виставок, що не мають наукового значення;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2120-VIII від 22.06.2017}

карантинний майданчик - спеціально обладнані приміщення або частини приміщень, які призначені для тимчасового утримання домашніх тварин у разі їх вилову чи тимчасової ізоляції;

утримання в домашніх умовах - обмеження природної волі домашніх тварин, що виключає їх вільне переміщення за межами квартири, подвір'я окремого будинку;

притулки для тварин - неприбуткові установи, спеціально призначені та облаштовані для утримання безпритульних тварин;

каліцтво тварини - тілесне ушкодження, що призвело до втрати будь-якого органа або частини тіла тварини та/або до втрати фізіологічної функції органа тварини;

{Статтю 1 доповнено абзацом двадцятим згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

тілесне ушкодження тварини - порушення анатомічної цілісності або фізіологічної функції органів і тканин тіла тварини, що виникає внаслідок дії одного чи декількох зовнішніх ушкоджуючих чинників;

{Статтю 1 доповнено абзацом двадцятим згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

тестування собак - відбір для племінної роботи повноцінних за поведінковими реакціями собак, що відповідають вимогам стандарту.

{Статтю 1 доповнено абзацом двадцятим згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Стаття 2. Нормативно-правове регулювання захисту тварин від жорстокого поводження

Нормативно-правове регулювання захисту тварин від жорстокого поводження здійснюється цим Законом, законами України "Про тваринний світ", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про ветеринарну медицину", "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", "Про захист населення від інфекційних хвороб" та іншими нормативно-правовими актами, що прийняті відповідно до нього.

Якщо міжнародним договором України встановлені інші правила щодо захисту тварин від жорстокого поводження, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародного договору України.

Стаття 3. Сфера дії цього Закону

Дія цього Закону поширюється на відносини, що виникають у зв'язку з утриманням тварин та поводженням із ними фізичних та юридичних осіб.

Дія цього Закону не поширюється на установи Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Служби безпеки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику.

{Частина друга статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5456-VI від 16.10.2012, № 406-VII від 04.07.2013, № 766-VIII від 10.11.2015, № 440-IX від 14.01.2020}

Дія цього Закону поширюється на такі види діяльності:

- скотарство, включаючи племінне скотарство;
- поводження з тваринами на території державних природних заповідників та на інших особливо охоронюваних природних територіях;
- мисливство, мисливське господарство, рибальство;
- утримання домашніх тварин і племінна робота з ними;
- використання тварин у цирках, зоопарках, на виставках та інших видовищних заходах;
- використання тварин у спорті, у сфері відпочинку і розваг людей;
- використання тварин у науково-дослідних і навчальних цілях, у тестуванні;
- використання тварин у виробництві, у тому числі у виробництві біологічних препаратів;

інші види діяльності, де здійснюється вплив на тварин.
Дія цього Закону поширюється на поводження з тваринами незалежно від форми власності та інших речових прав на них.

Стаття 4. Основні принципи захисту тварин від жорстокого поводження

Поводження з тваринами ґрунтується на таких принципах:
жорстоке поводження з тваринами є несумісним з вимогами моральності та гуманності, спричиняє моральну шкоду людині;
забезпечення умов життя тварин, які відповідають їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям;
право власності та інші речові права на тварин у разі жорстокого поводження з ними можуть бути припинені відповідно до цього Закону;
заборона жорстоких методів умертвіння тварин;
відповідальність за жорстоке поводження з тваринами;
утримання і поводження з домашніми тваринами без мети заподіяння шкоди як оточуючим, так і самій тварині.

Стаття 5. Заборона пропаганди жорстокого поводження з тваринами

Забороноюються пропаганда жорстокого поводження з тваринами, заклики до жорстокого поводження з ними, а також пропаганда мисливства в системі дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти.

Забороноюється використання в розважальних або комерційних цілях матеріалів, що демонструють жорстоке поводження з тваринами.

Стаття 6. Виховання гуманного ставлення до тварин

Виховання гуманного ставлення до тварин є важливою складовою етичного, культурного та екологічного виховання громадян.

Виховання гуманного ставлення до тварин передбачає формування високого рівня еколого-етичної свідомості та культури громадян.

Виховання гуманного ставлення до тварин забезпечується шляхом викладання курсів з екологічної етики та гуманного ставлення до тварин у дошкільних навчальних закладах, у системі загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти.

Розділ II

ПРАВИЛА УТРИМАННЯ ТВАРИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЖОРСТОКІСТЬ

Стаття 7. Загальні правила утримання тварин, що виключають жорстокість

Умови утримання тварин повинні відповідати їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям.

Умови утримання тварин повинні задовольняти їх природні потреби в їжі, воді, сні, рухах, контактах із собі подібними, у природній активності та інші потреби.

Кількість тварин, що утримуються, обмежується можливістю забезпечення їм умов утримання відповідно до вимог цього Закону.

Місце утримання тварин повинно бути оснащено таким чином, щоб забезпечити необхідні простір, температурно-вологісний режим, природне освітлення, вентиляцію та можливість контакту тварин із природним для них середовищем.

Утримання тварин у дитячих закладах допускається за умови забезпечення постійного догляду за тваринами відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 8. Особливості утримання диких тварин у неволі

Утримання диких тварин у неволі допускається, якщо створені умови, що відповідають їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям.

Утримання диких тварин у неволі без створення відповідних умов не допускається.

Утримання диких тварин у неволі допускається за наявності дозволу, що видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

{Частина третя статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Утримання диких тварин у неволі без дозволу допускається в разі тимчасового утримання врятованої постраждалої тварини.

Допускається утримання дрібних диких тварин, які традиційно утримуються людьми в неволі і можуть бути забезпечені умовами утримання відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 9. Особливості утримання домашніх тварин

Особа, яка утримує домашню тварину, зобов'язана:

забезпечити домашній тварині необхідні умови, що відповідають її біологічним, видовим та індивідуальним особливостям, відповідно до вимог цього Закону;

дотримуватися санітарно-гігієнічних норм експлуатації жилого приміщення, де утримується домашня тварина (місце постійного утримання), та норм співжиття.

Правила утримання домашніх тварин встановлюються органами місцевого самоврядування.

Особи, які утримують домашніх тварин, мають право з'являтися з ними поза місцями їх постійного утримання (супроводжувати їх).

Супроводжувати домашню тварину може особа, яка досягла 14-річного віку.

Особа, яка супроводжує тварину, зобов'язана забезпечити:

безпеку оточуючих людей і тварин, а також майна від заподіяння шкоди супроводжуваною домашньою твариною;

безпеку супроводжуваної домашньої тварини;

безпеку дорожнього руху при проходженні з домашньою твариною біля транспортних шляхів і при їх переході шляхом безпосереднього контролю за її поведінкою;

наявність повідка для здійснення виходу собак та інших домашніх тварин, які можуть становити небезпеку для життя чи здоров'я людини, поза місцем постійного утримання таких тварин, а також намордника на собаках порід, що включені до Переліку небезпечних порід собак, що затверджується Кабінетом Міністрів України;

{Частина п'яту статті 9 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводить в дію з 08.11.2021}

наявність на домашній тварині нашійника з ідентифікуючими позначками.

{Частина п'яту статті 9 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводить в дію з 08.11.2021}

При супроводженні домашніх тварин не допускається залишати їх без нагляду.

Дозволяється утримувати:

домашніх тварин - у квартирах, де проживає кілька сімей, - лише за письмовою згодою всіх мешканців квартири. При цьому не дозволяється утримувати домашніх тварин у місцях загального користування;

домашніх тварин - у "зоокутках" дитячих, освітніх, наукових, санаторно-курортних і оздоровчих закладів - з дозволу відповідного органу за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини;

{Абзац третьої частини сьомої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5456-VI від 16.10.2012, № 2573-IX від 06.09.2022}

домашніх тварин - у вільному вугулі на ізольованій, добре огороженій території (в ізольованому приміщенні) на прив'язі або без неї;

домашніх тварин - юридичними особами: для охорони - в обладнаних приміщеннях або на прив'язі; для дослідної мети - у вольєрах, біологічних клініках (віваріях) або в розплідниках;

собак - без повідків і намордників під час оперативного використання правоохоронними органами, собак спеціального призначення, а також собак під час муштри, на полюванні, на навчально-дресирувальних майданчиках.

Фізичні та юридичні особи, які утримують домашніх тварин, зобов'язані дотримуватися вимог нормативно-правових актів, зазначених у статті 2 цього Закону, санітарно-гігієнічних і ветеринарних норм та правил, а також не допускати порушень прав і законних інтересів інших фізичних і юридичних осіб та не створювати загрози безпеці людей, а також інших тварин.

Забороняється утримувати тварин:

особам, на яких накладалося адміністративне стягнення або застосовувалися заходи впливу за вчинення правопорушення, пов'язаного з жорстоким поведінням з тваринами, - протягом року з дня набрання законної сили постановою про накладення адміністративного стягнення чи застосування заходів впливу;

особам, які притягалися до кримінальної відповідальності за жорстоке поведіння з тваринами або були звільнені від кримінальної відповідальності та провадження у справі закрито за nereабілітуючими обставинами, або стосовно яких були застосовані примусові заходи медичного чи виховного характеру, - протягом 10 років з дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду або рішенням про звільнення

від кримінальної відповідальності та закриття провадження у справі за nereабілітуючими обставинами, або рішенням про застосування, продовження, зміну примусових заходів медичного чи виховного характеру.

{Статтю 9 доповнено частиною дев'ятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Стаття 10. Ветеринарне обслуговування тварин

Особа, яка утримує тварину, зобов'язана забезпечити своєчасне надання їй ветеринарної допомоги.

У разі виникнення підозри на наявність у тварини захворювання особа, яка її утримує, зобов'язана негайно ізолювати таку тварину і звернутися до ветеринарного лікаря.

Ветеринарні процедури щодо тварин можуть здійснювати тільки особи, які мають відповідну фахову освіту.

Ветеринарне обслуговування повинно включати послуги з евтаназії тварин для припинення страждань тварини, якщо вони не можуть бути припинені в інший спосіб.

{Частина четверта статті 10 в редакції Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Стаття 11. Транспортування тварин

При транспортуванні тварин повинні задовольнятися їх потреби в їжі та воді, а також має бути забезпечений захист від шкідливого для них зовнішнього впливу.

Транспортний засіб, призначений для перевезення тварин, повинен бути спеціально оснащений для того, щоб виключати травмування або загибель тварин.

При завантаженні і розвантаженні тварин мають використовуватися пристрої і прийоми, що виключають травмування і загибель тварин.

Транспортування тварин різних видів проводиться роздільно, за винятком таких їх видів, які природно контактують один з одним або є нейтральними один до одного.

Загиблі тварини і ті, що не підлягають подальшому транспортуванню, повинні бути усунуті від інших на першій же стоянці.

Правила транспортування тварин затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Перевезення тварин у транспорті загального користування здійснюється відповідно до правил перевезення тварин у транспорті загального користування.

Стаття 12. Особливості права власності та інших речових прав на тварин

Право власності або інші речові права особи, яка утримує тварину, обмежені обов'язком дотримання норм і вимог цього Закону.

Право власності та інші речові права на тварин у разі жорстокого поводження з ними можуть бути припинені за рішенням суду шляхом їх оплатного вилучення або конфіскації.

Угоди, укладені особою, яка не досягла 18 років, з набуття або передачі права власності чи іншого речового права на тварину можуть бути визнані недійсними за рішенням суду, якщо такі угоди укладені без згоди батьків цієї особи або осіб, що їх замінюють.

Шкода, заподіяна особі або майну фізичної особи, а також шкода, заподіяна майну юридичної особи твариною, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її утримує.

Стаття 13. Умови угод, предметом яких є тварини

Продаж з попереднім виставленням пропонованих тварин для показу покупцям допускається в разі дотримання вимог цього Закону.

Продавець тварини зобов'язаний забезпечити покупця достовірною інформацією про вид, породу, стан здоров'я та інші якості тварини, а також про умови її утримання.

Якщо продається дика тварина з числа видів, що занесені до Червоної книги України або підлягають охороні відповідно до чинних міжнародних договорів України, інша дика тварина, продавець тварини зобов'язаний також надати покупцеві документ, що засвідчує законність набуття такої тварини у власність.

Дарування тварин допускається після попереднього погодження з майбутнім власником.

{Статтю 14 виключено на підставі Закону № 1759-VI від 15.12.2009}

Стаття 15. Притулки для тварин

Для утримання безпритульних тварин створюються притулки для тварин.

Притулки для тварин можуть створюватися органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, громадськими і благодійними організаціями та фізичними особами.

Притулки для тварин проводять свою діяльність за рахунок коштів їх власників, а також будь-яких інших не заборонених законом джерел.

Місцеві бюджети можуть передбачати кошти на створення притулків для тварин та відшкодування витрат притулкам по утриманню тварин незалежно від форм власності.

Положення про притулок для тварин затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері ветеринарної медицини.

{Частина п'ята статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Стаття 16. Регулювання чисельності диких тварин, тварин, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини, та безпритульних тварин

Регулювання чисельності диких тварин здійснюється відповідно до статті 32 Закону України "Про тваринний світ".

Регулювання чисельності тварин, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини, та безпритульних тварин здійснюється методом біостерилізації з подальшими вакцинацією та ідентифікацією (кліпсуванням) або шляхом розміщення у притулки для тварин, центри реабілітації тварин чи під нагляд громадських та благодійних організацій, які зобов'язані забезпечити утримання та догляд за твариною з додержанням ветеринарних правил, або шляхом повернення тварин до ареалу перебування (місць вилову) для вільного проживання.

Порядок регулювання чисельності тварин, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини, та безпритульних тварин, а також їх розміщення у відповідних підприємствах, установах та організаціях чи повернення до

ареалу перебування (місць вилову) затверджується Кабінетом Міністрів України.

{Стаття 16 в редакції Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

Стаття 17. Умертвіння тварин

Умертвіння тварин допускається:

для одержання господарсько корисної продукції;

для припинення страждань тварин, якщо вони не можуть бути припинені в інший спосіб;

{Абзац четвертий частини першої статті 17 виключено на підставі Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

при регулюванні чисельності диких тварин;

{Абзац п'ятий частини першої статті 17 в редакції Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

за необхідності умертвіння окремих тварин, які хворі на сказ чи на інші хвороби, що підлягають повідомленню, або є носіями хвороб, що підлягають повідомленню, що підтверджено відповідним документом державної установи ветеринарної медицини;

{Абзац шостий частини першої статті 17 в редакції Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

за необхідності оборони від нападу тварини, якщо життя або здоров'я людей знаходиться в небезпеці.

При умертвінні тварин мають дотримуватися такі вимоги:

умертвіння проводиться методами, що виключають передсмертні страждання тварин;

приміщення, де проводиться умертвіння, повинно бути відокремлене від приміщення, де утримуються інші тварини;

забороняється застосовувати негуманні методи умертвіння тварин, що призводять до загибелі від задушення, електричного струму, больових ін'єкцій, отруєння, курареподібних препаратів, перегріву, та інші больові методи;

забороняється використовувати для умертвіння тварин пестициди з вмістом фосфіду цинку;

{Частину другу статті 17 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1832-VIII від 07.02.2017}

переробка тварин дозволяється тільки після їх умертвіння;
умертвіння тварин, що страждають, проводиться негайно, якщо їх страждання неможливо припинити іншим чином.

Перелік підстав для умертвіння тварин, наведений у частині першій цієї статті, є вичерпним.

{Статтю 17 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Забороняється умертвіння тварин для регулювання чисельності безпритульних тварин.

{Статтю 17 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Розділ III

ПРАВИЛА ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЖОРСТОКІСТЬ

Стаття 18. Загальні правила поводження з тваринами, що виключають жорстокість

При поводженні з тваринами не допускається:
використання оснащення, інвентарю та піротехнічних виробів (виробів, що містять вибухові речовини або вибухову суміш речовин, призначені для отримання теплового, світлового, звукового ефекту, газу, диму або поєднання таких ефектів у результаті самопідтримуваних екзотермічних хімічних реакцій), що призводять або можуть призвести до травмування тварин;

{Абзац другий частини першої статті 18 в редакції Закону № 3039-IX від 11.04.2023}

примушування тварин до виконання неприродних для них дій, що призводять до травмувань;

нанесення побоїв, травм, отруєння тварин;

{Абзац четвертий частини першої статті 18 в редакції Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

використання тварин в умовах надмірних фізіологічних навантажень тощо.

При проведенні больових процедур обов'язкове застосування знеболюючих препаратів.

Забороняється:

- розведення тварин з виявленими генетичними змінами, що спричиняють їм страждання;
- розведення тварин зі спадково закріпленою агресивністю;
- примушування до нападу одних тварин на інших, у тому числі при тестуванні тварин;

{Абзац четвертий частини третьої статті 18 в редакції Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводить в дію з 08.11.2021}

- проведення генетичних змін на тваринах;
- застосування до тварин фармакологічних та механічних засобів допінгу;
- інші дії чи бездіяльність, що суперечать принципам захисту тварин від жорстокого поводження.

Стаття 19. Поводження з дикими тваринами, що перебувають у стані природної волі

Правила поведження з дикими тваринами, що перебувають у стані природної волі, визначаються законодавством про тваринний світ і цим Законом.

Стаття 20. Правила поведження з мисливськими тваринами при полюванні на них

При видачі дозволу на добування мисливських тварин визначається спосіб добування і його відповідність вимогам цього Закону.

Технічні засоби, що використовуються при полюванні на диких тварин, повинні передбачати їх швидку смерть, що виключає страждання.

При полюванні на мисливських тварин забороняється застосовувати: технічні засоби, які не передбачають їх швидку смерть і не виключають страждання;

транспортні та інші технічні засоби і обладнання, газ, дим, струм, отрути, вибухові речовини, застосування яких призводить до масової загибелі тварин.

{Абзац третій частини третьої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 322-VIII від 09.04.2015}

Забороняються полювання, вилов та інші форми добування мисливських тварин:

що мають дитинчат, не здатних до самостійного існування;
у період розмноження, виховання потомства, а у випадку з мігруючими видами - під час їх повернення до місць розмноження;
вагітних самок;
дитинчат, не здатних до самостійного існування;
при переправі наземних тварин через водоймища;
у заповідниках, національних природних парках та регіональних ландшафтних парках для наукових, екопросвітницьких цілей без відповідних етичних експертиз;

що зазнають лиха (переправляються кригою, рятується від бурі, пожежі, снігопаду, розливу, снігової лавини, потерпають від голоду, потрапляють на ожеледицю, наст, до глибокого снігу, на обмерзлих птахів, які знаходяться в ополонках, на тварин в інших місцях надзвичайних ситуацій); на тварин, які знаходяться у безпорадному стані (на нельотний молодняк (хлопунків), молодняк звірів).

{Частина четверту статті 20 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом № 322-VIII від 09.04.2015}

Забороняється полювання у формі видовищних заходів, що передбачають переслідування, умертвіння, передсмертні агонії тварин, використання при цьому інших тварин для умертвіння диких тварин.

Забороняється використання тварин із заподіянням їм страждань як живої приманки при полюванні, вилові та інших формах добування диких тварин.

Забороняється розорювання або в інший спосіб пошкодження, ліквідація природних місць мешкання диких тварин (нір, барлогів, гнізд тощо).

{Статтю 20 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 322-VIII від 09.04.2015}

Забороняється використання ведмедів та вовків на мисливських випробувальних станціях, а також для проведення іспитів, змагань і притравки мисливських собак.

{Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом № 323-VIII від 09.04.2015}

Забороняється використання тварин як мішені при навчанні стрільби або у змаганнях із стрільби.

{Статтю 20 доповнено частиною дев'ятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Стаття 21. Правила поводження з тваринами в сільському господарстві, скотарстві, у рибному господарстві, при отриманні продукції тваринного походження

Вимоги до порядку використання тварин у сільському господарстві відповідно до вимог цього Закону встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері ветеринарної медицини.

{Частина перша статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

У технології отримання від тварини продукції (доїння, стрижка, відгодівля тощо) не допускається застосування больових і травмуючих прийомів.

При розведенні тварин із застосуванням біотехнологічних і генно-інженерних методів не допускається зміна породи і зовнішнього вигляду тварин, якщо така зміна може призвести до страждань тварин.

Умови використання та утримання тварин у сільському господарстві повинні відповідати їх фізіологічним, видовим, породним та індивідуальним особливостям, притаманним для цього виду тварин, а також задовольняти їхні природні потреби в харчуванні, воді, сні, рухах, у природній активності та інші потреби, притаманні для цього роду тварин та породи.

{Статтю 21 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Забороняється:

використання для роботи хворих, поранених, вагітних в останній третині вагітності або недогодованих тварин;

використання у роботі з тваринами спорядження та інших засобів, що можуть призвести до травмування, каліцтва або загибелі тварин;

утримувати тварин у приміщеннях, в яких проводиться забій тварин або в яких знаходяться туші забитих тварин;

насильне годування тварин, крім годування з лікувальною чи профілактичною метою, у тому числі забороняється здійснення діяльності з

розведення та вирощування гусок та качок для отримання фуа-гра (жирної печінки);

патрання, обсмалювання, зняття шкіри, копчення, відокремлення частин у тварин тощо до припинення серцебиття тварини.

{Статтю 21 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводится в дію з 08.11.2021}

Під час проведення таврування, біркування, біостерилізації, обрізання частини дзьоба, видалення або обрізання рогів та інших болісних процедур обов'язково застосовуються методи знеболення.

{Статтю 21 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводится в дію з 08.11.2021}

Стаття 22. Правила поводження з домашніми тваринами, що виключають жорстокість

При поводженні з домашньою твариною особа, яка її утримує, зобов'язана:

дбати про домашню тварину, забезпечити їй достатню кількість їжі та постійний доступ до води;

надавати можливість домашній тварині здійснювати необхідні рухи, контактувати з собі подібними;

{Абзац четвертий частини першої статті 22 виключено на підставі Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводится в дію з 08.11.2021}

{Абзац п'ятий частини першої статті 22 виключено на підставі Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводится в дію з 08.11.2021}

забезпечувати своєчасне надання домашній тварині ветеринарних послуг (обстеження, лікування, щеплення тощо);

негайно повідомляти медичну або ветеринарну установу про випадки заподіяння домашньою твариною ушкоджень здоров'ю людини або іншим тваринам;

негайно доставляти домашню тварину, яка вчинила дії, передбачені абзацом сьомим цієї статті, у ветеринарну установу для огляду;

запобігати неконтрольованому розмноженню домашніх тварин.

Забороняється бити, вбивати, отруювати чи калічити домашніх тварин; дарувати домашніх тварин як призи, нагороди чи премії; завдавати домашнім тваринам болю, страждання або пригнічення; дресирувати тварин у спосіб, що завдає шкоди здоров'ю тварини та її загальному стану;

умертвляти тварин шляхом утоплення, задушення, використання електричного струму та речовин, що призводять до отруєння.

{Статтю 22 доповнено частиною другою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

Забороняється жebraкування з тваринами.

{Статтю 22 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

Забороняється залишати тварину в закритому салоні автомобіля за відсутності в ньому людини при температурі повітря більше +20°C та менше +5°C.

{Статтю 22 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

Забороняється замурування тварин у підвальних приміщеннях.

{Статтю 22 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

Забороняється залишати домашню тварину прив'язаною, якщо довжина прив'язі становить менше 20 метрів, крім собак, що виконують сторожові функції, для яких така довжина має становити не менше 10 метрів.

{Статтю 22 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

Незалежно від довжини прив'язі забороняється залишати тварину без можливості сховатися у приміщенні, споруді тощо, прив'язаною під дією прямого сонячного проміння при температурі повітря більше +20°C або менше 0°C.

{Статтю 22 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

Забороняється залишати домашню тварину прив'язаною без нагляду у громадських місцях чи місцях скупчення людей (поблизу зупинок, магазинів тощо), а також прив'язувати тварин до транспортних засобів та примушувати до бігу за моторними транспортними засобами.

{Статтю 22 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводиться в дію з 08.11.2021}

Стаття 23. Правила поводження з безпритульними тваринами та з тваринами, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини

{Назва статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Регулювання чисельності безпритульних тварин та тварин, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини, проводиться відповідно до вимог цього Закону.

{Частина перша статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Вилів безпритульних (загублених, покинутих, залишених без опіки і бродячих) тварин проводиться з метою:

повернення їх володільцям або іншим особам під опіку;

{Абзац другий частини другої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

регулювання їх чисельності відповідно до вимог цього Закону.

Забораються використовувати методи виліву, технічні пристрої і препарати, що травмують тварин або небезпечні для їх життя і здоров'я.

У разі виникнення або загрози виникнення епізоотій і в інших небезпечних ситуаціях заходи, необхідні для скорочення чисельності тварин, які становлять небезпеку, регулюються в порядку, що встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

{Частина четверта статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Забораються бити, вбивати, отруювати чи калічити безпритульних тварин.

{Статтю 23 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Забораються жебракування з безпритульними тваринами.

{Статтю 23 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Стаття 24. Вилов та тимчасова ізоляція безпритульних, домашніх тварин

{Назва статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Собаки, незалежно від породи, належності та призначення, у тому числі й ті, що мають нашійники з номерними знаками і намордники, але знаходяться без власника на вулицях, площах, ринках, у скверах, садах, на бульварах, пляжах, у громадському транспорті, дворах та інших громадських місцях, вважаються безпритульними і підлягають вилову. Повторному вилову (але не більше одного разу на рік) для проведення повторної вакцинації та адаптації підлягають тварини, які раніше були вилвлені, ідентифіковані та зареєстровані. Такі тварини розміщуються у притулки для тварин або центри реабілітації тварин, або під нагляд громадських та благодійних організацій, які зобов'язані забезпечити утримання та догляд за твариною з додержанням ветеринарних правил, або повертаються до ареалу перебування (у місця вилову) для вільного проживання.

{Частина перша статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Тимчасовій ізоляції підлягають собаки, коти та інші домашні тварини в разі, якщо на це є відповідне рішення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини, а також ті, що завдали тілесних ушкоджень людині або іншій домашній тварині. Тимчасова ізоляція домашніх тварин може проводитись у примусовому порядку, якщо домашня тварина є небезпечною для оточуючих.

{Частина друга статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5456-VI від 16.10.2012, № 2573-IX від 06.09.2022}

Тимчасово ізольовані домашні тварини протягом семи днів з дня їх вилову повинні бути обстежені і після висновків державної установи ветеринарної медицини про стан здоров'я тварин повертаються власникам (після сплати витрат на обстеження і утримання), а в разі виявлення обставин, що можуть загрожувати життю та здоров'ю оточуючих, передаються спеціалізованим організаціям для подальшого лікування.

{Частина третя статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Для забезпечення вилову та тимчасової ізоляції безпритульних тварин органами місцевого самоврядування можуть створюватися комунальні служби або підприємства з питань утримання та поведінки з тваринами в населених пунктах відповідно до місцевих програм регулювання чисельності тварин у населених пунктах.

{Частина четверта статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьсь в дію з 08.11.2021}

Вилів безпритульних тварин окремими громадянами забороняється, крім випадків, коли ці тварини є небезпечними для оточуючих та проявляють агресивність, створюючи загрозу безпеці людей.

{Частина п'ята статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьсь в дію з 08.11.2021}

{Частина шоста статті 24 виключено на підставі Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьсь в дію з 08.11.2021}

Вилівлені безпритульні домашні тварини протягом семи днів з дня їх вилову можуть утримуватися на карантинних майданчиках комунальної служби або підприємств, що здійснюють вилів, і повертаються власникам або особам, які здійснюють опіку над такими тваринами, з дозволу ветеринарної установи після оплати вартості витрат на вилів і утримання або можуть бути передані притулкам для тварин, центрам реабілітації тварин чи громадським та благодійним організаціям, які зобов'язані забезпечити утримання та догляд за твариною з дотриманням ветеринарних правил.

{Частина сьома статті 24 в редакції Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьсь в дію з 08.11.2021}

{Частина восьму статті 24 виключено на підставі Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьсь в дію з 08.11.2021}

Якщо протягом двох місяців з моменту заявлення про затримання безпритульної тварини не буде виявлено її власника або він не заявить про своє право на неї, право власності на цю тварину переходить до особи, у якої вона була на утриманні та в користуванні.

У разі відмови особи, у якої безпритульна тварина була на утриманні та в користуванні, від набуття права власності на неї ця тварина переходить у власність територіальної громади, на території якої її було виявлено.

Повернені власникам тварини підлягають щепленню проти сказу.

Власники зобов'язані протягом тридцяти днів утримувати таких тварин в ізольованому приміщенні і за вказівкою ветеринарної установи доставляти їх для огляду.

Стаття 25. Правила поведження з тваринами, що використовуються у видовищних заходах, у спорті, при організації дозвілля

{Частина першу статті 25 виключено на підставі Закону № 1193-VII від 09.04.2014}

Демонстрація тварин на виставках, у зоопарках допускається за умови дотримання зоогігієнічних, ветеринарно-санітарних норм і правил, установлених для утримання тварин.

{Частина третю статті 25 виключено на підставі Закону № 5456-VI від 16.10.2012}

При поводженні з тваринами під час проведення спортивних, видовищних заходів, відео- та фотозйомок не допускається заподіяння їм травмувань, болю, знівечення, їх загибель, у тому числі внаслідок використання піротехнічних виробів.

{Частина четверта статті 25 в редакції Закону № 3039-IX від 11.04.2023}

Забороняється використання тварини у кориді, створення та діяльність пересувних звіринців, пересувних зоопарків та пересувних виставок диких тварин, а також діяльність дельфінаріїв, що не мають природної морської води.

{Частина п'ята статті 25 в редакції Закону № 323-VIII від 09.04.2015}

При дресируванні тварин не допускається: нанесення тваринам побоїв, залякування, видалення кліків, кігтів тощо;

примушування тварин до виконання дій, що їх травмують.

Забороняється використання у видовищних заходах, у спорті, при організації дозвілля тварин, які важко переносять неволю, закритий простір, дресирування.

Особа, яка утримує тварину, використання якої в циркових, спортивних та інших видовищних заходах є неможливим, зобов'язана

забезпечити вказаній тварині умови утримання відповідно до вимог цього Закону.

Забороняється проведення боїв тварин, спортивних, видовищних заходів, що передбачають переслідування, умертвіння, спостереження передсмертної агонії тварин, використання для умертвіння тварин інших тварин.

Забороняється утримання великих хижих тварин, отруйних змій, хижих птахів, інших тварин, що становлять загрозу для людини, видів тварин, занесених до Червоної книги України та Додатка II до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, у закладах громадського харчування, нічних клубах, готелях, базах відпочинку, оздоровчих закладах.

{Статтю 25 доповнено частиною десятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьсь в дію з 08.11.2021}

Забороняється утримання тварин, визначених частиною десятою цієї статті, у квартирах, приватних будинках, на присадибних, дачних чи садових ділянках.

{Статтю 25 доповнено частиною одинадцятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьсь в дію з 08.11.2021}

Забороняється жебракувати з тваринами, а також надавати фотопослуги з дикими тваринами, крім зоопарків, цирків та дельфінаріїв.

{Статтю 25 доповнено частиною дванадцятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьсь в дію з 08.11.2021}

Забороняються пропаганда жорстокого поводження з тваринами, оприлюднення (публікації з описом, візуальні чи аудіодемонстрації) вбивства тварин для пропаганди жорстокого поводження з тваринами або заклики до таких дій, будь-які дії з метою створення зображень, кіно-, відео- та аудіопродукції, що пропагує жорстоке поводження з тваринами, збут чи розповсюдження творів, кіно-, відео- та аудіопродукції, комп'ютерних програм, зображень або інших предметів, що пропагують жорстоке поводження з тваринами.

{Статтю 25 доповнено частиною тринадцятою згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьсь в дію з 08.11.2021}

Стаття 26. Правила поводження з тваринами, що використовуються в наукових експериментах, тестуванні, навчальному процесі, виробництві біологічних препаратів

Використання тварин у наукових експериментах, біологічному тестуванні, навчальному процесі допускається лише в разі, якщо відсутня можливість заміни їх іншими альтернативними методами і об'єктами.

Перелік альтернативних методів і об'єктів для використання замість експериментальних тварин розробляється та затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки.

{Частина друга статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Робота з експериментальними тваринами може проводитися за наявності дозволу на проведення такого виду діяльності, що видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері наукової діяльності.

{Частина третя статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

{Частину четверту статті 26 виключено на підставі Закону № 5456-VI від 16.10.2012}

До роботи з експериментальними тваринами допускаються особи, які мають вищу медичну, ветеринарну, зоотехнічну, біологічну або фармацевтичну освіту, здобуту у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації.

Процедури на експериментальних тваринах незалежно від їх цілей, за яких можлива небезпека травмування тварин або заподіяння їм гострих чи тривалих больових подразнень, проводяться в умовах знеболювання.

Експериментальна тварина, яка вже використовувалася у процедурі, може використовуватися в наступній процедурі лише після відновлення її стану здоров'я до нормального та за умови, якщо:

під час нової процедури до тварини застосовується загальна анестезія;

наступна процедура передбачає лише незначні втручання.

Забороноюється використання в наукових експериментах, тестуванні, навчальному процесі тварин, які важко переносять неволю, закритий простір, дресирування.

Забороняється застосування:
девокалізації тварин (позбавлення хірургічним шляхом можливості тварини видавати звуки);

травмуючих методів при відібранні з тварин клітин.

Забороняється проведення на тваринах демонстрацій у навчальних цілях, якщо явища, що демонструються, можуть бути показані на неживих об'єктах, у тому числі демонстрація рефлекторної діяльності організму.

Під час проведення практичних робіт у навчальному процесі забороняється вимагати від студентів виконання процедур, що призводять до смерті або травмування тварин, якщо це суперечить їхнім моральним або релігійним принципам. У цих випадках такі форми практичної роботи повинні бути замінені іншим завданням.

Експерименти на тваринах, що пов'язані з хірургічним та іншим ушкоджуючим впливом, не можуть проводитися за участю або в присутності осіб шкільного віку.

Тваринам, що використовувалися в наукових експериментах, тестуванні, навчальному процесі, надається кваліфікований догляд.

Нежиттєздатна експериментальна тварина умертвляється методами евтаназії до настання у тварини страждань. Методом евтаназії для експериментальних тварин є передозування анестетиків.

Прибирання трупа можливе лише тоді, коли смерть буде констатована особою, відповідальною за роботу з твариною.

Розділ IV

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЗАХИСТУ ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

Стаття 27. Державна політика у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

Державна політика у сфері захисту тварин від жорстокого поводження проводиться в таких основних напрямках:

контроль за дотриманням законодавства про захист тварин від жорстокого поводження;

установлення єдиних норм у сфері захисту тварин від жорстокого поводження;

пропаганда гуманного поводження з тваринами, розробка та впровадження освітніх програм з охорони та захисту тварин від жорстокого поводження;

установлення відповідальності за порушення законодавства про захист тварин від жорстокого поводження.

Стаття 28. Державне управління у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

Кабінет Міністрів України через систему органів виконавчої влади забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту тварин від жорстокого поводження.

Управління у сфері захисту тварин від жорстокого поводження в межах своєї компетенції здійснюють:

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів;

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері ветеринарної медицини;

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти і науки;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини;

інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування.

{Частина друга статті 28 в редакції Закону № 5456-VI від 16.10.2012}

Повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері захисту тварин від жорстокого поводження визначаються цим Законом та іншими законами України.

Стаття 29. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

{Назва статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження належать:

{Абзац перший статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

координація інших органів виконавчої влади у сфері захисту тварин від жорстокого поводження;

реалізація державної політики у сфері захисту диких, домашніх, безпритульних тварин від жорстокого поводження;

{Абзац четвертий статті 29 виключено на підставі Закону № 5456-VI від 16.10.2012}

{Абзац п'ятий статті 29 виключено на підставі Закону № 1193-VII від 09.04.2014}

сприяння роботі громадських організацій з контролю у сфері захисту тварин від жорстокого поводження;

здійснення інших повноважень у сфері захисту тварин від жорстокого поводження відповідно до своєї компетенції.

Стаття 29¹. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження належить затвердження порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах.

{Закон доповнено статтею 29¹ згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Стаття 29². Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження належить:

контроль за утриманням та розведенням диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах;

контроль за наявністю у юридичних чи фізичних осіб документів, що підтверджують законність набуття диких тварин, у тому числі занесених до Червоної книги України;

контроль за наявністю дозвільних документів на утримання та розведення диких тварин;

{Абзац четвертий статті 29² в редакції Закону № 1193-VII від 09.04.2014}

здійснення інших повноважень у сфері захисту тварин від жорстокого поводження відповідно до своєї компетенції.

{Закон доповнено статтею 29² згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Стаття 30. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері ветеринарної медицини, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

{Назва статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері ветеринарної медицини, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження належать:

{Абзац перший статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

забезпечення формування державної політики у сфері захисту сільськогосподарських тварин від жорстокого поводження;

{Абзац другий статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

{Абзац третій статті 30 виключено на підставі Закону № 5456-VI від 16.10.2012}

{Абзац четвертий статті 30 виключено на підставі Закону № 5456-VI від 16.10.2012}

розробка та затвердження ветеринарно-санітарних вимог до утримання тварин у притулках, до утримання та розведення сільськогосподарських, диких тварин та під час їх транспортування;

розробка та затвердження правил використання тварин у видовищних заходах;

здійснення інших повноважень у сфері захисту тварин від жорстокого поводження відповідно до своєї компетенції.

Стаття 30¹. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження належить:

забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту сільськогосподарських тварин від жорстокого поводження;

здійснення контролю за розведенням та утриманням сільськогосподарських тварин, що виключає жорстоке поводження з ними; видача дозволу на проведення заходів із залученням тварин;

{Абзац четвертий статті 30¹ в редакції Закону № 1193-VII від 09.04.2014}

здійснення інших повноважень у сфері захисту тварин від жорстокого поводження відповідно до своєї компетенції.

{Закон доповнено статтею 30¹ згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Стаття 31. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти і науки, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

{Назва статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти і науки, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження належать:

{Абзац перший статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

контроль за дотриманням вимог цього Закону під час проведення наукових експериментів;

затвердження переліку наукових установ, які мають право проводити дослідження на тваринах;

видача дозволів на проведення наукових експериментів над тваринами;

{Абзац п'ятий статті 31 виключено на підставі Закону № 5456-VI від 16.10.2012}

{Абзац шостий статті 31 виключено на підставі Закону № 5456-VI від 16.10.2012}

здійснення інших повноважень у сфері захисту тварин від жорстокого поводження відповідно до своєї компетенції.

Стаття 31¹. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження належить:

установлення порядку проведення наукових дослідів, експериментів на тваринах;

затвердження альтернативних методів та об'єктів для отримання наукових даних;

здійснення інших повноважень у сфері захисту тварин від жорстокого поводження відповідно до своєї компетенції.

{Закон доповнено статтею 31¹ згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Стаття 32. Нагляд Національної поліції за дотриманням цього Закону

{Назва статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом № 766-VIII від 10.11.2015}

Органи Національної поліції України здійснюють нагляд за дотриманням порядку виходу домашніх тварин (собак) у громадських місцях, за дотриманням вимог у сфері захисту тварин від жорстокого поводження та вживають відповідних заходів у разі порушення законодавства у цій сфері.

{Частина перша статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5459-VI від 16.10.2012, № 766-VIII від 10.11.2015; в редакції Закону № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Поліцейські в порядку, установленому Законом України "Про Національну поліцію", мають право на застосування вогнепальної зброї для відбиття нападу тварин, які загрожують життю і здоров'ю особи чи поліцейського.

{Частина друга статті 32 в редакції Закону № 766-VIII від 10.11.2015}

Стаття 32⁻¹. Повноваження місцевих рад у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

До повноважень місцевих рад на відповідній території і в межах їхньої компетенції належать:

1) вжиття заходів та забезпечення дотримання заборони провадження діяльності пересувних звіринців, пересувних зоопарків, пересувних виставок диких тварин та іншої забороненої цим Законом діяльності в межах території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

2) організація та здійснення заходів щодо захисту тварин від жорстокого поводження.

{Розділ IV доповнено статтею 32⁻¹ згідно із Законом № 1684-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 08.11.2021}

Розділ V
ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ
ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

Стаття 33. Громадський контроль у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

Громадський контроль у сфері захисту тварин від жорстокого поводження здійснюється громадськими інспекторами з охорони довкілля.

{Частина перша статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Громадські інспектори з охорони довкілля мають право складати протоколи за фактами жорстокого поводження з тваринами. Ці протоколи розглядаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

{Частина друга статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Громадські інспектори з охорони довкілля у сфері захисту тварин від жорстокого поводження:

беруть участь у проведенні спільно з працівниками державних установ ветеринарної медицини рейдів та перевірок додержання підприємствами, установами, організаціями та громадянами законодавства про захист тварин від жорстокого поводження;

надають допомогу органам державного контролю у сфері захисту тварин від жорстокого поводження в діяльності по запобіганню правопорушенням у сфері захисту тварин від жорстокого поводження.

{Частина третя статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5456-VI від 16.10.2012}

Стаття 34. Контроль громадських організацій у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

Контроль у сфері захисту тварин від жорстокого поводження може здійснюватися громадськими організаціями, статутною метою яких є захист тварин від жорстокого поводження.

Громадські організації у сфері захисту тварин від жорстокого поводження:

беруть участь у проведенні державними органами управління у сфері захисту тварин від жорстокого поводження перевірок виконання підприємствами, установами та організаціями планів і заходів, пов'язаних із захистом тварин від жорстокого поводження;

ставлять перед відповідними органами державної влади питання про конфіскацію тварин та відповідальність осіб, які їх утримують, відповідно до чинного законодавства, у разі виявлення фактів жорстокого поводження з тваринами;

подають до суду позови про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про захист тварин від жорстокого поводження, в тому числі здоров'ю громадян і майну громадських організацій.

Громадські організації, статутною метою яких є захист тварин від жорстокого поводження, мають право одержувати від органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації ними своїх статутних цілей і завдань.

Діяльність громадських організацій у сфері захисту тварин від жорстокого поводження здійснюється відповідно до законодавства України на основі їх статутів.

Стаття 35. Відповідальність за порушення вимог цього Закону

За порушення вимог цього Закону винні особи несуть кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність згідно із законом.

Розділ VI ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

{Пункт 2 розділу VI втратив чинність на підставі Закону № 222-VIII від 02.03.2015}

3. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

подати Верховній Раді України пропозиції щодо внесення змін до законів України, що впливають із цього Закону;

прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього Закону;

привести у відповідність із цим Законом свої нормативно-правові акти;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Постанова
Іменем України
20 травня 2021 року
м. Київ

справа № 127/29538/19

провадження № 51-6355км20

Верховний Суд колегією суддів другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі:

головуючого ОСОБА_1 ,
суддів ОСОБА_2 , ОСОБА_3 ,

за участю:

секретаря судового засідання ОСОБА_4 ,
прокурора ОСОБА_5 ,

розглянув у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу захисника ОСОБА_6 на ухвалу Вінницького апеляційного суду від 2 жовтня 2020 року у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12019020030000234, за обвинуваченням ОСОБА_7 ,ІНФОРМАЦІЯ_1 , уродженця та жителя АДРЕСА_1 , такого, що в силу ст.89 КК не має судимостей, у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 299 КК.

Зміст рішень судів першої та апеляційної інстанцій і встановлені обставини. За вироком Вінницького міського суду Вінницької області від 14 травня 2020 року ОСОБА_7 визнано винуватим і засуджено за ч. 3 ст. 299 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

Згідно з вироком суду ОСОБА_7 визнано винуватим у тому, що він 4 березня 2019 року близько 13:00, перебуваючи на стадіоні школи № 33 за адресою: АДРЕСА_2 , підійшов до собаки породи «карликовий баварський шпіц» біло - жовтого окрасу, який знаходився в той час неподалік від свого господаря ОСОБА_8 , і діючи умисно, безпричинно, з хуліганський мотивів, публічно демонструючи зневагу до існуючих у суспільстві правил і норм поведінки, грубо порушуючи громадський порядок з мотивів явної

неповаги до суспільства, в порушення вимог ст. 4 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» та ст. 63 Закону України «Про тваринний світ», з метою знущання та мучення хребетної тварини завдав їй один удар ногою по тулубу, що призвело до загибелі тварини.

Ухвалою Вінницького апеляційного суду від 2 жовтня 2020 року вирок місцевого суду щодо ОСОБА_7 залишено без змін, а апеляційні скарги прокурора та захисника ОСОБА_6 без задоволення.

Вимоги та узагальнені доводи осіб, які подали касаційні скарги. У касаційній скарзі захисник ОСОБА_6 порушує питання про скасування ухвали апеляційного суду щодо ОСОБА_7 та призначення нового розгляду в суді апеляційної інстанції на підставах, передбачених п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 438 КПК. Крім того, вказує на неповноту судового розгляду та невідповідність висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження. Захисник зазначає, що місцевий суд вийшов за межі своїх повноважень, оскільки взяв на себе повноваження експертної установи та встановив вину її підзахисного, зазначивши про те, що собака загинула з причини внутрішньої кровотечі, викликаної розривом паренхіми та судин печінки, які могли виникнути внаслідок нанесення удару ногою в ділянку тулуба. Хоча в протоколі розтину тварини № 8/1196 від 6 березня 2019 року в заключенні вказана тільки причина загибелі собаки та відсутні будь-які відомості про завдання тварині будь-яких ушкоджень, механізм їх утворення та причинно-наслідковий зв'язок між діями та загибеллю тварини. Вказує, що у справі не було проведено судово-ветеринарну експертизу для встановлення за допомогою необхідних питань (наявних або відсутніх) ушкоджень тварини, також для встановлення причинно-наслідкового зв'язку між ушкодженнями і причиною смерті тварини та наявність можливих захворювань і вік тварини. Сторона захисту вважає, що судом застосовано закон, який за встановлених у справі обставин не підлягав застосуванню. Зазначає, що апеляційний суд не звернув уваги на допущені

місцевим судом порушення та не усунув їх, а тому ухвала апеляційного суду не відповідає вимогам ст. 370 КПК.

Позиції учасників судового провадження. Прокурор вважав касаційну скаргу захисника необґрунтованою і просив залишити її без задоволення.

Мотиви Суду. Відповідно до ст. 433 КПК суд касаційної інстанції переглядає судові рішення у межах касаційної скарги. При цьому він перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правильність правової оцінки обставин і не має права досліджувати докази, встановлювати й визнавати доведеними обставини, що не були встановлені в оскарженому судовому рішенні, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу.

При вирішенні питання про скасування або зміну вироку, ухвали, відповідно до ч. 1 ст. 438 КПК, суд касаційної інстанції керується статтями 412414 цього Кодексу і не переглядає судові рішення з підстав односторонності і неповноти судового розгляду, щодо невідповідності висновків суду першої інстанції фактичним обставинам кримінального провадження, про що вказує захисник у касаційній скарзі. Натомість саме такі підстави є предметом перегляду суду апеляційної інстанції.

Висновок про доведеність винуватості ОСОБА_7 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 299 КК, місцевий суд дійшов відповідно до вимог ст. 370 КПК на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджено доказами, дослідженими під час судового розгляду й оціненими згідно з положеннями ст. 94 КПК. Свої висновки щодо винуватості ОСОБА_7, із якими погоджується і колегія суддів, суди належним чином умотивували у постановлених судових рішеннях. Ці висновки підтверджено доказами, які суди ретельно перевірили та належним чином оцінили.

Зокрема, свої висновки про винуватість ОСОБА_7 у вчиненні кримінального правопорушення за викладених у вироку обставин, а саме у жорстокому поводженні з тваринами, що відносяться до хребетних, що вчинене умисно та призвело до загибелі тварини,

вчинене з хуліганських мотивів, активним способом, суд обґрунтував показаннями потерпілого ОСОБА_8, який пояснив, що ОСОБА_7 безпричинно вдарив ногою в область живота його собаку породи «карликовий баварський шпіц», внаслідок чого вона впала на землю. Потім він разом із ОСОБА_9 завіз собаку у ветеринарну клініку, але врятувати її не вдалось, вона загинула. Дані показання узгоджуються з показаннями свідків ОСОБА_10, яка була очевидцем і бачила, як ОСОБА_7 підійшов до собаки потерпілого та вдарив її ногою, в область живота, та ОСОБА_9, яка бачила на стадіоні потерпілого, який стояв біля лежачої на землі собаки, а ОСОБА_7 відходив в сторону зі своєю собакою. Потім вона разом з потерпілим віднесли собаку у ветеринарну клініку, однак по дорозі собака загинула. Відповідно до встановлених обставин, суди обґрунтовано не знайшли підстав для сумніву в достовірності показань потерпілого та свідків і обґрунтовано поклали їх в основу вироку. Обставин, які б ставили під сумнів достовірність цих показань за результатами судового розгляду, не встановлено й у касаційній скарзі не міститься.

Окрім того, як обґрунтовано зазначив місцевий суд, що винуватість ОСОБА_7 у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення також підтверджується даними, які містяться у: протоколах проведення слідчих експериментів за участю потерпілого ОСОБА_8 від 08 травня 2019 року та свідка ОСОБА_10 від 10 травня 2019 року; протоколі пред'явлення потерпілому ОСОБА_8 особи для впізнання за фотознімками від 08 травня 2019 року та протоколі розтину тварини № 8/1196 від 06 березня 2019 року, проведеного Вінницькою регіональною лабораторією Держпродспоживслужби, згідно якого собака загинула з причини внутрішньої кровотечі, викликані розривом паренхіми та судин печінки (а.с. 85).

Постановою Кабінету Міністрів України від 02 вересня 2015 року № 667 затверджено Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Згідно даного Положення Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба) є центральним органом виконавчої

влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства та який реалізує державну політику, зокрема, у галузі ветеринарної медицини. До завдань Держпродспоживслужби входить, зокрема, реалізація державної політики у галузі ветеринарної медицини. Держпродспоживслужба організовує, здійснює у межах повноважень, передбачених законодавством, державний нагляд (контроль) щодо репродуктивного та патологічного матеріалу; видає органам страхування висновки щодо причин захворювання вимушено забитих, загиблих або знищених тварин; здійснює державний ветеринарно-санітарний контроль за збором, утилізацією та знищенням загиблих тварин і відходів тваринного походження.

Отже до компетенції Держпродспоживслужби входить надання висновків в сфері ветеринарної медицини щодо причини загибелі тварини.

Як убачається з матеріалів провадження, розтин собаки породи «карликовий баварський шпіц» проведено у Вінницькій регіональній лабораторії Держпродспоживслужби тобто уповноваженим компетентним державним органом, який спеціалізується в області ветеринарної медицини, і якому надано право на надання висновків щодо причин загибелі тварини. Розтин собаки проведено комісією, до складу якої входили лікар-патоморфолог та ветеринарний лікар. Висновок комісії узгоджується з показаннями потерпілого ОСОБА_8 , свідків ОСОБА_10 , ОСОБА_11 щодо обставин нанесення ОСОБА_7 тілесних ушкоджень собаці, від яких вона загинула по дорозі в лікарню.

Порушень процесуального порядку збирання наведених у виroku доказів за матеріалами кримінального провадження не встановлено та судом правильно вирішено питання про їх належність та допустимість, з урахуванням положень статей 85, 86, 94 КПК, які у своїй сукупності беззаперечно «поза розумним сумнівом» доводять винуватість ОСОБА_7 .

Положеннями ч. 2 ст. 242 КПК передбачено випадки, за яких проведення експертизи є обов'язковою, зокрема, встановлення причин смерті (п. 1) та встановлення тяжкості тілесних ушкоджень (п.2). Процесуальний закон зобов'язує слідчого або прокурора звернутися до експертної установи для проведення судово-медичної експертизи.

Системне, логічне й телеологічне тлумачення норм, що міститься в статтях 242- 244 КПК, вказують про обов'язковість проведення експертизи щодо встановлення причини смерті людини. У зазначеній нормі не міститься уточнення про обов'язковість призначення й проведення експертиз щодо тварин.

Верховний суд дійшов висновку про те, що вирішення питання про необхідність призначення судово-ветеринарної експертизи суди повинні вирішувати у кожній конкретній справі, виходячи з конкретних обставин інкримінованого за ст. 299 КК кримінального правопорушення, поведінки власників тварин, які передували події, їх посткримінальну поведінку, вчинення кваліфікованого злочину, умислу особи, наявності чи відсутності сукупності доказів, яка би ґрунтовно поза розумним сумнівом доводила винуватість особи.

Проте у цьому кримінальному провадженні достатньо доказів, які свідчать про вчинення ОСОБА_7 жорстокого поводження з тваринами, що відносяться до хребетних, що вчинене умисно та призвело до загибелі тварини, вчинене з хуліганських мотивів, активним способом, як правильно дійшли висновку суди попередніх інстанцій, з чим погоджується і колегія суддів.

Враховуючи наведене, у судах попередніх інстанцій підстав для проведення судово ветеринарної експертизи не було, а сторона захисту не клопотала перед судом про проведення такої експертизи.

Твердження сторони захисту про те, що у своєму вирокі суд першої інстанції в частині «встановив» довільно дописав протокол розтину причинно-наслідковим зв'язком, є безпідставним, оскільки суд оцінює всі зібрані докази відповідно до ст. 94 КПКз точки зору їх належності й допустимості, а сукупність зібраних

доказів із точки зору достатності та взаємозв'язку, що і було зроблено судом першої інстанції у даному випадку.

Отже місцевий суд розглянув кримінальне провадження відповідно до вимог ст.337КПК у межах висунутого ОСОБА_7 обвинувачення, вирок цього суду відповідає вимогам статей 370, 374 КПК.

Суд апеляційної інстанції, переглянувши кримінальне провадження за апеляційною скаргою захисника на вирок місцевого суду, належним чином відповідно до вимог статей 404, 405, 407, 412-414 КПК перевіряв викладені у ній доводи, які аналогічні доводам касаційної скарги, визнав їх безпідставними, мотивувавши належним чином своє рішення та зазначивши підстави, з яких апеляційну скаргу сторони захисту визнано необґрунтованою. Колегія суддів вважає, що ухвала апеляційного суду відповідає вимогам ст. 419 КПК.

Інших доводів, в тому числі щодо призначеного ОСОБА_7 покарання, касаційна скарга захисника не містить.

Оскільки кримінальний закон застосовано правильно, істотних порушень вимог кримінального процесуального закону не допущено, а тому ухвалу апеляційного суду слід залишити без зміни, а касаційну скаргу захисника без задоволення.

Керуючись статтями 433, 434, 436, 441, 442 КПК, Верховний Суд

ухвалив:

Ухвалу Вінницького апеляційного суду від 2 жовтня 2020 року щодо ОСОБА_7 залишити без зміни, а касаційну скаргу захисника ОСОБА_6 без задоволення.

Постанова Верховного Суду є остаточною і оскарженню не підлягає.

Судді:
ОСОБА_1 ОСОБА_2 ОСОБА_3

Верховний
Суд

Постанова
Іменем України
3 липня 2018 року
м. Київ

справа № 663/2025/16-к

провадження № 51-1719км18

Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі:

головуючого ОСОБА_1 ,

суддів ОСОБА_2 , ОСОБА_3 ,

за участю: секретаря ОСОБА_5, прокурора ОСОБА_6,

розглянув у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу захисника ОСОБА_7 на вироки Скадовського районного суду Херсонської області від 13 квітня 2017 року та Апеляційного суду Херсонської області від 18 липня 2017 року.

Зміст оскаржених судових рішень і встановлені судами першої та апеляційної інстанцій обставини. Вироком Скадовського районного суду Херсонської області від 13 квітня 2017 року ОСОБА_4 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 299 КК(у редакції Закону № 2341-III від 5 квітня 2001 року)та засуджено до покарання у виді арешту на строк 1 місяць.

Вирішено питання про речові докази, судові витрати та запобіжний захід.

Як встановлено судом, ОСОБА_4 19 липня 2016 року в період часу з 07:00 по 08:00 перебуваючи на території двору приватного домоволодіння за місцем свого проживання в м. Скадовську Херсонської області, діючи умисно, зневажаючи

загальноприйняті в суспільстві норми моралі щодо ставлення до тварин, в порушення ч. 2ст. 18 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21 лютого 2006 року № 3447-IV-ВР, яка передбачає заборону вчинення дій, що суперечать принципам захисту тварин від жорстокого поводження, з метою вбивства власної безпородної собаки на прізвисько « ОСОБА_8 », із застосуванням жорстоких методів, які вчиняються особливо болючим способом, шляхом заподіяння травм вчинив знущання над твариною, яка віднесена до хребетних.

Зокрема, ОСОБА_4 взявши будівельний молоток підійшов до собаки, яка була прив'язана на ланцюгу у вищевказаному домоволодінні та наніс їй молотком декілька ударів у голову, чим завдав тварині тілесні ушкодження у вигляді порушення цілісності лобової кістки черепа, забійної рани шкіряних покривів черепа, травмування правого ока, що завдало собаці болю та страждання, після чого у такому стані залишив собаку помирати.

При перегляді справи за апеляційними скаргами прокурора та захисника ОСОБА_7 .Апеляційний суд Херсонської області 18 липня 2017 року вирок районного суду в частині призначеного покарання скасував та ухвалив новий вирок, яким призначив ОСОБА_4 покарання у виді арешту на строк 4 місяці.

Вимоги касаційної скарги і узагальнені доводи особи, яка її подала. У касаційній скарзі захисник ОСОБА_7 просить судові рішення скасувати та закрити кримінальне провадження через відсутність в діях ОСОБА_4 складу кримінального правопорушення. Зазначає про невідповідність висновків суду, викладеним в судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального провадження та неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність.

Обґрунтовуючи свої вимоги вказує на те, що стороною обвинувачення не доведено наявності в ОСОБА_9 прямого умислу на знущання над твариною, тобто на безжалісне поводження з

твариною, тривалому впливу на неї з метою отримання хворобливого самозадоволення від спостереження за стражданнями тваринами. На думку захисника, в діях ОСОБА_4 відсутній склад інкримінованого злочину, вважає, що дії останнього підпадають під ознаки адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 89 КУпАП. Крім того стверджує, що судами не взято до уваги показання ОСОБА_4 про те, що собака була агресивною, а своїми діями він хотів спричинити собаці швидку смерть, вважав, що після двох ударів він її вбив.

Позиція інших учасників судового провадження. У судовому засіданні прокурор з доводами наведеними у касаційній скарзі захисника не погодився і просив залишити її без задоволення, а судові рішення без змін.

Інші учасники були повідомлені про час та місце розгляду касаційної скарги, однак у судові засідання не прибули. У письмовій заяві захисник ОСОБА_7 просив Верховний Суд розглянути касаційну скаргу без його участі та без участі засудженого ОСОБА_4.

Мотиви Суду. Заслухавши доповідь судді, пояснення прокурора, перевірівши матеріали кримінального провадження, обговоривши наведені доводи, колегія суддів дійшла висновку, що касаційна скарга задоволенню не підлягає з огляду на таке.

Відповідно до диспозиції ч. 1 ст. 299 КК (у редакції Закону № 2341-III від 5 квітня 2001 року) вказана норма передбачає кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, яке полягає у знущанні над тваринами, що відносяться до хребетних, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування зазначених тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів.

Як вбачається із змісту вироку, районний суд, дослідивши показання свідків ОСОБА_10 , ОСОБА_11 , ОСОБА_12 ,

ОСОБА_13 , ОСОБА_14 , а також письмові докази Акт клінічного огляду собаки від 19 липня 2016 року, протокол огляду місця події та протоколи огляду предметів від 2 серпня 2016 року відповідно, оцінивши кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів з точки зору достатності та взаємозв'язку, дійшов висновку про винуватість ОСОБА_4 у вчиненні вказаного злочину.

При цьому, всупереч доводів касаційної скарги захисника, районний суд взяв до уваги і пояснення ОСОБА_4 щодо обставин справи, в тому числі його показання про агресивність собаки, що він своїми діями хотів спричинити їй швидку смерть та вважав, що після двох ударів її вбив, яким надав відповідну оцінку у вироку. Враховуючи розмір собаки, а також те, що тварина була прив'язаною, суд визнав, що у даній ситуації загрози для життя чи здоров'я ОСОБА_4 не було. При цьому районний суд дійшов висновку, що з урахуванням знаряддя, механізму та локалізації травм собаки, засудженим було обрано жорстокий спосіб її умертвіння, який прирівнюється до знущання над твариною. Також, з урахуванням віку, рівня розвитку ОСОБА_4 , стану собаки після нанесених ударів молотком та показань свідків суд визнав, що з урахуванням обставин справи останній мав можливість встановити, що смерть собаки не настала і через заподіяні їй тілесні ушкодження тварині протягом тривалого часу завдаються страждання, які були припинені лише після втручання лікаря ветеринара, який прийняв рішення усипити тварину.

За таких обставин колегія суддів вважає, що узявши до уваги всі досліджені у судовому засіданні докази суд першої інстанції обґрунтовано дійшов висновку, що ОСОБА_4 діючи умисно, зневажаючи загальноприйняті в суспільстві норми моралі щодо ставлення до тварин, в порушення ч. 2 ст. 18 Закону України від 21 лютого 2006 року № 3447-IV-ВР «Про захист тварин від жорсткого поводження», яка передбачає заборону вчинення дій,

що суперечать принципам захисту тварин від жорсткого поводження, з метою вбивства собаки, із застосуванням жорстоких методів, які вчиняються особливо болючим способом, шляхом заподіяння травм вчинив знуцання над твариною, яка віднесена до хребетних та вірно кваліфікував його дії за ч. 1 ст. 299 КК (у редакції Закону № 2341-III від 5 квітня 2001 року).

При апеляційному перегляді справи суд апеляційної інстанції з врахуванням доводів наведених в апеляційній скарзі захисника, які за змістом є аналогічними доводам його касаційної скарги, узявши до уваги встановлені судом першої інстанції фактичні обставини кримінального провадження і докази, досліджені й перевірені ним під час судового розгляду, дійшов переконливого висновку про безпідставність доводів апеляційної скарги захисника та доведеність винуватості ОСОБА_4 у вчиненні кримінального правопорушення.

Також, у своєму рішенні апеляційний суд навів відповідні мотиви з яких він визнав безпідставними доводи захисника в апеляційній скарзі щодо наявності в діях ОСОБА_4 складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 89 КУпАП.

Доводи наведені у касаційній скарзі захисника не ставлять під сумнів правильності висновків судів першої та апеляційної інстанцій в оскаржуваних рішеннях і не містять обґрунтувань, які би давали підстави Верховному Суду стверджувати про те, що ці судові рішення постановлено без додержання вимог статей 370, 374, 419 КПК.

Істотних порушень норм права, які тягнуть за собою зміну чи скасування судових рішень при перевірці матеріалів кримінального провадження судом касаційної інстанції не виявлено. Зважаючи на викладене підстав для задоволення касаційної скарги захисника ОСОБА_7 колегія суддів не вбачає.

Керуючись статтями 433, 434, 436, 441, п. 15 розділу XI «Перехідні положення» КПК, Верховний Суд

ухвалив:

Касаційну скаргу ОСОБА_15 залишити без задоволення, а вирок Скадовського районного суду Херсонської області від 13 квітня 2017 року та вирок Апеляційного суду Херсонської області від 18 липня 2017 року щодо ОСОБА_4 без зміни.

Постанова є остаточною й оскарженню не підлягає.

Судді:

ОСОБА_1 ОСОБА_2 ОСОБА_3

Орієнтовний перелік установ Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів
(далі – Держпродспоживслужби)¹⁰⁸

№	Назва установи	Адреса	Телефон
Вінницька область			
1.	Вінницька регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Вінницька обл., м. Вінниця, вул. Праведників світу, 19, 21036	0432 52 09 84
2.	Вінницька районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	вул. Хмельницьке шосе 7-й км, с. Якушинці, Вінницький район, Вінницька область, 23222	0432511254
3.	Бершадська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Вінницька обл., м. Бершадь, вул. М. Холодівського, 13, 24400	04352 2 11 38
4.	Козятинська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Вінницька обл., с. Сокильці, вул. Білоцерківська, 3, 22100	04342 2 78 39
5.	Немирівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Вінницька обл., м. Немирів, вул. Соборна, 88, 22800	04331 2 26 71
6.	Тульчинська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Вінницька обл., м. Тульчин, вул. Польова, 20, 23600	04335 2 25 74
7.	Хмельницька міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Вінницька обл., м. Хмельник, вул. Небесної Сотні, 15, 22000	04338 2 26 53
8.	Хмельницька районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Білоцерківська, 36, Хмельницький район, с. Сокильці, Вінницька область, 22142	0433822678

¹⁰⁸ Перелік актуалізовано станом на березень 2023, додаткова інформація <https://dpss.gov.ua/bezpechnist-harchovih-produktiv-ta-veterinarna-meditsina/p-laboratori/>, <https://dpss.gov.ua/regiik-laboratori/>. Можливість проведення розтину чи отримання висновків залежить від наявності на момент звернення відповідної матеріально-технічної бази, кваліфікованого персоналу тощо на момент звернення.

9.	Гайсинська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	вул. М. Холодівського, 21, м. Бершадь, Гайсинський район, Вінницька область, 24400	0433425672
10.	Жмеринська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	вул. М. Кривоноса, 62, м. Бар, Жмеринський район, Вінницька область, 23000	0433221626
11.	Могилів-Подільська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	вул. Свободи, 7/1, м. Ямпіль, Могилів-Подільський район, Вінницька область, 24500	0433763986
12.	Вінницька міська державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Праведників світу, 19, м. Вінниця, Вінницька область, 21036	0432611704
13.	Ладизинська міська державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Поштова, 4, місто Ладизжин, Гайсинський район, Вінницька область, 24320	0434364086
14.	Вінницька міська державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Праведників світу, 19, м. Вінниця, Вінницька область, 21036	0432611704
Волинська область			
15.	Волинська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Волинська обл., м. Луцьк, вул. Поліська Січ, 12	0332 246 407
16.	Ковельська мікрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Волинська обл., м. Ковель, вул. Тараса Шевченка, 86	03352 5 94 92
17.	Камінь-Каширська мікрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Волинська обл., м. Камінь-Каширськ, вул. Хотешівська, 4	03357 2 32 50
Дніпропетровська область			
18.	Дніпропетровська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	м. Дніпро, проспект О. Поля, 48, 49054	056 786 10 01 056 786 10 07
Донецька область			
19.	Слов'янська мікрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	вул. Вчительська, 32, м. Слов'янськ, Краматорський район, Донецька область, Україна, 84100	0626224372

20.	Покровська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	вул. Котляревського, 22, м. Покровськ, Покровський район, Донецька область, Україна, 85300	0623920397
Житомирська область			
21.	Житомирська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Житомирська обл., м. Житомир, вул. Коростишівська, 54, 10007	0412 42 70 03
Закарпатська область			
22.	Закарпатська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Закарпатська обл., м. Ужгород, вул. Минайська, 39, 88000	
23.	Виноградівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Закарпатська обл., м. Виноградів, вул. Івана Франка, 131, 90300	
24.	Хустська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Закарпатська обл., м. Хуст, вул. Львівська, 243, 90400	(06562) 43757
25.	Берегівська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Берегово, вул. Б. Хмельницького, 108, 90202	+38 (03141) 2-30-32
26.	Великобerezнянська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, смт. В. Березний, вул. Партизанська, 54, 89000	+38 (095) 606-93-71 +38 (031) 352-10-68
27.	Виноградівська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Виноградів, вул. Петрефі, 4, 90202	
28.	Воловецька районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, смт. Воловець, вул. Карпатська, 190, 89100	+38 (066) 420-65-49 +38 (031) 362-27-79
29.	Іршавська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Іршава, вул. Білецька, 78, 90100	+38 (031) 332-33-22 +38 (031) 332-14-34
30.	Міжгірська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, смт. Міжгір'я, вул. Борканюка, 2, 90000	(03146) 22965, (098) 9295164
31.	Мукачівська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Мукачєво, вул. Кооперативна, 73, 89600	80951179102 0313123350

32.	Перечинська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Перечин, вул. 8-го Березня, 2, 89200	(03145) 21691, (03145) 22508
33.	Рахівська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Рахів, вул. Шевченка, 210, 90600	+38 (031) 322-21-22
34.	Сваляївська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Свалява, вул. Лісова, 21, 89300	+38 (031) 332-33-22 +38 (031) 332-14-34
35.	Тячівська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Тячів, вул. Польова, 5, 90500	+38 (031) 342-11-26 +38 (031) 342-12-67
36.	Ужгородська міська державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Ужгород, вул. Золота, 24, 88000	+380 3122 20772
37.	Хустська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Закарпатська область, м. Хуст, вул. Львівська, 249, 90400	+38 (067) 802-89-72 +38 (031) 424-36-02
Запорізька область			
38.	Запорізька регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Іванова, 95	061 265 09 42 061 265 09 63
39.	Бердянська районна державна лабораторія Держпродспоживслужби	71112, Запорізька обл., м.Бердянськ, вул.Консульська, 1-А	061-53-226-00 ф 061-53-220-21
40.	Бердянська районна державна лабораторія Держпродспоживслужби	71660 Запорізька обл., м.Василівка, Ветмістечко	061-75-7-36-90 061-75-7-37-83 ф
41.	Василівська мікррайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	72200 Запорізька обл., смт Веселе вул. Пушкінська 2-А	061-75-7-36-90 061-75-7-37-83 ф
42.	Веселівська районна державна лабораторія Держпродспоживслужби	70260 Запорізька обл., м. Гуляйполе, вул.Миру 20-А	061-36-2-11-48 ф 061-36-2-12-91
43.	Гуляйпільська мікррайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Запорізька обл., смт. Приазовське вул. Б.Хмельницького, 21	061-45-4-18-96 ф 061-45-4-14-01
44.	Приазовська мікррайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	71202 Запорізька обл., смт. Чернігівка, вул.Українська 94	061-33-2-27-00 ф
45.	Чернігівська районна державна лабораторія Держпродспоживслужби	71112 Запорізька обл., м.Бердянськ, вул.Консульська, 1-А	061-40-9-18-19 061-40-9-17-88 ф

46.	Вільнянська районна державна лікарня ветеринарної медицини	Вільнянська обл., Вільнянський район, 10, 70002	0614341263
47.	Запорізька районна державна лікарня ветеринарної медицини	Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Героїв 37-го батальйону, 88, 69089	0612785318 0612260134
48.	Новомиколаївська районна державна лікарня ветеринарної медицини	Запорізька обл., Новомиколаївський район, смт Новомиколаївка, вул. Соборності, 13, 70101	0614491343
Івано-Франківська область			
49.	Івано-Франківська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Івано-Франківська обл., м. Івано-Франківськ, вул. Беретева, 24, 76019	0342 54 74 18
50.	Калузький відділ Івано-Франківської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	Івано-Франківська обл., Калузький р-н, м. Калуш, вул. Добровілянська, 54, 77301	0347 25 01 23
51.	Коломийський відділ Івано-Франківської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	Івано-Франківська обл., Коломийський р-н, м. Коломия, вул. Міцкевича, 56, 78200	0343 32 29 13
52.	Рогатинський відділ Івано-Франківської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	Івано-Франківська обл., Івано-Франківський р-н, м. Рогатин, вул. Галицька, 124, 77000	0343 52 13 36
53.	Снятинський відділ Івано-Франківської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	Івано-Франківська обл., Коломийський р-н, м. Снятин, вул. Винниченка, 16, 78300	0347 62 14 32
місто Київ			
54.	Державний науково-дослідний інститут з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи Держпродспоживслужби	03151, м. Київ, вул. Донецька, 30	vet.gov.ua (044) 243-37-54 info@vet.gov.ua
55.	Центральна виробувальна лабораторія Держпродспоживслужби в Київській області та м. Києві експертизи	08133, Київська обл., м. Вишневе, вул. Балукова 26	cvdl@pss.com.ua (04598) 5-19-43 rdlvm@kievoblvet.gov.ua
Київська область			
56.	Сквирська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби-Сквирська	Київська обл., Білоцерківський р-н, м. Сквиря, вул. Липовецька, 82	04568 5 18 32

	міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби		
57.	Центральна випробувальна лабораторія Держпродспоживслужби в Київській області та м. Києві експертизи	Київська обл., м. Вишневе, вул. Балукова 26	cvdlpsss.com.ua (04598) 5-19-43 rdlvm@kievoblvvet.go v.ua 04576 5 44 85
58.	Бариська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби -Бариська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Київська обл., Броварський р-н, смт Бариська, вул. Софіївська, 32	
Кіровоградська область			
59.	Кіровоградська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	вул. Велика Пермська, 58/1, м. Кропивницький, Кіровоградська область	(0522) 33-84-21
60.	Голованівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	вул. Соборна, 26а, смт. Голованівськ, Голованівський район, Кіровоградська область	(252) 2-17-56
61.	Долинська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	вул. Приморська, 1а, м. Долинська, Кропивницький район, Кіровоградська область	(234) 5-38-69.
Луганська область			
62.	Біловодська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	92800, Луганська обл., Старобільський район, смт Біловодськ, вул. Гуньяна, буд. 22	
63.	Лисичанська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	93120, Україна, Луганська область, місто Лисичанськ, вулиця К. Маркса, буд. 135	
64.	Новоайдарська районна державна лабораторія Держпродспоживслужби	93500 Луганська обл., Новоайдарський р- н, смт Новоайдар, вул. П'ятьоркіна, буд. 1	

65.	Новопсковська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	92300 Луганська обл., Новопсковський район, смт Новопсков, вул. Каштанова, буд. 4 Б	+38 (032) 252-69-44
66.	Сватівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	92603, Україна, Луганська область, місто Сватове, вулиця Челюскінців буд. 2	
67.	Старобільська районна державна лабораторія Держпродспоживслужби	92700, Україна, Луганська область, Старобільськ, вул. Трудова, буд. 9.	
Львівська область			
68.	Львівська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	м. Львів, вул. Промислова, 7, 79024	
69.	Дрогобицька районна державна лікарня ветеринарної медицини	Дрогобицький район, м. Дрогобич, вул. П. Орлика, 15	0324412906
70.	Львівська районна державна лікарня ветеринарної медицини	Львівський район, м. Жовква, вул. Дорошенка, 13	0325221164
71.	Золочівська районна державна лікарня ветеринарної медицини	Золочівський район, с. Ясенівці, вул. Львівська, 2а	0326552041
72.	Самбірська районна державна лікарня ветеринарної медицини	Самбірський район, с. Рудня, вул. Бісковницька, 1	0962192697
73.	Стрийська районна державна лікарня ветеринарної медицини	Стрийський район, с. Добряни, вул. Львівська, 9	0663506869
74.	Червоноградська районна державна лікарня ветеринарної медицини	Червоноградський район, м. Сокаль, вул. Чайковського, 64	0325773054
75.	Яворівська районна державна лікарня ветеринарної медицини	Яворівський район, м. Яворів, вул. Січових Стрільців, 5	0325921757
76.	Львівська міська державна лікарня ветеринарної медицини	м. Львів, вул. Єрошенка, 16	0322522724 0322332200
Миколаївська область			
77.	Миколаївська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Миколаївська обл., м. Миколаїв, вул. 10 Слобогівська, 2-а, 54003	0512 30 43 28

78.	Баштанська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Миколаївська обл., Баштанський р-н, м. Баштанка, вул. Ювілейна, 113, 56101	099 626 99 09
79.	Баштанська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Соборна, 69, м. Баштанка, Миколаївська обл., 56101	0515821235 0515828435
80.	Вознесенська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Миколаївська обл., м. Вознесенськ, вул. Зої Космодем'янської, 2, 56500	099 002 83 58
81.	Первомайська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Миколаївська обл., м. Первомайськ, вул. Олександрівська, 1-Б, 55200	095 914 07 67
82.	Арбузинська районна державна лікарня ветеринарної медицини	пров. Короткий, 13, смт Арбузинка, Миколаївська обл., 55301	0513230495
83.	Березанська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Новосельська, 50, смт Березанка, Миколаївська обл., 57401	0515391398 0515391471
84.	Березнегуватська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. І Травня, 107 смт Березнегувате, Миколаївська обл., 56203	0516891127 0516891986
85.	Братська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Живковича, 7, смт Братське, Миколаївська обл., 55401	0513191380
86.	Веселинівська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Степова, 34, смт Веселинове, Миколаївська обл., 57001	0516322174 0516321368
87.	Вознесенська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Зої Космодем'янської, 2, м. Вознесенськ, Миколаївська обл., 56500	0512232456
88.	Врадіївська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Перемоги, 31, смт Владіївка, Миколаївська обл., 56301	0513596566
89.	Доманівська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Пастера, 15, смт Доманівка, Миколаївська обл., 56401	0515291186
90.	Сланецька районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. І Травня, 104, смт Сланець, Миколаївська обл., 55501	0515992222 0515991581

91.	Вітовська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Ольшанців, 284, м. Миколаїв, 54050	0512644147
92.	Казанківська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Робітничка, 13, смт Казанка, Миколаївська обл., 56002	0516491525
93.	Кривоозерська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Центральна, 21, смт Криве Озеро, Миколаївська обл., 55104	0513322695
94.	Миколаївська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Одеське шосе, 90, м. Миколаїв, 54036	0512484185
95.	Новобузька районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Гребіннікова, 115, м. Новий Бут, Миколаївська обл., 55601	0515191160
96.	Новоодеська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Сапроценка, 26, м. Нова Одеса, Миколаївська обл., 56602	0516721292 0516792169
97.	Очаківська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Ольвійська, 6, с. Кудуруб, Очаківський р-н, Миколаївська обл., 57550	0513430358
98.	Первомайська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Марії Демченко, 8 В, м. Первомайськ, Миколаївська обл., 55207	0512247165 0512275358
99.	Снігурівська районна державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Жовтєва, 23, м. Снігурівка, Миколаївська обл., 57301	0516231046 0516221587
100.	Миколаївська міська державна лікарня ветеринарної медицини	вул. Кузнєцька, 192, м. Миколаїв, 54034	0512302274
101.	Южноукраїнська міська державна лікарня ветеринарної медицини	Бульвар Цвігунний, 4, блок 1, 1 поверх, приміщення № 7, 9, 9, м. Южноукраїнськ, Миколаївської області, 55000	0513657971
Одеська область			
102.	Одеська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Одеська обл., Білявський р-н, смт. Хлібодарське, вул. Маяцька дорога, 27, 67667	+38 (048) 750-80-81

103.	Ізмаїльська міжрайонна державна лабораторія Держпродпотоживслужби	Ізмаїльський район, м. Ізмаїл, вул. Першотравнева, 74	0975144628
104.	Львівська міжрайонна державна лабораторія Держпродпотоживслужби	Одеський район, смт Доброслав, вул. Ветеринара, 11	0485591245
105.	Балтська міжрайонна державна лабораторія Держпродпотоживслужби	Подільський район, м. Балта, вул. Пушкінська, 35	0486621934
106.	Татарбунарська міжрайонна державна лабораторія Держпродпотоживслужби	Білгород-Дністровський район, м. Татарбунари, пров. Ветеринарний, 2	0484433669
Полтавська область			
107.	Регіональна державна лабораторія Держпродпотоживслужби у Полтавській області	Полтавська обл., Полтавський р-н, с. Горбанівка, вул. Миру, 2, 38751	0532 64 10 00
Рівненська область			
108.	Рівненська регіональна державна лабораторія Держпродпотоживслужби	Рівненська обл., м. Рівне, вул. Макарова, 12, 33010	0362 62 84 02
109.	Гошанська міжрайонна державна лабораторія Держпродпотоживслужби	Рівненська обл., смт Гоща, вул. Шевченка, 79Б, 35400	03650 2 15 21
110.	Дубенська міжрайонна державна лабораторія Держпродпотоживслужби	Рівненська обл., м. Дубно, вул. Мирогошанська, 53, 35600	03656 4 58 25
111.	Млинівська міжрайонна державна лабораторія Держпродпотоживслужби	Рівненська обл., смт Млинів, вул. Поліщука, 81, 35100	03659 6 58 62
112.	Сарненська міжрайонна державна лабораторія Держпродпотоживслужби	Рівненська обл., м. Сарни, вул. Варшавська, 30, 34500	03655 3 57 91
113.	Вараська районна державна лікарня ветеринарної медицини	34300, Рівненська обл., смт Володимирець, вул. Грушевського, 2	0363423313
114.	Дубенська районна державна лікарня ветеринарної медицини	35609, Рівненська обл., Дубенський р-н, с. Рачин, вул. Лугова, 1	0365645287 0365645808
115.	Рівненська районна державна лікарня ветеринарної медицини	33010, м. Рівне, вул. Поповича, 65а	0362636253

116.	Сарненська районна державна лікарня ветеринарної медицини	34503, м. Сарни, вул. Варшавська, 30	0365535791
Сумська область			
117.	Сумська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Сумська обл., Сумський р-н, м. Суми, вул. Люблінська, 17, 40009	0542 61 13 82
118.	Конотопська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Сумська обл., Конотопський р-н, м. Конотоп, вул. Олександрівська, 102а/Лідова, 4а, 41615	05447 6 10 21
119.	Путівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Сумська обл., Конотопський р-н, м. Путівль, вул. Кролевецька, 10, 41500	05442 5 51 39
120.	Лебединська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Сумська обл., Сумський р-н, м. Лебедин, вул. Панасієвська, 2, 42200	095 942 74 74
121.	Сумська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Сумська обл., Охтирський р-н, м. Охтирка, вул. Сумська, 42, 42700	05446 2 46 94
122.	Роменська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Сумська обл., Роменський р-н, м. Ромни, вул. Маяковського, 74, 42000	096 517 81 73
123.	Шосткинська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Сумська обл., Шосткинський р-н, м. Шостка, вул. 6-ої Гвардійської Дивізії, 5, 41106	05449 6 22 09
124.	Конотопська районна державна лікарня ветеринарної медицини	41615, Сумська обл., Конотопський р-н, м. Конотоп, вул. Батурицька, 61	0544767001
125.	Охтирська районна державна лікарня ветеринарної медицини	42703, Сумська обл., Охтирський р-н, м. Охтирка, вул. Перемоги, 191 (нова адреса м. Охтирка, пр. Челюскіна, 10)	0954810185
126.	Роменська районна державна лікарня ветеринарної медицини	42009, Сумська обл., Роменський р-н, м. Ромни, вул. Маяковського, 70б (нова назва вулиці вул. Рятівників, 70б)	0544871765
127.	Сумська районна державна лікарня ветеринарної медицини	40002, Сумська обл., Сумський р-н, м. Суми, вул. Пантелеймонівська, 8	0542222662

128.	Шосткинська районна державна лікарня ветеринарної медицини	41106, Сумська обл., Шосткинський р-н, м. Шостка, вул. 6-ї Гвардійської дивізії, 3	0544961346
129.	Кременецька районна державна лікарня ветеринарної медицини	47078, с. Підлісці, вул. Шевченка, 5	0354631177
130.	Тернопільська районна державна лікарня ветеринарної медицини	47724, смт В. Березовиця, вул. Енергетична, 56	0352270466
131.	Чортківська районна державна лікарня ветеринарної медицини	48501, м. Чортків, вул. Володимира Великого, 10	0355231966
Тернопільська область			
132.	Тернопільська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	м. Тернопіль, вул. Князя Острозького, 68, 46006	0352 52 20 83
Харківська область			
133.	Харківська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	м. Харків, вул. Москалівська, 148	057 735 24 09
134.	Богодухівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Харківська обл., Богодухівський р-н, м. Богодухів, вул. Харківська, 134	057 58 3 32 81
135.	Валківська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Харківська обл., Валківський р-н, м. Валки, вул. 1 Травня	057 53 5 23 06
136.	Красноградська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Харківська обл., Красноградський р-н, с. Наталіне, комплекс будівель та споруд, 8	057 44 7 68 27
137.	Лозівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Харківська обл., Лозівський р-н, м. Лозова, вул. Юхима Березовського, 90	
Херсонська область			
138.	Херсонська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби ім. Професора Л.С. Ценковського	73484, Херсонська обл., місто Херсон, селище Інженерне, вулиця Садова, 37	
139.	Великоолександрівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	74100, Херсонська обл., Великоолександрівський р-н, смт. Велика Олександрівка, вул. Горького 1	(05532) 21515

140.	Каховська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	74800, Херсонська область, місто Каховка, вулиця Мелітопольська, будинок 9	+38 (095) 580-12-04
141.	Чаплинська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	75200, Херсонська область, Чаплинський район, смт Чаплинка, вулиця Асканійська, будинок 9	+38 (055) 422-14-06
142.	Новотроїцька міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Херсонська обл., Новотроїцький р-н, смт. Новотроїцьке, вул. Толбухіна, буд. 11	
143.	Нижньосірогоська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	74701, Херсонська обл., Нижньосірогоський р-н, селище міського типу Нижні Сірогози, вул. Миру, будинок 31	80554022104
Хмельницька область			
144.	Білогірська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, смт. Білогір'я, вул. Підгоранська, 19	(03841) 2-17-93
145.	Віньковецька районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, смт Віньківці, вул. Відродження, 48	(03846) 2-12-68
146.	Волочиська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Волочиськ, вул. Копачійська, 5	(03845) 4-19-93;
147.	Городоцька районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Городок, вул. Чайковського, 2	(03851) 3-13-80
148.	Деражнянська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби,	Хмельницька область, м. Деражня, вул. Промислова, 26	(03856) 2-17-74
149.	Хмельницька міська державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Хмельницький, вул. Чорновола, 176/1	(0382) 64-50-18
150.	Дунаєвська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Дунаївці, вул. МТС, 27	(03858) 3-32-66

151.	Кам'янець-Подільська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Кам'янець-Подільський, вул. Огієнка 84	(03849) 3-29-11
152.	Летичівська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Летичів, вул. Героїв Крут, 16	(03827) 2-00-41
153.	Новоушицька районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, смт. Нова Ушиця, вул. Ветеринарна, 16	(03847) 2-26-14
154.	Полонська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Полонне, вул. Князя Романа, 9	(03843) 2-04-96
155.	Славутська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Славута, вул. Набережна, 63	(03842) 7-18-18
156.	Старокостянтинівська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Старокостянтинів, вул. 1 травня, 26	(03854) 3-12-69
157.	Старосинявська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, смт. Стара Синява, вул. Толстого, 17	(03850) 2-05-12
158.	Теопільська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, смт. Теофіполь, вул. Небесної Сотні, 63	(03844) 3-00-82
159.	Хмельницька районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, Хмельницький р-н, с. Шаровечка, вул. Львівське шосе, 2	(0382) 67- 22-98
160.	Чемаревська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, смт. Чемарівці, вул. Пушкіна, 21	(03859) 9-18-57
161.	Шепетівська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, м. Шепетівка, вул. Героїв Небесної Сотні, 94	(03840) 4-14-22
162.	Ярмолинська районна державна лікарня ветеринарної медицини Держпродспоживслужби	Хмельницька область, смт. Ярмолинці, вул. Пушкіна, 65	(03853) 2-16-38
163.	Хмельницька регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	м. Хмельницький, вул. Січинського, 26	0382640229
164.	Хмельницька обласна державна лікарня ветеринарної медицини	м. Хмельницький, вул. Космічна, 1/1	0678109837 0671709303
165.	Хмельницька регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	м. Хмельницький, вул. Січинського, 26	0382640229

Черкаська область			
166.	Черкаська регіональна державної лабораторія Держпродспоживслужби	в.л. Смілянська, 120, м. Черкаси, Черкаська область	
167.	Золотоніська регіональна державної лабораторія Держпродспоживслужби	вул. Суворова, 6, м. Золотоноша, Черкаська область	
168.	Звенигородська регіональна державної лабораторія Держпродспоживслужби	вул. Б. Хмельницького, 59, м. Звенигородка, Черкаська область	
169.	Уманська регіональна державної лабораторія Держпродспоживслужби	адреса: вул. Туристів, 21-Б, м. Умань, Черкаська область	
Чернівецька область			
170.	Чернівецька регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	м. Чернівці, вул. Сторожиницька, 113	
171.	Вижицька районна державна лікарня ветеринарної медицини	Чернівецька область, Вижицький район, м. Черногузи, вул. Дмитра Загула, 28	0373021157
172.	Державна установа «Чернівецька районна державна лікарня ветеринарної медицини»	Чернівецька область, Чернівецький район, м. Новоселиця, вул. Бессарабська, 26	0373350116
173.	Дністровська районна державна лікарня ветеринарної медицини	Чернівецька область, Дністровський район, смт. Кельменці, вул. О. Паламаря, 32	0984893758
Чернігівська область			
174.	Чернігівська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	м. Чернігів, вул. 1 Травня, 180, 14034	04622 3 14 87
175.	Ніжинська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Чернігівська область, м. Ніжин, вул. Овдіївська, 43, 16600	04631 7 30 96
176.	Новгород – Сіверська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	Чернігівська область, м. Новгород – Сіверський, вул. Успенська, 54, 16000	04658 2 16 51

Орієнтовний перелік комунальних служб або підприємства з питань утримання та поводження з тваринами, на базі яких може бути здійснений огляд живої тварини на предмет виявлення тілесних ушкоджень, каліцтва для встановлення причин таких тілесних ушкоджень, каліцтва або патологоанатомічний розтин трупу тварини для встановлення причин загибелі¹⁰⁹

№	Найменування	Адреса	Контакти	Послуги
1.	Комунальне підприємство "Луцький зоопарк"	43010, Волинська область, м. Луцьк, вул. Г. Лушець, 16	050-99-13-247 Lutsk_zoo@ukr.net	патологоанатомічний розтин
2.	Комунальне підприємство "Зооконтроль"	м. Дніпро, вулиця Березинська, 60	kr.pbt.dniپر@gmail.com 068 828 2255	зберігання трупів, тимчасове утримання тварин
3.	Комунальне підприємство м'яска лікарня ветеринарної медицини "Київська"	м. Київ, вул. Електротехнічна, 5-А	044-366-69-99 info@kmlvm.com.ua	зберігання трупів, тимчасове утримання тварин, патологоанатомічний розтин
4.	Громадська організація спільнота підтримки безпритульних тварин"	м. Суми, вул. Покровська, б.10	050-307-92-32	зберігання трупів, тимчасове утримання тварин
5.	Комунальне підприємство стерилізаційний центр "Крок до тварин" Чернігівської міської ради	Чернігів, вул. Дрозда, 20	063-573-60-20	тимчасове утримання тварин, патологоанатомічний розтин

¹⁰⁹ У переліку наведені найбільш підприємства, однак органами місцевого самоврядування в населених пунктах створені та/або можуть створюватись й інші підприємства. Такі підприємства та служби можуть здійснити розтин за наявності у штаті ліцензованого лікаря ветеринарної медицини та матеріально-технічної бази, в тому числі відповідного приміщення.

Перелік експертів за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження»¹¹⁰

№ Експерт	Тип експерта	Організація	Адреса	Контакти	Свідощтво експерта номер	Назва комісії	Дата та номер рішення	Термін дії
1. Гогітідзе Олександр Євгенійович	Не є фахівцем держ. спец. установи	-	м. Одеса, 65062, провулок Каманіна, 3	(067) 489-40-75	130-22/П привоєння кваліфікації судового експерта	Кваліфікаційна палата Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України, Міністерство юстиції України	20-12-2022 №2	20-12-2025
2. Козакова Ніель Олександрівна	Фахівць держ. спец. установи	Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокарюса»	м. Харків, 61177, вул. Золочівська, 8-а	(057) 372-12-20 hniise.gov.ua hniise@hniise.gov.ua	275-22/Д привоєння кваліфікації судового експерта	Кваліфікаційна палата Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України, Міністерство юстиції України	02-08-2022 №3	02-08-2025
3. Яценко Іван Володимирович	Фахівць держ. спец. установи	Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокарюса»	м. Харків, 61177, вул. Золочівська, 8-а	(057) 372-12-20 hniise.gov.ua hniise@hniise.gov.ua	1102 привоєння кваліфікації судового експерта	експертно-кваліфікаційна комісія, Харківський НДІСЕ	26-02-2019 №29	26-02-2024
4. Булавина Вікторія Сергіївна	Фахівць держ. спец. установи	Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокарюса»	м. Харків, 61177, вул. Золочівська, 8-а	(057) 372-12-20 hniise.gov.ua hniise@hniise.gov.ua	1126 привоєння кваліфікації судового експерта	експертно-кваліфікаційна комісія, Харківський НДІСЕ	21-05-2019 №55	21-05-2024

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Науково-практичне видання

Овчинникова Юлія Юріївна
Цуцкірідзе Максим Сергійович
Суркова Марина Леонідівна
Шевчишен Артем Вікторович
Руденко Світлана Юріївна
Романов Максим Юрійович
Романюк Віталій Володимирович
Дрозд Валентина Георгіївна
Бурлака Владислав Васильович
Орлов Юрій Володимирович
Орлова Тетяна Анатоліївна
Богдан Наталія Ігорівна
Строк Інна Анатоліївна
Кирий Леся Миколаївна
Віткалова Аліна Євгенівна
Бурмистрова Лариса Віталіївна
Яценко Іван Володимирович

ЯК ЗАХИСТИТИ ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ, КРИМІНАЛЬНІ, КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Методичні рекомендації

Підп. до друку 03.06.2024. Формат 60×84/16
Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 12,09. Зам. № 0506-24/2.
Наклад 1000 прим.

Виготовлювач ТОВ «7БЦ»
03087, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84
e-mail: 7bc@ukr.net, тел: (044) 592-00-80

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017